Şehir ve her şey...

BÜTÜNŞEHİR

Yıl: 1 / Eylül 2017

Fiyatı: 10₺

Kent Kültürü Dergisi

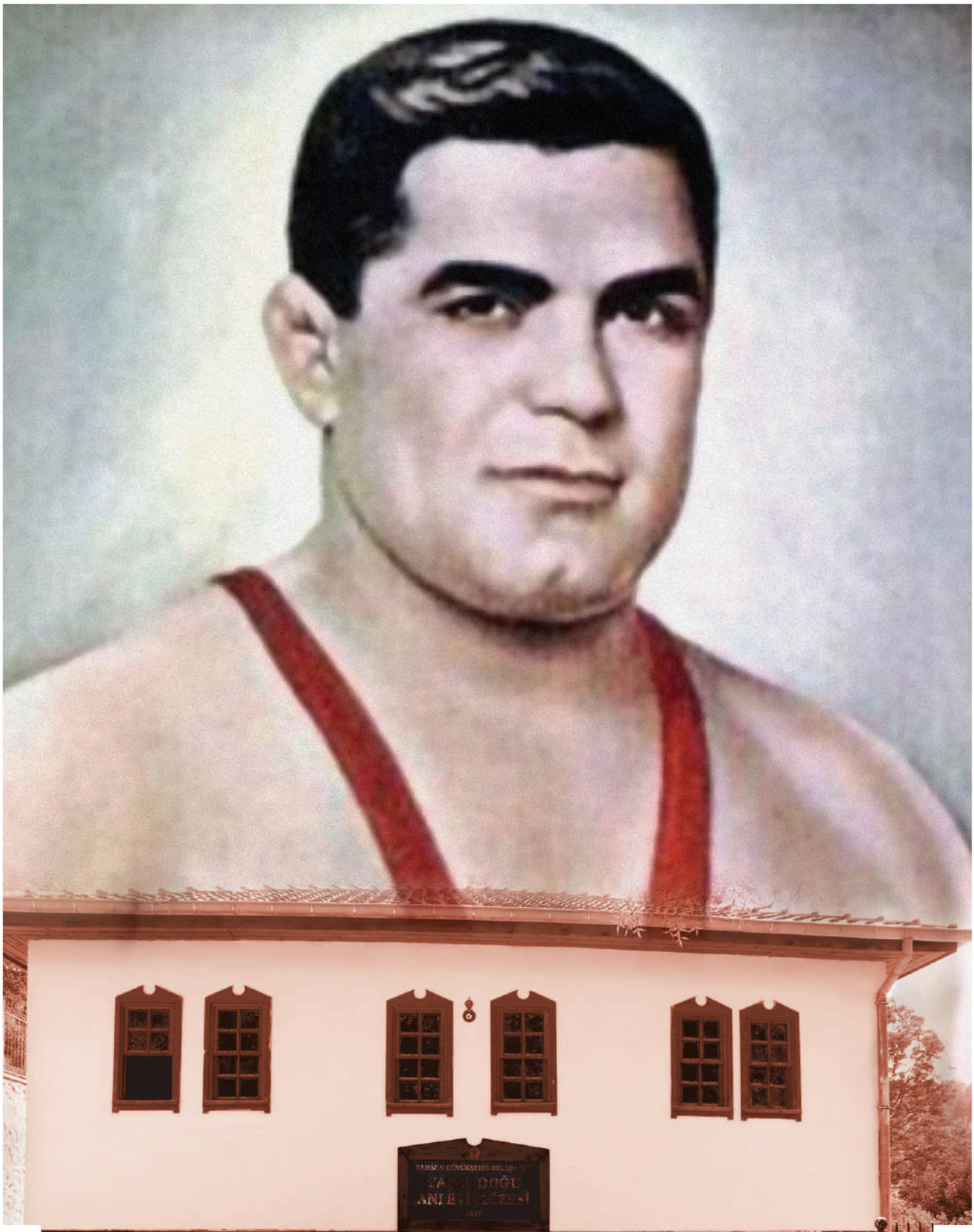

Samsun'da
KUVAYİ MİLLİYE MEZARI

YAŞAR DOĞU MÜZE EVİ
Festivalle Açılıyor

Samsun Yörükleri
Deveciler
SAMSUN'A GÖÇ

"Sizin için düşünür"

DÜĞÜN ORGANİZASYONLARI

ARAÇ LANSMAN

AVM ETKİNLİKLERİ

CATERING ve KOKTEYL ORGANİZASYONLARI

MİTİNG ORGANİZASYONLARI

TEMEL ATMA

MEDYA PLANLAMA REKLAM

AÇILIŞ ORGANİZASYONLARI

empati
ORGANİZASYON MEDYA PLANLAMA

Kılıçdede Mah. 56'lar Sok. Göçmenler Apt.
No: 18/4 İlkadım / SAMSUN
Tel : 0(362) 432 41 51 – 0(537) 882 25 45
www.empatiorganizasyon.com • empati@empatiorganizasyon.com

Yıl: 2 / Eylül 2017

www.butunsehirdergisi.com

BÜTÜNŞEHİR

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlusu
Akasya Basın Yayın Tanıtım
Recep YAZGAN
0544 730 49 32
recepyazgan1@gmail.com

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Cevdet YILMAZ
Prof. Dr. Bünyamin KOCAOĞLU
Doç. Dr. Önder DUMAN
Yrd. Doç. Dr. Cem GENÇOĞLU
Tevfik DEMİR
İbrahim TÖKEL
Recep YAZGAN
Uğur DEDE
Mustafa KARAOSMANOĞLU

Reklam Koordinatörü
Yasin KURT
0544 303 55 55

İletişim
Gaziler Meydanı Gelişen Han
Kat: 3 No: 10/11
İlkadım/Samsun
Tel: (0362) 432 12 01
butunsehirdergisi@gmail.com

Grafik Tasarım
Akasya Basın Yayın Tanıtım
0362 432 12 01

Baskı
Uğur Ofset
Pazar Mah. Şehit Nuri Urun
Sok. No: 48 İlkadım/Samsun
Tel:(0362) 431 52 55
www.ugurofset.com.tr

Baskı Tarihi
18.09.2015

Bütünşehir Dergisini Ebabil Kitabevi, Endülüs Kültür Merkezi, Deniz Kültür Merkezi ve Selamet Kitap Kırtasiye'nden temin edebilirsiniz.

akasyam haber

Özel Haber Kaynağınız

www.akasyamhaber.com

İÇİNDEKİLER

Yaşar Doğu Müze Evi Festivalle Açılıyor <Akasyam Haber> 06

Samsun Kalesi Ve Etrafındaki Tabyaların Keşfi <Prof. Dr. Mehmet BEŞİRLİ> 08

Şehir İçi İkâmetgah Hareketliliği - I <Prof. Dr. Cevdet YILMAZ> 12

Şehir☞Kültür☞ Medeniyet☞ Değer <Tevfik DEMİR> 18

Şehre Sokaktan Gerdanlık Lazım <Mustafa KARAOSMANOĞLU> 22

Samsun Osmanlı Hakimiyetine Ne Zaman Geçti? <Doç. Dr. Rıza KARAGÖZ> 26

Samsun'da Kuvayi Milliye Mezarı! <Recep YAZGAN> 30

Tarihi Süreçte Bir "Hicret" Merkezi Olarak SAMSUN <Doç. Dr. Önder DUMAN> 34

Çiziyorum <Mustafa Behçet HOROZOĞLU> 36

Şehrine Şiir Yazdıran Samsunlu Meçhul Güzel <Prof. Dr. Şaban SAĞLIK> 38

Şehirde Sonbahar <Mustafa KARAOSMANOĞLU> 42

Dr. Abdullah Cevdet'in Seyahat Notlarında Samsun (1912) <Doç. Dr. Önder DUMAN> 44

Samsun'da Okul Arazisi Yılan Hikayesine Döndü <Akasyam Haber> 48

Bir Ağız Derlemesi <Uğur DEDE> 50

Elti Elti Gör Bak Ne Etti <Tahsin ÇAYIROĞLU> 54

Samsunspor'un Yeni Stadyumunun Çimleri Neden Tutmuyor! <Akasyam Haber> 58

Samsun Yörükleri Deveciler Samsun'a Göç <Yakup YILMAZ> 60

Ahali Gazetesi Ve Samsun'da Eğitim (1936-1939) <Civan ÇELİK> 64

Haberleşme Sistemleri

Apartman Konuşma Sistemleri

Hırsız Alarm Sistemleri

CCTV Sistemleri

Yangın İhbar Sistemleri

Yangın İhbar Sistemleri

GÜNEŞ TELEKOM
HABERLEŞME VE GÜVENLİK SİSTEMLERİ

Adres : Ulugazi Mah. (Kilise Karşı Arası) İlkadım/SAMSUN
Tel : 0 362 432 02 02 Faks : 0362 432 31 27
GSM : 0 533 511 14 94
e-posta :gunestelekom55@gmail.com

www.gunestelekom.com.tr

Yaşar Doğu Müze Evi
Festivalle Açılıyor

Akasyam Haber

Kavak'ın Emirli mahallesinde Dünya ve Olimpiyat Şampiyonu Yaşar Doğu'nun büyüdüğü ve müzeye dönüştürülen ev ve yapımı tamamlanan güreş sahası 1 Ekim'de yapılacak olan 1. Emirli Yaşar Doğu Güreş Festivali ile açılacak.

Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından Dünya ve Olimpiyat Şampiyonu, Türk Güreşinin Sembol ismi Yaşar Doğu'nun yaşadığı Kavak Emirli mahallesinde yapılan müze evi ve güreş sahasında incelemelerde bulunan Büyükşehir Belediyesi Daire amirleri ve Kavak Belediye Başkanı İbrahim Sarıcaoğlu, "1 Ekim 2017 Pazar günü yapılacak olan 1. Emirli Yaşar Doğu Güreş Festivali ile açılışlarımız yapılacak" ifadelerinde bulundu.

Dünya ve Olimpiyat Şampiyonu Yaşar Doğu'nun memleketi olan Kavak'ta Belediye Başkanı olmaktan büyük gurur duyduğunu belirten Başkan Sarıcaoğlu, "Samsun Büyükşehir Belediye Başkanımız Sayın Yusuf Ziya Yılmaz'a desteklerinden dolayı şahsım ve tüm Kavak halkı adına teşekkür ediyorum. Yaşar Doğu'nun büyüdüğü Emirli mahallemizde ki evini müze haline getirdiler aynı zamanda yine Emirli mahallemize büyük bir güreş alanı kazandırdılar. Buraların açılışını 1 Ekim 2017 Pazar günü hep birlikte büyük bir Güreş Organizasyonu ve coşku ile yapacağız" ifadele-

rinde bulundu.

Güreş Festivalleri Artık Emirli Mahallesinde Olacak

Sarıcaoğlu, "Büyükşehir Belediyesi Daire amirlerimiz ile birlikte Emirli mahallemizde incelemelerde bulunduk. Son hazırlıklar tamam. Pazar günkü açılışa sayılı günler kaldı. Her sene ilçemizde geleneksel hale getirdiğimiz Yaşar Doğu Güreş Festivalleri bundan sonra Emirli mahallemizde yapılacak. Buranın hizmete girmesinde çok büyük emekleri olan Samsun Büyükşehir Belediye Başkanımız Sayın Yusuf Ziya Yılmaz'a ve daire amirlerimize sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum" dedi.

Samsun Kalesi Ve Etrafındaki Tabyaların Keşfi

Prof. Dr. Mehmet BEŞİRLİ

13. ve 14. yüzyıllarda Karadeniz ticaretinde Samsun'un önemli bir yeri mevcuttu.

Anadolu'ya yapılan akınlara katılan Danişmend Gazi, Samsun'u ve çevresini fethetmek amacıyla bölgeye akınlar yapmış, ancak burayı ele geçirememiştir. Gazi, şehrin fethini kolaylaştırmak için, Samsun'a bir ok atımı uzaklıkta küçük bir kale kurmuştur. Bu kale, başlarda şehri ele geçirmeyi kolaylaştırmak amacıyla yapılmışsa da daha sonraki süreçte doğunun mallarının satıldığı, Müslüman Arap tüccarlar, göçebe Türkmenler ve Cenevizli tüccarların da katıldığı bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Yani 13. ve 14. yüzyıllarda Karadeniz ticaretinde Samsun'un önemli bir yeri mevcuttu.

Yüzyıl seyyahları Samsun kalesi üzerine bilgi vermektedir. Ünlü seyyahımız Evliya Çelebi, 1640 dolaylarında geldiği Samsun'da kaleden de bahsetmektedir. Çelebi, kalenin deniz kenarında, taştan yapılmış, mamur, çok büyük ve sağlam, yetmiş kuleli kuvvetli bir yapı olduğunu ve dizdarı ile birlikte 200 neferinin bulunduğunu belirtmektedir.

Yüzyılın başlarında (1813-1814) bölgeyi gezen İngiliz Seyyah Binbaşı J. Kinneir de Samsun kalesi üzerine bilgi vermektedir. Seyyah, Samsun'un kapı üzerindeki bir kenar gibi harap suru çevrelemekte olduğunu, deniz kıyısında ise çok

daha eski bir sur bulunduğunu belirtmekte, bu surun alt kısımlarının deniz ve dalgalarla örtülmüş, 4 km. genişliğindeki bir koyun kenarında ağaçlıklar içinde kurulmuş olan harap bir sur ile çevrili bulunduğunu belirtmektedir.

Samsun kalesi çeşitli dönemlerde tamirat geçirmiştir. Örneğin, III. Mehmed (1596) döneminde Kazakların saldırısına uğramış ve harap olmuştur. Ancak daha sonra tamir ettirilmiştir.

Yine 5 Aralık 1802 (H. 8 Şaban 1217) tarihli Anadolu ve Rumeli de bulunan kalelerin tamir edilmesini içeren bir belgeden, Samsun kalesinin de bozulan yerlerinin tamir edilmesi amacıyla keşif ve muayenesi için hassa hülafasından Mustafa Yahya'nın görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Mübaşir Mustafa Yahya, çalışmaları sonrasında imzalı ve mühürlü müfredat defteri düzenleyerek İstanbul'a dönmüştür[1].

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra Osmanlı Devleti'nde Anadolu ve Rumeli'nde çeşitli alanlarda kaleler ve tabyalar tamir edilmeye devam edilmiştir. Bu amaçla 1827 yılında Samsun kalesi ve etrafındaki tabyaların da tamir edilmesi ya da yeniden yapılması amacıyla keşif fermanı yayımlanmıştır. Verilen emir gereği, Bina emini Osman Bey, Muhassıl vekili, Samsun kadısı ve diğer ilgililer vasıtasıyla kale ve etrafındaki tabyalarda keşif yapılıp, gerek kalenin yıkılmış bazı mahallerinin gerekse yarımşar saat mesafede harap olan üç tabyanın bir saat mesafede yeniden yapılması amaçlanmıştır. Yine kale içindeki bir mühimmat ambarının da tamir edilmesini içeren keşif fermanına göre, çalışmalar başlatılmış ve bir keşif defteri düzenlenmiştir.

Bu çalışmada Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki Bâb-ı Defteri Baş Muhasebe Bina Emini 16331 Numaralı deftere göre Samsun kalesinin yıkılan kısımlarının tamir edilmesi ve yeni tabyalar yapılması amacıyla düzenlenen keşif defteri incelenecektir.

Samsun kalesinin yıkılmış alanlarının tamir edilmesi gereken yerlerinin keşfi sırasında, buraların tamiratı için gerekli malzemelerin tespiti de yapılmış ve fiyatları da belirlenmiştir. Yine kalenin güney tarafında bulunan Dikilitaş tabyası ve kuzeyinde Garibler ve Kalyon Burnu tabyalarının da yapılması amacıyla ölçümler yapılmış, ağaç ve taşların nasıl temin edileceği belirlenmiştir.

İncelediğimiz 16331 numaralı Başmuhasebe Bina Emini Defteri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Bina Emini (BOA, D. BŞM. BNE) tasnifi içinde mevcut bulunmaktadır. Hicri 7 B (Recep) 1242, Miladi 4 Şubat 1827 tarihlidir. Defterin sayfaları üzerine kaydedilen Arabi rakamlar, defterin orijinalinin 13 sayfalık bir keşif defteri olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak sonradan tasnif sırasında sayfalar üzerine verilen rakamlardan 15 sayfalık bir defter gibi görülmektedir.

Keşif defteri, dört kısımdan oluşmaktadır:

Birinci kısımda Samsun kalesinin tamiratı ve masrafları, ikinci kısımda Dikilitaş tabyasının, üçüncü kısımda Garipler tabyasının ve dördüncü kısımda Kalyon Burnu tabyasının yeniden yapım masrafları incelenmiştir.

Samsun kalesinin yıkılmış alanlarının tamir edilmesi gereken yerlerinin keşfi sırasında, buraların tamiratı için gerekli malzemelerin tespiti de yapılmış ve fiyatları da belirlenmiştir. Yine kalenin güney tarafında bulunan Dikilitaş tabyası ve kuzeyinde Garibler ve Kalyon Burnu tabyalarının da yapılması amacıyla ölçümler yapılmış, ağaç ve taşların nasıl temin edileceği belirlenmiştir.

[1] Bu kısım için Mehmet Beşirli'nin, "XIX. Yüzyılın Başlarında Samsun Şehri (1755 Numaralı Samsun Şer'iyye Siciline Göre, H. 1200-1255; M. 1785-1839)", Samsun 1993, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan Basılmamış Yüksek Lisans tezinin 41-53 arası sayfalarından yararlanılmıştır.

Samsun Kalesinin Yıkılan Ya Da Harap Olan Kısımlarının Yenilenmesi İçin Yapılan Keşif Çalışmaları Ve Masraflar

Samsun Kalesinin doğu tarafında Osman Bey Sarayı'na mücavir harap olmuş taş mahalde kale duvarının tamiri için 384.000 akçe,

Deniz tarafında harap olmuş kale kapısının yenilenmesi, 40.000 akçe,

Kale kapısının üç tarafı yıkılmış olduğundan her tarafının dolma kapı duvarı ile yapılması, 60.000 akçe,

Yine kale kapısına bitişik yıkılmış kale duvarı tamiri, 840.000 akçe,

Kale üstünde top konulması için bir adet mazgal inşası, 54.000 akçe,

Kale içinde top altına üç sıra kazıklı döşemeli ve çivili top döşemesi yenilemesi, 19.200 akçe,

Doğu tarafında kale altındaki mahalde dolma duvar tamiri, 36.000 akçe,

Yine kaleye bitişik deniz tarafında yıkılmış kale duvarı tamiri, 360.000 akçe,

Merd Irmağı karşısında yıkılmış mahaldeki kale duvarı tamiri, 1.734.000 akçe,

Yine ırmağın karşısında harap olmuş mahaldeki kale duvarı tamiri, 300.000 akçe,

Samsun Kalesinin güney tarafında yıkılmış mahaldeki kale duvarı tamiri, 984.000 akçe,

Kalenin batı tarafında yıkılmış mahaldeki kale duvarı tamiri, 170.625 akçe,

Kale içinde dört tarafı bina olunmuş duvarları mevcut mükemmel büyük mühimmat ambarı tamiri, 1.382.400 akçe,

Ambarın kapısı üzerinde ambar duvarı yenilenmesi, 7.003.912 akçedir. 58.365 kuruştur. (Defterde sehven 50.032 kuruş olarak hesaplanmıştır).

Samsun Kalesinin Güney Tarafında Bulunan Dikilitaş Tabyasının Keşfi Ve Masrafları

Tabyanın deniz tarafına inşa olunan kârgîr top siperleri altına inişli temel inşası, 558.000 akçe,

Temel üzerine mazgallar altında kârkîr temel inşası, 671.625 akçe,

Yine aynı temel üzerine deniz tarafında top siperleri inşası, 1.399.050 akçe,

Mazgal ve içleri demir kenar düşeme inşası, 64.800 akçe,

Top siperleri temizlenmesi için toplar altlarına top döşemesi inşası, 460.800 akçe,

Adı geçen döşemenin arkasında bir taş merdiven ile inişli kaldırım inşası, 30.240 akçe,

Tabyanın top döşemesi arkasında döşemeli cebehane inşası, 288.000 akçe,

Tabyanın arkasında toplar ve cebehane konulması için kara duvar inşası, 441.600 akçe,

Tabyaya gidip gelmek için mükemmel tabya kapısı inşası, 24.000 akçe,

Tabya içinde topçuların barınmaları için topçu odaları inşası, 120.000 akçe,

Tabyada bazı topların dizilmesine mahsus kapılı gölgelik inşası, 86.400 akçe,

Tabyanın siperi içine karakolhane inşası, 24.000 Kuruş olmak üzere toplam 4.167.715 akçedir. Ortalama 34.730 auruştur. (Defterdeki toplam sehven 4.168.515 akçedir).

Samsun Kalesinin Kuzey Tarafında Bulunan Garipler Tabyasının Keşfi

Tabyanın deniz tarafından yeniden inşa olunacak top siperleri altına kârgîr temel inşası, 468.000 Akçe,

Bu temel üzerine mazgallar altında kârgîr temel inşası, 571.250 Akçe,

Yine bu temel üzerine deniz tarafı ve mazgal ağızlarının içleri taşçıkârî yonma top siperleri inşası, 1.080.000 Akçe,

Mazgal içlerinde döşeme inşası, 54.000 Akçe,

Top siperler arkasına konulacak toplar altına tek parça top döşemesi inşası, 633.000 Akçe,

Bu top döşemesi arkasında döşemenin arzına ilave olunarak bir taş kademeli merdiven ile kârgîr kaldırım inşası, 31.500 akçe,

Tabyanın top döşemesi arkasına cebehâne inşası, 288.000 akçe,

Tabyaya gidip gelmek için mükemmel tabya kapısı inşası, 12.000 akçe,

Tabya içinde topçuların kalması için topçu odaları inşası, 120.000 akçe,

Tabyanın arkasında bazı toplar keşîdesine mahsûs sayvan (gölgelik) inşası, 86.400 akçe,

Tabyanın arkasında top ve cephane konulması için duvar inşası kapı mahalli, 580.500 akçe,

Tabyanın siper içine ahşaptan kapılı karakolhâne inşası, 24.000 kuruş olmak üzere toplam 3.949.250 akçedir. 32.910 kuruş 50 paradır.

Samsun Kalesinin Kuzey Tarafında Bulunan Kalyon Burnu Tabyasının Keşfi

Tabyanın deniz tarafına inşa olunacak kargir top siperleri altına kargir temel inşası, 786.000 akçe,

Bu temel üzerine mazgallar altında kârgîr inişli temel inşası, 910.000 Akçe,

Yine bu temel üzerine deniz tarafı ve mazgal ağızlarının içleri taşçıkârî yonma kârgîr top siperleri inşası, 1.791.000 akçe,

Bu mazgalların içlerine döşeme inşası, 86.400 akçe,

Tabyadaki top siperleri arkasına konulacak toplar altlarına tek parça top döşemesi inşası, 259.200 akçe,

Bu top döşemesi arkasından döşemenin arzına ilave olunarak kârgîr inişli kaldırım inşası, 42.840 akçe,

Tabyanın top döşemesi arkasında mükemmel cebehânesi inşası, 288.000 akçe,

Topların konulması için sayvan (gölgelik) inşası, 124.000 akçe,

Tabya içinde topçuların kalması için birbirine bitişik topçu odaları inşası, 940.000 akçe,

Tabyanın arkasını ve toplar dahi konulmak için kara duvar inşası, 624.456 akçe,

Tabyaya girip çıkmak için tabya kapısı inşası, 12.000 akçe,

Tabya içine ve siper arkasına ahşaptan çatma kapılı bir karakolhâne inşası, 24.000 Akçe olmak üzere toplam 5.177.896 akçedir. 43.149 kuruş 46 paradır.

SONUÇ

Samsun kalesinin yıkılmış mahallerini ve içinde bulunan dört tarafının duvarları ve yeniden inşa olunacak mühimmat ambarları ve kalenin taraflarında mevcut üç tabyanın münasip mahallerinin keşfi defalarca ölçülerek yapılmıştır. Kalenin tamirine gerekli olan ancak taşı mevcut bulunmayan mahallerin kale içinde battal kalmış gereği olmayan eski duvarların yıkılarak elde edilmesi, bu taşların da ilgili yerlere amele ile taşınması, ayrıca tabyalar için gerekli taşların ikişer saat mesafedeki mahallerden araba ile tabyaların mahallerine nakli olunacağı, bu konuda ne tür emir verilirse öyle hareket edileceği de keşif defteriyle birlikte İstanbul'a yazılmıştır.

Yine kale binasına girildiğinde iskele için kaleye ve tabyalara gerekli sütûn ile çok fazla tahtaya muhtaç olunduğu da deftere kaydedildi.

Keşif sonucunda kalenin tamirat masrafı 50.032 kuruş 13 para, Dikilitaş tabyasının tecdidi için 32.910 kuruş 50 para, Garibler tabyasının tecdidi için 34.149 kuruş 15 para, Kalyon Burnu tabyasının tecdidi için de 43.149 kuruş 16 para olmak üzere toplam 160.829 kuruş 34 paradır.

16331 Numaralı Başmuhasebe Bina Emini Defterinin Transkripsiyonu

Samsun kal'asının ve tarafeyninde vâki' tabyaların keşfi bâbında sâdır buyrulan bâ-fermân-ı âlî me'mûr olduğumuz kal'a-i mezkûre binâ emîni Osman Beğin ma'rifetiyle ve ma'rifet-i şer' ve ma'rifet kulları ile gerek kal'a-i mezkûrenin ba'zı münhedim mahallerini mesâha ve gerek yarımşar sâ'at mahallerde olan tabya-i selâsenin mecmû'ı külliyen harâb olmağla birer sâ'at mahallerde müceddeden inşâsı lâzım gelen ilm-i hendese üzere iktizâ eden üç tabya-i mezkûrelerin mahallerini def'atiyle mesâha olunub ve bir kıt'a derûn-ı kal'ada mühimmât anbârı ta'mirâtıyla bâ-emr-i âlî üzere her birlerini dikkat ve ihtimâm olunarak keşf-i evvel defteridir. Fî 7 B sene 1242.

ŞEHİR İÇİ İKÂMETGAH HAREKETLİLİĞİ - I

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

Türkiye kentleri için yapılan araştırma sayısı ise yok denecek kadar az olup, bunlardan biri de Samsun şehri ile ilgilidir.

Şehir içi ikametgâh hareketliliği, bir başka ifadeyle, aynı şehir içinde bir semtten diğerine göç, işleyiş kuralları ve mekânsal etkileri açısından son yıllarda önemli bir konu olarak dikkat çekmektedir. Gelişmiş Batılı ülkelerde özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha da belirgin olarak görülen şehir içi ikametgâh hareketliliği ülkemizde de, öncelikle büyük kentlerimiz olmak üzere il ve ilçe merkezlerimizde yaygın olarak görülmektedir. Coğrafi anlamda konu ile ilgili yabancı literatür oldukça zengindir[1]. Türkiye kentleri için yapılan araştırma sayısı ise yok denecek kadar az olup, bunlardan biri de Samsun şehri ile ilgilidir[2].

Samsun il merkezinde Atakum'un büyümesi ve gelişmesinin temelinde yatan faktörlerden biri, belki de başta geleni şehir içi ikametgâh hareketliliğidir. Atakum kendi iç nüfus artışı dışında özellikle İlkadım'dan nüfus çekmektedir. Bu hareket çok hızlı gerçekleşmektedir. İlkadım ilçesinde yeni yapılaşma sahaları olan Kalkanca ve Duruşehir semtleri bu göçü bir miktar yavaşlatsa da önlemeye yetmemiştir.

Atakum örneğinden hareketle Samsun il merkezinde de belirgin şekilde yaşanan söz konusu bu şe-

[1] Özgür, E. M. – Yasak, Ü. (2009) "Şehir İçi İkametgâh Hareketliliğine Kuramsal Bir Bakış", Coğrafi Bilimler Dergisi, 7/1 (1), 39-50, Ankara.
[2] Koç, N. (2012) Samsun'da Şehir İçi İkametgâh Hareketliliği, (Danışman: Prof. Dr. Cevdet Yılmaz), 19 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun.

hir içi ikametgâh hareketliliğinin sebepleri nelerdir, süreç nasıl işlemektedir? Aşağıda konu ile ilgili teorik çerçeveden bahsedilecek, Samsun'un özel durumu ve bu durumun sebep ve sonuçları bir sonraki sayıda / yazıda ele alınacaktır.

Göçün Tanımı

Bilindiği gibi göç, insanların bir yerden başka bir yere zorunlu veya gönüllü olarak hareketini ve bunun için uzun süreli ve kalıcı olarak yer değiştirmesini ve geldikleri yere uyum sağlama sürecini ifade eder. Şehir içi göçler, diğer bir ifade ile şehir içi ikametgâh hareketliliği ise aynı şehirde, kısa mesafeler içinde insanların bir semtten diğerine yine kalıcı olarak yer değiştirmesidir. Bu süreçte göçe katılan birey aynı şehir içinde yer değiştirdiğinden bulunduğu ekonomik ve sosyal ortamdan tamamen uzaklaşmaz. Çalıştığı işine devam edebilir, ait olduğu sosyal çevreden yararlanmayı sürdürür. Şehir, alansal olarak büyüdükçe göçün önemi ve mesafesi artabilir. İkametgâh hareketliliğinin bilinen göçlerden farkı; aynı fiziksel, ekonomik ve sosyal çevre dâhilinde yer alması, taşınma ve yeniden yerleşmenin aynı şehir içinde gerçekleşmesidir.

Kuramsal Çerçeve

Kuramsal olarak şehir içi ikametgâh hareketliliği bazen bir, bazen de birden fazla ve birbirinden çok farklı bileşenin bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan bir olgudur. Öncelikle konut; insan hayatında çok önemli olan gıda, sağlık, güvenlik ve barınma ihtiyaçları içinde belki en öncelikli olanlardan biridir. Konut ister satın alınsın isterse kiralansın bir tüketim aracıdır. Satın alınan veya kiralanan konuta taşınmak için karar verilme süreci de birçok faktör tarafından belirlenir. Kendine özgü özellikleriyle bir tüketim malı olan konutun yer seçimi; hane halkının kiralanan veya satın alınan bir konuta taşınması veya bundan vazgeçmesi gibi hususlar kişilerin karar verme süreçlerini etkileyen karmaşık bir olgudur. Konut ihtiyacı, konut bedelinin karşılanıp karşılanamaması, halkın beklentileri, sosyo-ekonomik yapı ve gelişmişlik, konut stoklarının belirlenmesi ve yeni konut alanlarının yaratılması gibi daha genel konular ise yerel idarecilerden, merkezî hü-

Kuramsal olarak şehir içi ikametgâh hareketliliği bazen bir, bazen de birden fazla ve birbirinden çok farklı bileşenin bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan bir olgudur. Öncelikle konut; insan hayatında çok önemli olan gıda, sağlık, güvenlik ve barınma ihtiyaçları içinde belki en öncelikli olanlardan biridir. Konut ister satın alınsın isterse kiralansın bir tüketim aracıdır.

kümete kadar çok sayıda birimi doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren hususlar olarak dikkati çekerler.

Fakat ikametgah hareketliliğinde temel bir gerçek vardır ki o da; insanların halen içinde yaşadıkları mekân ve konut ile, bedelini karşılayabildikleri ölçüde, yaşamak istedikleri mekân ve konut arasında bir farklılık ortaya çıktığında bulundukları yerden arzu ettikleri yere taşınmak istemeleri ve taşınmalarıdır. Bulunulan mekân ve yaşanılan ev ile arzu ve hayal edilen mekân ve ev arasındaki ilişkileri ise itici ve çekici faktörleri de içine alan arz – talep dengesi belirlemektedir. Bu denge içinde bir yerden diğerine taşınma sürecinde etkili olan aracılardan; kişilerin algısı, bilgi düzeyleri, basın-yayın, acente ve emlakçılar, yatırım danışmanları vd. unsurlar da iletici faktör rolünü üstlenmektedirler.

Kuramsal olarak ikametgâh hareketliliğinde çok çeşitli faktörler rol oynar. Bunların bazıları aşağıda ana başlıklar altında özetlenmiştir.

Hayat Döngüsü

İnsanlar doğar, büyür ve ölür. Bu süreç içinde insanlar önce doğdukları zaman ailesinin içinde bulunduğu çevrede, sonra da kendi oluşturdukları çevrede yaşarlar. İnsanın gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemleri, tüm bu süreç esnasında eğitim, iş ve emeklilik dönemleri, özel hayatında evlenmesi, boşanması, dul kalması, yaşlanması istisnai olarak tek bir mekânda gerçekleşir. Fakat büyük çoğunlukla bu aşamaların bir veya birkaçı süresince ikametgâhlar ve onların bulunduğu mekânlar değişir. Bu değişimi bireyin birlikte olduğu kişi sayısı da etkiler. Kalabalık aile içinde büyük bir evde yaşayan birey, evlenip bu aileden ayrılarak küçük bir eve taşınabilir. Sonra kendi çocukları olduğunda tekrar büyük bir eve geçebilir. Yine daha sonra da çocuklarının evlenip aileden ve evden ayrılması ile kendisine büyük gelmeye başlayan bu evden ayrılarak tekrar daha küçük bir eve geçebilir. Bu süreç Batı toplumu içinde yer alan tipik bir aile için; ailenin oluşumu (yeni bir yuvanın kurulması), çocuk sahibi olma ve çocuğun evden ayrılmasını içeren üç aşamalı bir süreç olup, bu sürecin her aşamasında aile ikametgâh değiştirmek zorunda kalabilir. Batı toplumunda özellikle çocukların evden ayrılması bu süreci tetikleyen en önemli unsurlardan biridir. Böylece günümüz insanı hayatının çeşitli aşamalarında sürekli yer değiştiren bir varlık haline gelmiştir. Fakat gerek çocuk yetiştirme süreci (ebeveynlere yakınlık ve bağlılık), gerekse okul çağları (eğitimin aksamaması için) hareketliliğin en az olduğu dönem-

ler olarak dikkat çekerken; buna karşılık ailelerin çocuksuz oluşu, evlenmeme, boşanma, dul kalma, terk edilme, ayrı yaşamaya karar verme gibi durumlar ise ikametgâh hareketliliğini hızlandıran faktörler olarak karşımıza çıkar.

Konut Piyasasına Giriş ve Çıkış

Hayat döngüsü esnasında insanlar konut piyasasına girer ve çıkar. Bu bazen bir kere bazen çok sayıda olabilir. Örneğin evlendiğinde yeni bir konut arayışına başlar ve böylece konut piyasasına girmiş olur. İşleri ters gittiğinde babasının evine veya yaşlandığında çocuklarının yanına dönebilir ya da huzurevine yerleşebilir. Bu tür durumlarda evini satarak veya devrederek konut piyasasından çıkmış olur. Bütün bu süreç yine ikametgâh hareketliliğine yol açar.

İkametgâhların Farklılaşması

Bir şehirde ikametgâhların farklılaşması hareketliliği arttırır. Farklılık ikametgâhların bulunduğu yerden kaynaklanır. Ulaşım yollarının gelişmesi veya yetersiz hale gelmesi, altyapının daha iyi hale gelmesi veya yetersiz duruma düşmesi, işgücü piyasasının genişlemesi veya daralması, şehir içi sosyal tabakalaşma vd. faktörler konut fiyatlarının artmasına veya azalmasına neden olarak ikametgâhları da farklı hale getirir. Bu farklılık ise ikametgâh hareketliliğini doğurur. İkametgahların eskimesi de benzer sonucu doğurabilir.

Bulunulan Semtin Özellikleri

Bulunulan mekân ve burada bulunulan ev, bu evin çevresi insanları memnun edebilir ya da etmeyebilir. Eğer bir memnuniyetsizlik varsa bu göçe sebep olurken, memnuniyet durumu ise dışarıdan buraya göçü teşvik edebilir. Burada göçe karar verme sürecini memnuniyetsizlik derecesi, ya da giderek artan memnuniyetsizlik süreci tetikler.

Hayat döngüsü esnasında insanlar konut piyasasına girer ve çıkar. Bu bazen bir kere bazen çok sayıda olabilir. Örneğin evlendiğinde yeni bir konut arayışına başlar ve böylece konut piyasasına girmiş olur.

Kapitalistleşme

Hem mekânı değiştirme, hem de kârlı bir yatırım yapma isteğinden yola çıkarak rantı yüksek veya yükselme ihtimali olan yerlere yerleşme isteği. Günümüz dünyasında sermayenin durağan olmayıp sürekli hareket halinde olması ve yer değiştirmesi sonucu mekânların da öneminin artması veya azalmasına bağlı olarak insanlar rantı kollar ve elde ettikleri ipuçlarına bağlı olarak (rantın peşinde, rantı takip ederek) yer değiştirirler, yeni ikametgâh alanlarına yönelirler.

Bilgi Toplumuna Geçiş

Entelektüel seviyenin yüksek olduğu veya böyle olduğu varsayılan yerlerde yaşama isteği. Küreselleşme ile birlikte haber kaynaklarının artması, bulunulan çevrenin dışındaki dünyadan daha fazla haberdar olma ve yakın çevresi ile karşılaştırma yaparak kendisini bulunduğu yere değil, bilgi sahibi olduğu diğer yere ait görme isteği.

Erişilebilirlik

Okula, işyerine, çarşıya, pazara, eğlence mekanlarına, (dolmuş, otobüs, tramvay, metro güzergahları gibi) ana ulaşım hatlarına yakınlık veya uzaklık. Ebeveynlere, akrabalara, hemşehrilere yakın olma veya bunlardan uzak durma (ya da bunların kendilerine ulaşamayacağı mesafeye gitme) isteği.

Ulaşım Maliyeti

Ulaşım çeşidi ve mesafeye bağlı olarak ödenen ücretler, başka bir ifade ile aylık gelirin ne kadarının ulaşım masraflarına gittiği.

Prestij ve statü kazanma

Bazı semtlerde, cadde ve sokaklarda oturmanın getirdiği prestij ve statüye karşılık, yine bazı semtlerde oturmanın getirdiği prestij ve statü kaybı.

Büyüklük ve Küçüklük

İkametgâhın büyük ve ihtiyaçtan fazla olması, buna bağlı olarak giderlerin çok olması. Ya da ikametgâhın küçük ve yetersiz kalması insanları başka bir konut arayışına sevk edebilir.

Güvenlik

Güvenli olmayan semt, cadde ve sokaklardan güvenli olan ya da güvenli olduğu farz edilen yerlere olan talep. Örneğin son yıllarda sitelere geçişin ve bu tür mekânlara olan talebin artmasında güvenlik

endişeleri büyük rol oynamaktadır. Hattâ, insanların bu endişelerini gidermek için üretilen akıllı bina sistemleri ve bu sistemlerin olduğu bina ve sitelere olan talep bu tür yerlerin sayısını hızla arttırmaktadır. Özellikle küçük çocukların güvenli ortamda bulundurulma isteği, çocuk sahibi ailelerin sitelere ve site içinde bulunan ikametgâhlara talebini yükseltmiştir.

Çevre (Park, Otopark, Yeşil Alanlar v.b.)

Bitişik nizam binaların çoğunlukta olduğu, otopark sorununun yaşandığı, yeşil alan ve parkların az olduğu semtler itici ikametgâh alanlarını oluştururken, bunun tersi yerler çekici hale gelmektedir.

Coğrafî Şartlar

İkametgâhların içinde bulunduğu coğrafi ortam da itici ve çekici olabilir. Konutun bulunduğu alanın doğal veya beşeri afet riski taşıması, görüntü, gürültü ve ses kirliliğine sahip olması; güneş, sıcaklık, nem şartlarının uygunsuzluğu vd. şartlar şehir içi hareketliliğe sebep olabilir.

Değişen İş Koşulları

Home Office ve benzeri uygulamalar, internet üzerinden pazarlama ve haberleşmeler ve her geçen gün bir başkasına tanık olduğumuz yenilikler ikametgâhların bulunduğu mekânlarla ilgili tercihleri etkilemektedir.

Kiracılık

Artan refah seviyesine bağlı olarak kiracılıktan kurtulup yeni bir eve geçme süreci şehir içi hareketliliğin temel sebeplerindendir. Diğer yandan, zaten kiracı olduğu (kendi evi olmadığı) için bağımsız hareket edebilme durumu da şehir içi ikametgâh değişikliğini daha kolay hale getirebilir.

Kentsel Dönüşüm ve Yeniden İnşa Faaliyetleri

Gerek kentsel dönüşüm, gerekse bireylerin kendi binalarını (artan değer ve kat karşılığı elde edeceği ranta göre) yeniden inşa süreci, inşaatların devam ettiği zaman diliminde bu tür yerlerden göçü teşvik ettiği gibi, sürecin sonunda ortaya çıkan yeni mekân, başka yerdekileri ya da daha önce burada yaşayanları geri çekebilir.

Sonuç

Coğrafyanın klasik tanımlarından biri de şudur; yeryüzünde birbirinin aynı olan iki yer (mekân) yoktur. Coğrafya bu iki mekân arasındaki benzerlik ya da farklılığın sebep ve sonuçlarını analiz eden, haritalayan, açıklayan ve öneri getiren bilim dalıdır. Bu mantıktan hareket ettiğimizde şehir içinde de bazıları birbirine benzese de birbirinin aynı olan iki yer yoktur. Aynı şehir içinde iki semt veya mahalle arasındaki bu farklılıklara insanların hayat döngüleri, sosyo ekonomik şartları ve yaşam şekilleri de ilave edildiğinde şehir içi hareketlilik kaçınılmaz hale gelmekte, itici ve çekici faktörlerle birlikte, iki yer arasındaki iletici ve kolaylaştırıcı faktörler de devreye girdiğinde göç gerçekleşmektedir.

Burada önemli olan itici ve çekici faktörlerin neler olduğudur. İnsanlar niçin bir yerden ayrılmak ve başka bir yere yerleşmek istemektedir? Bu hususlar karar verme sürecinde bireyleri ilgilendirdiği kadar yöneticileri de ilgilendirmektedir. Çünkü yöneticiler, şayet gecekondulaşma ve çarpık kentleşme gibi sorunlarla boğuşmak istemiyorlarsa ve idare ettikleri şehirlerin çağdaş kentler olmasını arzu ediyorlarsa, insanların barınma ihtiyaçlarını takip etmek ve gerektiği zaman gerektiği kadar ve gereken yerlerde bunları hazır etmek durumundadırlar. Bu da yetmez, yöneticisi durumunda oldukları nüfus kitlesinin, yani halkın demografik durumları ile nerede ve hangi tür konuta talep duydukları arasındaki ilişkileri de bilmek zorundadırlar.

Şayet bunlar bilinir, iyi takip edilir ve gerektiği zaman gerektiği hallerde doğru müdahalelerde bulunulursa o mekânda yaşayan insanlar daha mutlu olacak, şehir ise daha yaşanılır bir yer haline gelecektir.

Bu nedenle şehir içi ikametgâh hareketliliği ile ilgili çalışmalar Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, e-belediye uygulamaları, internet üzerinden anketler gibi kurum ve aracı sistemler tarafından iyi takip edilmelidir. Bu sayede, gerektiğinde müdahale edebilmek için hareketin yönü ve özellikleri daha iyi ve doğru olarak izlenebilir.

Not: ***Yukarıda ana çerçevesi çizilen ve kuramsal olarak ele alınan şehir içi ikametgâh hareketliliğinin Samsun'da görülen şekli bir sonraki sayıda ele alınacaktır.***

bürotime®
OFİS MOBİLYALARI

ASYA®

ASYA PAZARLAMA ORMAN ÜRÜNLERİ

GENTAŞ

Panel Ahşap Kaplama
Eleganze Çift Kişilik Sıra
En:45 Boy:110 Yük.:76
1805

Ön Perdeli Tek Kişilik
Eleganze Sıra
1785

Çift Kişilik
Sepetli Eleganze Sıra
45 x 110
1840

Tek Kişilik Eleganze Sıra
En:45 Boy:63 Yük.:65
1815

Werzalit
Akademi Sırası
1885

Anfi Eleganze Sırası
1870

1765

Laminat
Konferans Sandalyesi
2010

Dört Kişilik
Okuma Masası
2025

Kalite, Malzeme seçimiyle başlar...

ESKİ SANAYİ SİTESİ 9.CADDE NO 9 CANİK / SAMSUN
Tel: 0362 238 17 44 Faks: 0362 238 99 26
www.asyavebiz.com

Şehir ☞ Kültür ☞ Medeniyet ☞ Değer

Tevfik DEMİR

Habil doğayı, tabiatı, dağları ve çölü; Kabil ise şehirleri, kentleri, yapıları simgelemektedir.

Martin Lings, Hz. Peygamberin hayatını anlattığı ünlü siyerinde şehirlerin kuruluşu ile ilginç bir rivayet aktarır. Bu rivayete göre şehirleri ilk kuranın Âdemoğlu Kabil olduğunu söylenmektedir. Hz. Peygamberin sütannesine verilmek üzere Mekke dışına çıkarılışına, çöle gönderilişine değinen Lings, şehirlerin; tembelliğin, korkaklığın, pısırıklığın ve birçok günahın merkezleri olduğunu ileri sürer. Bu yorumdan da anlaşılacağı üzere Habil tabiatı, dağları ve çölü; Kabil ise şehirleri, yapıları simgelemektedir.

Ünlü İslam tarihçi ve sosyologu İbn Haldun'da ünlü şehirli- bedevi diyalektiğini örnek verir. Ona göre şehirliler zenginlik, sefahat ve tembellik içerisinde yaşar ve çöl bedevileri tarafından kuşatılmışlardır. Fakat bedeviler doğal olarak çevik, hazırlıklı ve hareketlidirler. Bu sebeple şehri eninde sonunda alacaklardır. Ve alırlar da... Ancak bir süre sonra onlar da şehirli olacaklar aynı sefahat, tembellik ve uyuşukluğa dalacaklardır. İbn Haldun'a göre bu süreç ila nihaiye devam edecektir.

F. Nietzsche, bilgeliğin yolunu anlattığı "Zerdüşt" adlı eseri-

nin başlangıcında, Zerdüşt' ün kendini bulmak, ruhunu dinlendirmek, bilgeliğe ulaşmak için 'şehrini' ve insanlarını terk ettiğini belirtir.

Bu tür örneklerin listesi istediğimiz kadar uzatabiliriz. Hakikaten de hem doğudan hem de batıdan bu tür yığın ile misal getirilebilir şehrin 'kötülüklerine', 'ayartıcılığına', 'baştan çıkarıcılığına' dair.

Diğer taraftan mesele bu kadar basit değil. Keşke şehirlerin hayatımızdaki yeri ile mutluluğumuz, huzur ve irfan arasındaki ilişki bu kadar basit olsa. Çünkü Mekke, Medine var, Bağdat, İstanbul, Paris, Roma, Venedik var. Bu şehirler, insanlık dediğimiz, medeniyet dediğimiz, kültür dediğimiz büyük değerlerin üretildiği merkezlerdir. Bu şehirlerin birisini olsun silebilir, yok sayabilir miyiz? Bir İstanbul'un, tarihte hiç olmadığını aklımız alabilir mi? Çünkü İstanbul demek hem Bizans(Roma) hem Osmanlı ve hem de Türkiye demek değil midir?

Öyleyse nasıl açıklayacağız yukarıdaki çelişkiyi? İrfanın ve hikmetin şehrin uzağında olduğu; ancak yüksek kültür ve medeniyetin yine şehirlerde ortaya çıktığı gerçeğini? Galiba sorun insan ruhunun doğası ile onun yine insan eliyle terbiye edilişinde, biçimlenişinde yatmaktadır. İnsan ruhunun ölçüye gelmez diriliği, heyecanı, gizemi ile doğal olan arasında bir bağ vardır. Dağda, kırda, çölde yaşam saf ve basittir. İnsan orada yıldızların, sırlı nehirlerin, gizemli ve heybetli dağların, o karanlık, yabani ormanların arasında kendi özünü, doğasını, yaratılışının "hikmet"ini çok daha derinden kavrar. Yukarıda dile getirdiğimiz yaban yaşama övgü de bu sebeple iledir.

Şehirler yine de kültür ve medeniyet dediğimiz o muazzam birikim ve değerlerin en görülebilir biçimleridir. Bir şehirden daha büyük bir medeniyet biçimi olamaz. Şehir ile medeniyet zaten eşanlamlı kelimelerdir. Bir şehir ismi olan "Medine" medeniyet kelimesinin de köküdür. Öte yandan batı dillerinde de durum aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Batıda medeniyet karşılığı olarak kullanılan kavram, "civilization" kelimesinin de kökü şehir, şehirli anlamlarına gelen "civil" kelimesidir.

Akıl ve irfan sahibi hakiki bir insan, nasıl değerleri, ilkeleri, inançları çerçevesinde kendini kurar, terbiye eder, ruhuna biçim verir ise, insanlık, kültür ve medeniyet dediğimiz büyük değerler de şehirleri kurar, onlara biçim ve zarafet verir. Aslında bizim şehir dediğimiz karmaşık sistem, şehirleri inşa eden onu biçimlendiren topluluğun yaşam biçimini, daha doğrusu bilinçdışını bize verir. Şehirlerin işleyiş biçimine, mimarisine, düzenine bakarak o şehirde yaşayan insanların kültür ve medeniyet algıları yaşam biçimleri hakkında çok kolaylık ile hüküm verilebilir.

Evet, şehirler esasen bir birey

Ancak başka bir açıdan baktığınızda da Mekke, Medine var, Bağdat, İstanbul, Paris, Roma, Venedik var. Bu şehirler, insanlık dediğimiz, medeniyet dediğimiz, kültür dediğimiz büyük değerlerin üretildiği merkezlerdir. Bu şehirlerin birisini olsun silebilir, yok sayabilir miyiz? Bir İstanbul'un, tarihte hiç olmadığını düşünebilir misiniz? Çünkü İstanbul demek hem Bizans (Roma) hem Osmanlı ve hem de Türkiye demek değil midir?

olarak insan ruhunun özüne, hikmetine aykırıdır. İnsan orada, o karmaşanın ortasında tembellikleri, pintilikleri günahları ile baş başadır. Orada o duvarların arkasında korku, sefalet ve sefahat hüküm sürmektedir. Ancak insan olmak tam da bu değil midir? Hukukumuzu, sanatımızı, yüksek edebiyatımızı, resmimizi, müziğimizi şehirlerde kurup, yüceltmedik mi? Evet insanın kökü ve ruhu, tabiatta, büyülü heybetli dağlarda olabilir ama kanaatimce varlığının ve varoluşunun asıl gayesini şehirlerde gerçekleştirir ve mükemmelleştirir.

Şehirler ilginç yanlarından biri de işte hem bu kültürel değerleri ve hem de medeniyete ait unsurları bir arada bulundurmasıdır. Şehirler, bir yandan ait oldukları milli kültürlerinin en güzel örneğini teşkil ederken, diğer taraftan büyük medeniyet unsurlarını da içinde barındırır. Örneğin küresel kapitalizmin doğduğu yer olarak kabul edilen Venedik şehri bu duruma güzel bir örnektir. Venedik kendi içinde tipik İtalyan şehir özellikleri taşırken, sahip olduğu ticari ve entelektüel zenginlikleri ile olağan üstü bir kozmopolitizme ev sahipliği yapar. İşte bu kozmopolitizm modern batı uygarlığının(bir anlamda büyük kapitalizmin) temellerini atmaktadır.
Diğer taraftan şehirler milli kültürlerin üretildiği ve bu mili değerlerinin temsil edildiği açık hava müzeleri gibidir.

Peki, bizler yaşadığımız şehirlere nasıl baktık? Şehirlerimiz hangi zalimliklerin, kırıp dökmelerin, vahşetin, umursamazlıkların açık hava müzesi acaba? Durup dinlenmeden gidiveren, kaçıveren bir hayat mücadelesinin içinden kafamızı kaldırıp içinde yaşadığımız, çocuklarımızı büyüttüğümüz şehrimize hiç bu gözle bakabildik mi? Çocuğumuza yeşillik gösterebileceğimiz mezarlıklarımızdan başka neresi kaldı ?

Bugün yaşadığımız şehrimizde geleneğin güçlü damarlarından gelerek kendimizi ait hissettiğimiz mekânlardan hangi eserler var şimdi ?

Birkaç camii ve her tarafı envai çirkinlikte sayısı 3-5'i geçmez kaç tarihi eser var ortada. Şehrimizi kuşbakışı şöyle bir gezelim, sözü edilen birkaç camii çıkarırsak bize klasik ruhumuzu

yansıtan kaç mimari eser, sokak, cadde, han var elimizde? Kopyanın kopyası Avrupai caddeler, yalan yanlış tabelalar, çirkinlik ötesi beton yapılar…

Diğer taraftan son zamanlarda yaşadığımız şehir Samsun'da Amisos, Amazon gibi eski çağlara ve Yunan kültür akımlarına göndermelerden başka hiçbir derinliği olmayan efsanelerle bir şehir kültürü yaratılmaya çalışılmış, şehrin kadim kaleleri bile yüksek katlı binaların rantına kurban edilmiştir.

Şehirlerimizi yeniden düşünmemiz ve elden geçirmemiz gerekiyor artık. Türkiye hemen her alanda yapısal dönüşümünü sürdürürken ve bunu büyük zorluklarla gerçekleştirirken şehirlerimiz ve içinde yaşadığımız mekânlar da bu dönüşümden elbet nasibini alacaktır ve almalıdır da. Ancak şehir ve mekân estetiği dediğimiz sorunlar bizlerin uzun zamandır unuttuğumuz şeyler oldu. Özellikle gittikçe taşlaşan şehircilik anlayışımızda yeşil, renk olarak bile kullanılmıyor artık.

Sonuç olarak Ünlü karamsar düşünür Albert Caraco' dan dan bir alıntı yaparak yazımızı sonlandırmaya çalışalım. Albert Caraco şöyle diyor: "Şehirlerimiz birer kabusa döndü, şehirler termitlere benziyorlar artık, her inşa edilen şey iğrenç çirkinlikte, biz artık tapınaklar, saraylar mezarlar ya da zafer alanları ve amfiteatrlar inşa etmeyi bilmiyoruz. Her adımda gözümüze hakaret ediliyor, kulağımız sağıra çevriliyor, koku duyumuz umutsuzluğa kapılıyor…"

Oysa bizler muazzam bir medeniyetin evlatlarıyız. Bir gün Hazret-i Peygamberimiz, Uhud dağına bakıp şöyle söylemiş "Uhud bir dağdır biz onu severiz, o da bizi sever." Cansız bir dağa bakıp onunla bir muhabbet ilişkisi kuran bir medeniyetin bu günkü hali gerçekten hüzünlü…

Büyük Şair Yahya Kemal'in İstanbul'un bir semtini "Koca Mustâpaşa" yı anlatan şiirinden bir bölüm olmadan bitmezdi bu yazı:

Kopmuşuz bizler o öz varlık olan manzaradan.

Bahseder gerçi duyanlar bir onulmaz yaradan;

Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük;

Budur âlemde hudutsuz ve hazîn öksüzlük.

Sızlatır bâzı saatler dayanılmaz bir acı,

Kökü toprakta kalıp kendi kesilmiş ağacı.

Rûh arar başka tesellî her esen rüzgârda.

Ne yazık! Doğmuyoruz şimdi o topraklarda!

Şehirlerimizi yeniden düşünmemiz ve elden geçirmemiz gerekiyor artık. Türkiye hemen her alanda yapısal dönüşümünü sürdürürken ve bunu büyük zorluklarla gerçekleştirirken şehirlerimiz ve içinde yaşadığımız mekânlar da bu dönüşümden elbet nasibini alacaktır ve almalıdır da. Ancak şehir ve mekân estetiği dediğimiz sorunlar bizlerin uzun zamandır unuttuğumuz şeyler oldu.

Şehre Sokaktan

GERDANLIK LAZIM

Mustafa KARAOSMANOĞLU

Kendi dilini unutan bir şehir olarak, bu şehrin sokaklarında göz boyamanın ilerisinde bir şey görünmez duruma gelmiştir.

Sokaklar, nasıl bugün itibariyle, şehrin olduğu kadar, toplum olarak oluşturmuş olduğumuz sosyal dokunun da olmazsa olmazlarıysa, bu sokakların bizim geçmişimizde insanı kuran, insanı oluşturan en önemli etmenlerden biri olmalarının yanında sonraki zamanlara ısmarlanmış olan geleceğimizin de teminatıymış gibi görülmelerinden kaynaklanmaktadır. Bilindiği kadarıyla sokak en eski şehir mobilyalarından biridir. Beklide şehre, şehir olma payesini veren sokaklardı dersek, hakşinaslık gereği şehrin diğer birimlerini incitmemiş oluruz. Belki de şehrin çocukluk aşamalarını en iyi bilen, onun yetişmesinde ve zenginleşmesinde en büyük katkıyı veren sokaklar olmuştur. Yeri gelmişken beylik bir sözle meseleyi dile getirelim ve diyelim ki; belki şehir olmadan sokaklar olur ama sokalar olmadan asla bir şehirden bahsedemezsiniz.

Bundan Samsun'da bahsedemez, kendi sokaklarına sahip çıkmayan bir şehir haline getirilen, vefasız bir mekan olarak Samsun'un söyleyeceği sözler, kimseye merhem olabilecek gibi değil. Kendi dilini unutan bir şehir olarak, bu şehrin sokaklarında göz boyamanın ilerisinde bir şey görünmez duruma gelmiştir. Ciddi ve kalıcı bir değer oluşturamamanın yanı sıra değerlerinden de sıkılan bir şehirdir samsun. Samsun söz söylemez ancak söz dinlemeye yükümlü hisseder kendini. Treni kaçırmış

bir şehirdir o, kalbini açtıkları asla kendilerini kalıcı görmezler Samsun'da, kalıcı olanlar için de Samsun, lütufkar olmaktan oldukça imtina etmiştir. Kendisini sevenin sevmeyeni, kendisinin sevmeyenin de karasevdalı şehridir samsun. Kendi sokaklarında büyüyeni sevmez, başka sokakların büyüttüğü insanlar da Samsun'a sadece alacaklı bir gözle bakarlar.

Sokak, bir evi ulaşılabilir kıldığı kadar o evin mahremiyetinden de bir tür sorumlu hisseder kendini. Eski sokaklarda, evle sokağın arasında hayat denen ve evi belirli ölçülerde saklayan bir alan vardır. Bu alan evle sokağın arasında bir perde, gerçekliği ertelenmiş bir geçiş oluşturur. Düşle gerçeğin gerilimli hattında bir gizem çizgisi çekerler, ama bu çizgi hep başkaları ebadındadır. Bu ilişkiler ağı içinde bazen ev bir kayboluştur ve evin bu kayboluşu şehirden başlar, diğer bütün şehir bileşenlerinden geçerek sokakta esaslı bir nefeslenir ve oradan da ölüme kadar gider.

Evet, bazen bir sır gibidir sokaklar, bir bilinmezin anahtarını atarlar insanın önüne ve hadi bundan sonrasını başarmak senin işin derler. Onlar bıkmadan usanmadan, eskisiyle yenisiyle bir dokuyu, bir mahalleyi bir insanı bir geleneği saklarlar. Hem de zaman ve mekan boyunca.

Samsun bir türden saklamanın şehri olmuştur, antik çağlardan günümüze gelinceye değin birçok unsuru karnında barındırmış ve ortaya koy/a/madığı bu hususlar nedeniyle de şehir zamanlarının bir ucundan diğer bir ucuna kadar fırlatılmıştır. Zamanlar arasında iletişimi sağlayacak olan koridorları açamamış haliyle Samsun sokak yoksunu bir şehre benzer daha ziyade. Bir sokağını tam anlamıyla kendini zenginleştiren bir kişiye ayırmamıştır henüz veya kendini bir kişi üzerinden tanıtacak dokusu yoktur Samsun'un. Bunu umursamaz bir dille söylemekten de çekinmez.

Sokaklar insanın bilinmezlik haritasında, ona en fazla yol gösteren, aşikar ama aşikar olmanın yanı sıra, esrarengiz bir paydayla varlığını tamamlayan şehir bileşenleridir. Bizler insan olarak hayatımıza etki eden bir veya birkaç sokağı, kendi yapı taşlarımıza sinen en değerli takılarımız gibi yanımızda taşırız. Bazen bir bilinmeze açılan gece karanlığı, bazen umuda yollanan isimsiz bir haber, bazen gelmesi beklenen en değerli misafir olarak, sokak bizim olmanın hanesine yazılmıştır. Bir anıdır sokak, bir geri dönüştür.

Sokaklar da zamanla, şehirle, anlayışla ve medeniyet çizgisi ile birlikte farklılık gösteren enstrümanlardır. Dolayısıyla dünden bu güne değişiklik göstermişler, dün farklı bir anlamı taşlarında yoğururlarken bugün daha değişik içeriklerden bahseden kaldırımlarla daha yaban bir dile sahip olmuşlardır.

(Samsun'da bir sokak diğerine cepheden bakan duruşa sahiptir. Diğerine ne söylerse onu biraz daha tanımsızlığa götürmek için söyler. Bir sokak diğerinin dilini çözmede asla derin bir gayret sahibi olmaz dolayısıyla. Tamamlamak ve ötekini daha bir anlamlı hale getirmek işlevselliği gönüllü olarak terk edilmiş bir durumu işaretler daha çok. Samsun'un sokakları kendini ben diye tanımlamanın işgüzarlığıyla 'sen'e ve 'o'na ulaşmanın yabancısı bir dengeyi paylaşır. Daha çok yalıtılmış bir unsurun dışavurumundan başka bir şey değildir bu. Bu biraz daha yabancılaşmanın tarihine yazılan bir anısızlığı da beraberinde

Samsun'da bir sokak diğerine cepheden bakan duruşa sahiptir. Diğerine ne söylerse onu biraz daha tanımsızlığa götürmek için söyler. Bir sokak diğerinin dilini çözmede asla derin bir gayret sahibi olmaz dolayısıyla. Tamamlamak ve ötekini daha bir anlamlı hale getirmek işlevselliği gönüllü olarak terk edilmiş bir durumu işaretler daha çok.

getiren şeydir Samsun için.)

Çok değil bundan 30 ila 40 yıl önce sokaklarımız bu günkünden oldukça farklı bir görünüme sahipti. Dar ve dar olduğu kadar sevimli, Arnavut kaldırımı döşeli yollarında, önlerinde karşılıklı olarak sıraya girmiş evleri, bir nezaket çizgisine davet eden ve bu duruşlarıyla da yerleşik bir anın mutluluğunu herkese hak ettiği nispette dağıtan sokaklardı bunlar. Bizim genetiğimize kadar sinmiş olan bu sokaklarımız, şatafattan asla hoşlanmayan, bununla birlikte tevazuyu zamanların yok edici gücüne karşı bir kalkan gibi kullanan ve bu vesileyle de insanı olumsuz olan birçok etkiden koruyan önemli özelliklere sahipti.

İki veya en fazla üç kat olarak inşa edilmiş olan evlerinin önünde hayat denen bahçesi bulunan, pencereleri giyotinli, çocuklar düşmesin diye camlarının önlerinde, ince işçilikle mamul demir parmaklıklar bulunan ve üst katlarında karakterimize has bir dokuyla eğleşen cumbalarıyla bizim olan evleri, mahalleye ve şehre karşı görücüye çıkaran sokaklarımız, insana değen en sıcak yerlerimizdi asırlar boyu. Sokaklarımız kişilik kazanmış bir insan gibiydiler ve kaldırıma bitişik ev duvarlarının ikinci katından başlayıp yola doğru uzanan bir baş edasıyla yine aynı sokağın karşı evinden başını sarkan diğer cumba ile fısıldaşır bir görünüme sahiptiler. Sizler onların üzerinden yürürken onlar size yürüme eyleminin kendileriyle gerçekleşen bileşeninde kokudan bir mükafat vermeyi vazife olarak görürlerdi. Evlerin kokusu vardı, bir sümbül kakardı evler bir fesleğen, ya da hanımeli sarmaşıkları birinin elini tutarcasına sokağa evle bağlantılı olarak derin bir koku sunardı. Evlerin değişen koku kombinasyonunda hiçbir sokağın kokusu bir diğeriyle tıpa tıp aynı değildi. Şehirlerin zenginliği kokudan başlardı. En doğal tarafıyla su ve koku medeniyetiydik.

Samsun bir yönüyle değişimin şehridir aslında. Bu değişim onun sokaklarında bir vefa yoksunluğu, bir tarih tanımazlığı şeklinde gelişir. Her dönem onun için diğerin yok etmekle anlamlı kılınabilecek vasıflarla kendini gösterir. Dolayısıyla pek bir hafıza sahibidir denemez onun için. Kendi bağrında beslediği ve kendisi için önemsediği insanların Samsun'dan alacağı vardır daha çok, kendisine iltifat edecek olanları da Samsun tanımaz. Bir tür vefasızlığın adıdır Samsun. Sokakları kendine ait bir sevdalının adını anarak ısıtmaz insanı. Daha ziyadesiyle bir ürperişler şehrine dönmüştür.

Sokalar insanın bedensel yapısında bulunan ve hayatı bir yerden bir diğerine taşıyan damarlara benzerler. Belki de insanın en ücra köşelerine kadar giren bu damarlara öykünen sokaklarımız, şehrin en girilmez, en mahrem yerlerine bizi taşıyan hayati varlıklar olarak bize kendilerini sevdirmeyi bu şekilde becerdiler. Bize bir anne şefkati ile baktılar, gece ve gündüz demeden, bizi soğuk, sıcak demeden sarıp sarmalarlar. Bir kimliğin başlangıcı olarak yakamıza taktığımız kartvizitlerimiz gibi oldular sonra.

Sokaklarımızın kendi dokusunu oluşturan, ona yüzünü veren sokak kaplamaları vardır diğer yandan. Belki de tarihin ilk sokak dokusu, insanın da hammaddesi olan topraktan oluşmuştu ve kaplaması ile gövdesi aynı yapısal özelliğe sahipti. Belki de o zamanlar şairin dediği gibi "bir şehrin urgan satılan çarşılarında kenevir, kandil geceleri buhur kokuyordu".

Toprak ve sokak; bu ikili daha bu çağa kadar birbiriden ayrılmaz sevgililerdi. Toprak hem sokak oluyordu hem de kaplama, üzerinde herhangi bir yabancı unsur barındıracak kadar yozlaşmamıştı. İnsan topraktandı, sokak topraktandı ve ev topraktandı. En sonunda bizim yolculuğumuz da topraktan başlayıp toprakta son buluyordu. Toprak ne kadar da çok içimize girmiş bir şeydi. Ve bizler kendimizi durmadan, yorulmadan ve derin bir hazzın eşliğinde toprakta temize çekiyorduk.

Toprak ve sokak; gövde ve kaplama olarak ifade edilirdi şehrin dilinde, bu tip kaplama ile birlikte sokakların epey uzun bir geçmişi olduğu su götürmez bir gerçeklik. Evet ama zamanın ilerlemesi,

insan elinin eşya yapım işlerinde maharet sahibi olması, sokağın da yüzünün değişmesine sebep oldu. Taşı biçimlendirmesini beceren insan, sokağın yüzünü de taşla kaplayarak, bir taraftan trafiği sadece insana ait olmaktan çıkarıp, mekanik arabaları şehre davet ederken diğer taraftan da şehrin görünüşüne azımsanmayacak bir (farklılık) güzellik konduruyordu. Böylelikle, ilk defa şehrin tarihinde güzellik ile doğallık ayrı ayrı unsurlar olarak yabancılaşıyorlardı.

Samsun'da potansiyel olarak sokakların dokusuna işleyebilecek, bir yeşil henüz tam anlamıyla belirgin bir hale gelmiş değildir. Sırtını Karadeniz'e yaslayan bu şehrin sokaklarında Karadeniz'in yeşil örtüsü pek tanınamaz bir durumdadır. Pek yeşil kuşanmayı sevmez Samsun ve adeta gri şehirlerin yanında yer almak ister bir arzuya sahiptir. Sanayisiyle sanki denizi örtmek gibi bir işlevi üstlenmiştir. Ayrıca rüzgar kıran sokaklarıyla denizin esintisini yok ederek yazın o boğucu sıcaklığına karşı alınabilecek en doğal önlemin bir anlamda önün geçmeyi becermiştir!

Daha sonrası da var; sokağa taşınan Arnavut Kaldırım, taşı sokağın estetik bir unsuru halinde bize servis ederken, çok geçmeden modernlikle birlikte asfalt denen o kara kaplama, şehrin ayrılmaz bir parçası haline geldi ve sokakların toprakla, toprağın da havayla temasını kesti. Yapay yaşamaklara doğru yelken açan insanoğlunun ömür dediği 60-70 yılda, kendine ve çevresine yabancılaşmanın en radikal biçimi, bu çağda bir felaket bulutu olarak başının üzerinde

dönüp duruyordu. Milyonlarca yıllın tanıdık enstrümanları hayatımızdan birer birer çekiliyorlardı. Çevremizden düşmüştük, artık hayatımızdan da düşmemizin vakti gelmişti.

Medeniyet değiştirmiştik, ilk defa doğasız bir medeniyetin temsilcileri olarak yaşamayı estetize eden bir deneyi uygulamaya başladık. Elbette bir milyon yıllık soy tarihimizde varmış olduğumuz her uğrakta, bütünüyle memnuniyet yaşadığımız söylenemezdi. Ama ilk defa insanı insan yapan ve kültürün başlamasından bu yana onu değerli kılan yapı taşları, günümüz insanının evreninden hızla uzaklaşmaya başlamış durumdadır. Eğer bu geçiş süreci insanın lehine sonuçlanırsa ne ala, ama işler tersine gider de insanlığın binlerce yıllık kazanımını kaybetme aşamasına gelirsek, işte o zaman belki dünya denen gezegen üzerinde bu kadar yürüyecek vaktimiz kalmayacak ve belki de bize o gücü sağlayacak maddi ve manevi dayanaklarımız olmayacak. Çünkü maddi şeylerin tüketimi ile birlikte manevi kazanımlarımızı da hızla tükettik. Çünkü her üretim biçimi bir kültürü, her kültürel yönelim de bir üretim biçimini gerekli kıldı; hem de insandan çok uzaklarda…

Şimdi burada şehre ve sokaklara dönerek son söz olarak şunu söyleyebiliriz: bizim kültürümüzde bize ait olan çıkmaz sokaklar bulunmaktaydı. Bu çıkmaz sokaklar insanlara kapalı bir dünyanın sessiz sedasız müjdecileri olmalarının yanında, dar alanlarda bile olsa dinlenmiş, sükuna ermiş bir muhabbeti bütün boyutlarıyla koyultmasını becermiş ve bunu da karşısında bulunanlara bütün maharetleriyle aktarmış birer canlı yapı gibiydiler. Kısacası kulaklarımıza fısıldanacak samimi kelimelerle bize memnun ve razı olmanın türküsünü söyleyen bir dili vardı onların. Bizde kendimiz olmanın bütün samimiyetiyle fiyakalı fotoğraflarımızı düşürürdük kaldırımlara.

Kısaca, sokakların da insanı biçimlendiren elleri, kendine ait bir zamanı çengele asan imgeler gibi birilerinin kulaklarına fısıldayacağı öğütleri vardı. Bir sokak her zaman sokaktan fazla bir şeydi. Bir ilişkiydi, bir vefaydı, henüz söylenmedik bir kelimeydi, bir sevdaydı türküsü okunmamış, bir yoldu; her daim menzile ulaşacak kadar yakın. Sokak biraz da insandı aslında eskimekten yorulmuş sessiz harflerle söylenen.

Tamah, insanda ruhi düşüşü, maddeseverlik, asfalt ve plastik ise bedensel düşüşün başlangıcını en belirgin şekliyle işaret ediyor. Samsun sokaklarında bu düşüşün resmini arayan kayboluşun toplayıcıları geziyorlar şimdi.

SAMSUN OSMANLI HAKİMİYETİNE NE ZAMAN GEÇTİ?

Doç. Dr. Rıza KARAGÖZ

Orta Karadeniz bölgesinde yer alan Canik coğrafi bir isim olarak kullanılmanın yanı sıra Osmanlı idari taksimatında klasik sancaklardan birinin de adıdır.

Samsun ve çevresinin Osmanlılara intikali hakkında kaynaklar farklı tarihler vermektedir. Farklılığın sebeplerinden biri çağdaş yerli kaynak olmamasıdır. Osmanlı siyasi tarihinin önemli kaynaklarından olan Aşıkpaşazâde ve Mehmed Neşri'nin eserleri 15. yüzyılın ikinci yarısında kaleme alınmışlardır. Oysa Samsun'un Osmanlı idaresine geçişi aynı yüzyılın başlarında gerçekleşmişti. Zikredilen yerli kaynakların yanı sıra bazı yabancı seyahat notları da bu konuda bilgiler vermektedir. Öte yandan Samsun ve Canik isimlerinin ve bunların Osmanlı idari yapısındaki karşılıkları da karıştırılabilmektedir. Esasen Orta Karadeniz bölgesinde yer alan Canik coğrafi bir isim olarak kullanılmanın yanı sıra Osmanlı idari taksimatında klasik sancaklardan birinin de adıdır. Canik'in sınırları sahil boyunca doğuda Fatsa-Bolaman'a, batıda Alaçam'a, içeride ise Köprü-Havza-Ladik-Niksar hattının kuzeyinde kalan kısımları içine almaktaydı. Samsun ise bu sancağın merkez kazasıydı. Osmanlıların Canik topraklarını ele geçirmesiyle, Samsun kentine sahip olmaları farklı dönemlerde vuku bulmuştur. Bu durum gerek kaynaklarda gerekse bölge tarihiyle ilgili araştırmalarda zaman zaman karıştırılabilmiştir.

Osmanlı tarihi ile ilgili en eski kay-

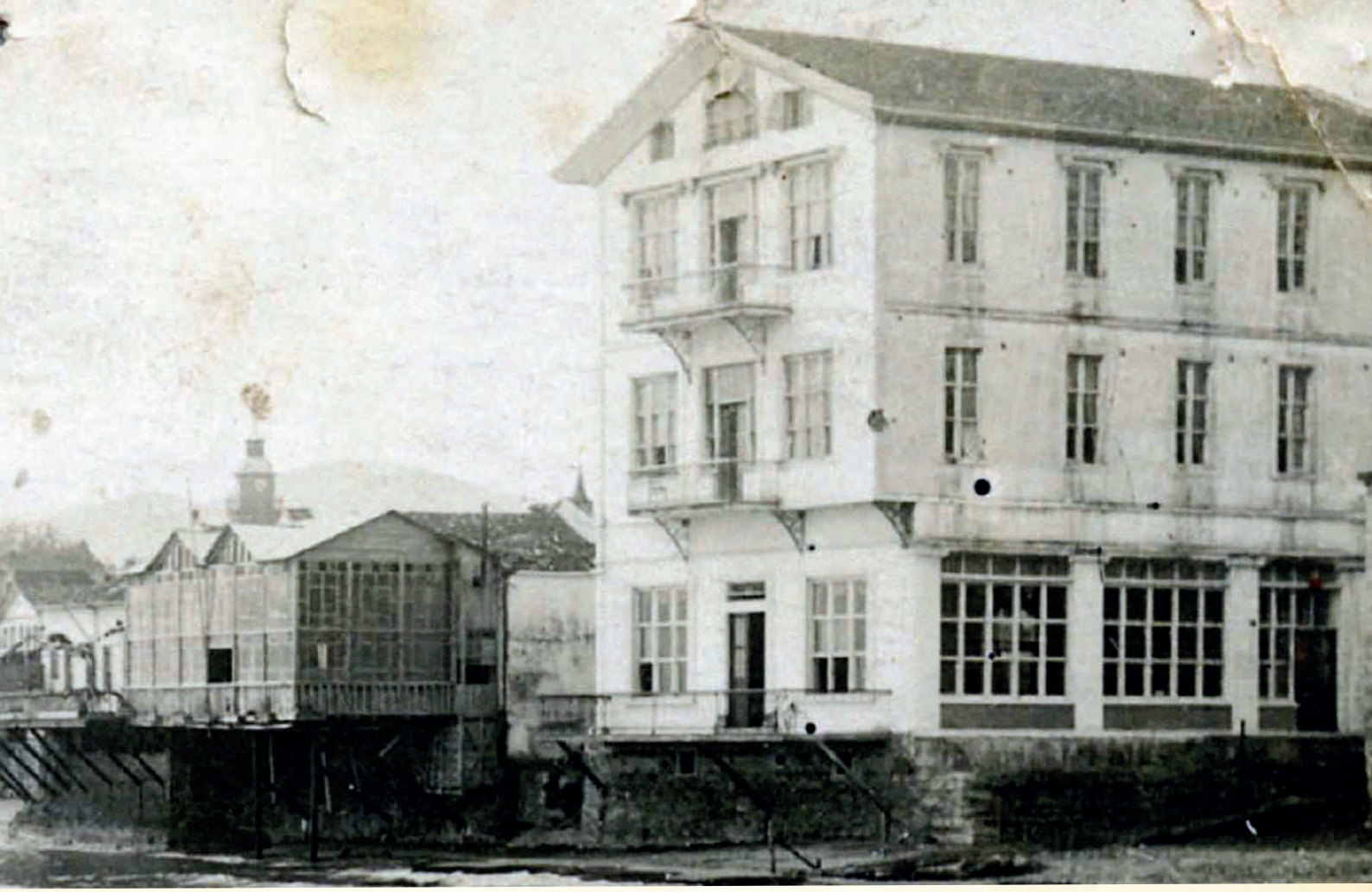

naklardan Neşri, Kastamonu'nun fethini hikâye ettiği satırlarda Canik ve Samsun'a da yer verir. Onun kaydına göre Osmanlı Padişahı Sultan Bayezıd (Yıldırım) Kastamonu'ya varınca Candaroğlu İsfendiyar Bey kaleden çıkıp Sinop tarafına kaçtı. Padişaha elçi gönderip, Osmanlılara bağlılığını arz ve Sinop'un kendi idaresine bırakılmasını talep etti. Sultan onun bu teklifini münasip gördü. Kastamonu'yu, Osmancık'ı, Canik'i ve Samsun'u İsfendiyar'ın idaresine bıraktı.

Neşri'ye göre bu olay Hicrî 795'te (Miladî 1393) gerçekleşir. Oysa aynı olayı Aşıkpaşazâde Hicrî 797-798'e (Miladî 1395-1396) tarihlendirir. Her iki kaynağın ifadeleri Osmanlıların Canik topraklarına ilk kez bu tarih aralığında hükmettiğini göstermektedir. Ancak görüldüğü gibi bu hakimiyet doğrudan değil, İsfendiyaroğulları eliyle yerine getirilmekteydi. Öte yandan Osmanlıların dolaylı olarak eline geçen topraklar, Canik'in ve Samsun'un batısındaki arazi idi. Osmanlılar, İsfendiyar Bey'in yüksek hakimiyetini tanımış olan Bafra beylerinin elindeki kısmı hakimiyetleri altına almışlardır. Nitekim o tarihlerde Bafra beyi 2000 kişilik askerî gücüyle Bayezıd'ın emrine girmeyi kabul etmiştir.

Bu tarihte ne Samsun şehri, ne de şehrin doğusundaki güneyindeki topraklar, yani Çarşamba ovasından Fatsa'ya kadar olan arazilerle daha iç kesimlerdeki Kavak, Ladik, Niksar'a doğru olan topraklar Osmanlı hakimiyeti geçmişti. Söz konusu yerlerin Osmanlılara intikali, Niğbolu Savaşı'ndan sonraki Anadolu harekatında mümkün olacaktır.

Sultan Bayezıd Sivas hakimi Kadı Burhaneddin ile hesaplaşmak üzere 1398'de Kuzey Anadolu seferine çıkmıştı. Hiçbir mukavemet görmeden Amasya'ya kadar geldi. Aynı tarihte Akkoyunlularla savaş hâlinde bulunan Kadı Burhaneddin yenildi ve Kara Yülük Osman Bey tarafından öldürüldü. Bu beklenmedik durum bölgedeki siyasi yapının tamamen değişmesinin önünü açtı. Sultan Bayezıd Amasya'yı, buranın valisi ve "sahibi" olan Şadgeldioğlu Ahmed Bey'den teslim aldı. Kadı Burhaneddin'in valisi olan Ahmed Bey, önceden Bayezıd'ı davet ederek şehri ona vereceğini bildirmişti. Kadı Burhaneddin'in ani ölümü bu işin savaşsız ve zahmetsiz hallolmasını sağladı.

Amasya ile birlikte buradan Samsun'a kadar olan bölgenin idaresi de işte bu tarihte Osmanlılara geçmiş oldu. 1398'de Samsun, Kavak ve Ladik arazisi Selçuklu soyundan gelen Kubadoğlu Cüneyt Bey'in elinde bulunuyordu. Cüneyt Bey, Kadı Burhaneddin'in yüksek hakimiyetini tanımaktaydı. Kadı Burhaneddin'in ölümü üzerine Cüneyt Bey daha bağımsız hareket etmeye başlamıştı. Amasya'nın Osmanlıların eline geçmesiyle birlikte Cüneyt Bey'in elin

deki topraklar da Osmanlı hakimiyetine geçmiş oldu. Cüneyt Bey her ne kadar bu duruma razı olmamışsa da mücadele etmekten çekinerek topraklarını bırakıp kaçmayı tercih etmiştir.

Sultan Bayezıd Amasya'da iken Sivas halkı haber gönderip şehri teslim edeceklerini bildirmişlerdi. Sultan derhal büyük oğlu Süleyman'ı Sivas'a gönderdi ve zahmetsiz bir şekilde Kadı Burhaneddin'in payitahtına girdi. Amasya'yı oğlu Şehzade Mehmed'e, Sivas'ı da Süleyman'ın idaresine bıraktı. Samsun Amasya'ya bağlı olarak Şehzade Mehmed'in idaresine verildi.

Osmanlıların Samsun'u aldığı sırada şehir Müslüman Samsun ve Kâfir Samsun olmak üzere iki kısımdan oluşmaktaydı. Müslüman Samsun Selçukluların inşa ettiği kale ve çevresindeki mahallelerden oluşuyordu. Osmanlıların eline geçen işte bu kısımdı. Bayezıd buranın idaresine müslümanlığı tercih ederek Osmanlı hüzmetine giren eski Bulgar Kralı Şişman'ın oğlu Aleksandr'ı (yeni adı İskender) tayin etti. Şehrin batı kesiminde bulunan Kâfir Samsun'unda o zaman Cenevizli tüccarlar meskûndu. Osmanlılar evvelinden beri Cenevizlilerle dostane ilişkiler içinde olduklarından onlara müdahale edilmemiş, serbest yaşamalarına izin verilmiştir.

Ankara Savaşı'nda Bayezıd'ın yenilmesi üzerine Anadolu'da Osmanlı barağı altında oluşan siyasi birlik bozuldu (1402). Savaştan sekiz ay sonra Bayezıd ölünce oğulları arasında çıkan taht kavgası uzun sürdü. Yaklaşık 11 yıl devam eden bu mücadele esnasında Samsun ve çevresi tekrar eski yerel beylerin kontrolüne geçti. 1398'de Osmanlılara itaat etmeyip kaçan Kubadoğlu Cüneyt Bey dönüp eski arazilerine sahip oldu. Bu dönemde kardeşleriyle mücadeleye yoğunlaşan Şehzade Mehmed Cüneyt Bey'e müdahalede bulunmadı. Mücadeleyi kazanıp 1413 ortalarında tahta tek başına oturan Sultan Çelebi Mehmed'e bölgedeki diğer beyler itaat arz ederken, Cüneyt Bey onlara katılmadı. Cüneyt Bey 1418'de Taceddinoğluyla yaptığı mücadelede ölünceye kadar Samsun'u ve civarını elinde bulundurmayı başardı.

Cüneyt Bey'in ölümü üzerine Müslüman Samsun kısa bir zaman için İsfendiyaroğullarının eline geçmiştir. Samsun'un başında o tarihte İsfendiyar Bey'in oğlu Hızır Bey bulunuyordu. Tarihî kaynaklar bu dönemdeki olayları anlatırken de ihtilaflıdırlar. Neşrî Samsun kalesinin fethini özetle şöyle hikâye eder:

"Sultan Mehmed Amasya'da idi. Kâfirler (Cenevizliler) Samsun'u ateşe verip, kendileri gemiye binip kaçtılar. Bunu haber alan Sultan Mehmed, Beylerbeyi Biçeroğlu Hamza Bey'i gönderip Kâfir Samsun'u zapt ettirdi. Hamza Bey Sultana haber gönderdi, "Kâfir Samsun'u alındıktan sonra Müslüman Samsun'u almak kolaydır" dedi. Biçeroğlu Müslüman Samsun'uyla her gün cenk ederdi. Sultan kalkıp Samsun'a geldi. Samsun hisarının içinde Hızır Bey vardı. Sultan Mehmed gelince Hızır Bey hemen kaleyi teslim etti. Hamza Bey, "cengi bırakıp kaleyi niçin teslim ettin" diye sordu. Hızır

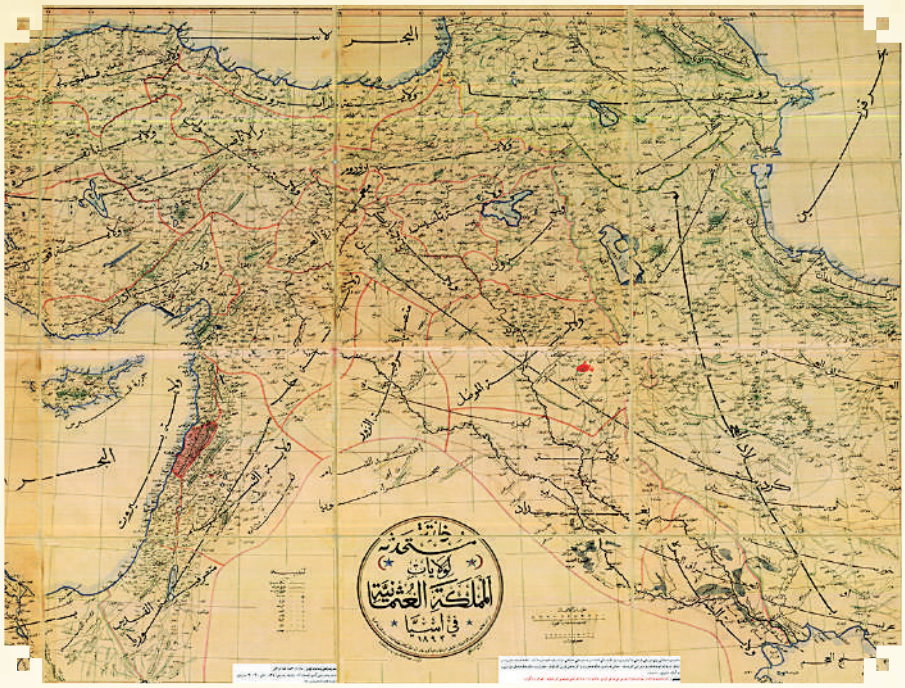

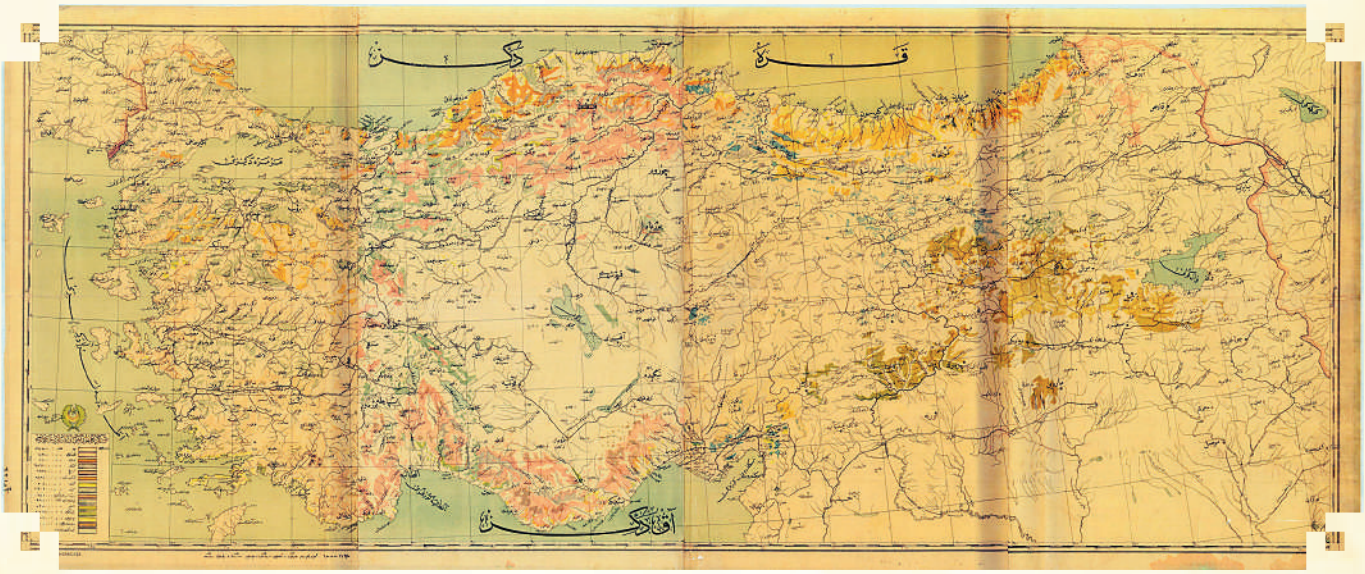

Bey, "bu şehrin hayatı ve geçimi ve şenliği bu kâfir şehriyle idi. Madem onların şehri sizin elinize geçti, bundan sonra burada huzur olmaz. Sizinle bizim dostluğumuz ördek ile kaz komşuluğuna benzer dedi." Böylece Samsun'un her iki kesimi 1419-1420 aralığında Osmanlı hakimiyetine geçmiş oldu.

Olay Neşrî'nin kaynaklarından Aşıkpaşazâde'de de böyle anlatılır. Her ikisi de Osmanlıların eline geçen yerin sadece Samsun şehri mi yoksa Canik arazisinin tamamı mı olduğunu eserlerinin bu satırlarında belirtmemişlerdir. Ancak Neşrî Tarihi'nin ilerleyen sayfalarında "Canik'in Fethinin Hikâyesi" başlığı altındaki bilgiler bu konuyu açıklığa kavuşturuyor. Burada yazılanlara göre Amasya valisi Yörgüç Paşa bir gün düğün edip Taceddinoğullarından Alpaslan'ın oğlu Hüseyin'i davet etti. Yörgüç Paşa'nın niyeti hile ile onu ele geçirmek ve topraklarına el koymaktı. Hüseyin Bey, hileyi anladı ve Yörgüç Paşa'ya haber gönderdi. "Maksadın elimdeki yerleri almaksa al. Benden ne istersin. Ben Hünkâra varırım, Hünkâr sağ olsun, bana daha iyi timar verir." Dedi. Ardından kendi kalkıp Yörgüç Paşa'nın yanına geldi. Yörgüç Paşa onu Hünkâr'ın yanına Bursa'ya gönderdi. Hüseyin Bey bir müddet hapis kaldı. Daha sonra kaçmayı başardıysa da iki yıl sonra kendi isteğiyle Hünkârın yanına geldi. Kendisine Rumeli'nde timar verildi. Bu fetih hicrî 831'de (Miladî 1427-1428)vaki oldu.

Aşıkpaşazâde'de yazılanlarla da örtüşen bu bilgiler bize Taceddinoğullarının elinde bulunan Çarşamba-Niksar arasındaki Canik topraklarının Osmanlılara intikalini haber vermektedir. Samsun kalesinin alınmasından yaklaşık 8-10 sene sonraki bu olaylarla Canik topraklarının tamamına yakını Osmanlı Devleti idaresine alınmış oldu.

Hülasa edecek olursak, Samsun'u da içine alan Canik toprakları Sultan I. Bayezıd zamanından (1389-1402) Sultan II. Murad zamanına kadar geçen yaklaşık 30 yılı aşkın süre içinde peyder pey Osmanlılara intikal etmiştir. Samsun kentinin Osmanlılara geçişi ise Sultan Çelebi Mehmet zamanının sonlarında, 1418-1420 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Osmanlılar Canik'i 16. yüzyılın başlarında klâsik sancak statüsüne alarak Rum (Sivas) Beylerbeyiliğine bağladılar. Canik sancağının bu idarî vaziyeti Tanzimat ilk yıllarına kadar devam etmiştir.

Samsun'da
KUVAYİ MİLLİYE MEZARI!

Recep YAZGAN

Rum Pontus Çetelerinin işlediği cinaylere tanık olan Mustafa Demircioğlu'nu mezarı başındaki kitabede ise çıldırarak öldüğü yazıyor..

Samsun'da Seyyid Kutbiddin Hazretlerinin türbesinin de bulunduğu, eskiden Şehir Mezarlığı olarak adlandırılan, şimdi ise Eski Mezarlık olarak bilinen Unkapanı'ndaki mezarlıkta 19 kişinin yattığı mezardaki kitabe okuyanın kanını donduruyor..

1 Mart 1918 yılında Samsun ve Çevresinde terör estiren Rum Pontus Çetelerinin işlediği cinayetlerin faillerinin yattığı mezarda tam 19 Türk Balıkçısıyla birlikte Kuvayı Milliye kurucu komutanlarından Sürmeneli Mehmet Efendi, Akçabatlı Yusuf Çavuş, Sürmeneli Deli Ömer ve arkadaşları yer alıyor..

Rum Pontus Çetelerinin işlediği cinaylere tanık olan Mustafa Demircioğlu'nu mezarı başındaki kitabede ise çıldırarak öldüğü yazıyor..

Mezardaki kitabede,

"1 Mart 1918 Rum Pontus, Andon Paşa Çetesi tarafından Bafra Balık Göllerinde, Şehit edilen 19 Türk Balıçısının ve Kuvayı Milliye Kurucu Komutanı Şehit Sürmeneli Mehmet Efendi, Komutan Akçabatlı Yusuf Çavuş, Sürmeneli Deli Ömer ve Silah Arkadaşlarının Ruhları Şad olsun.."

SAMSUN'DA RUM PONTUS ÇETELERİNİN YAPTIKLARI KANLI KATLİAMLAR

Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde devletin içindeki azınlıklar büyük devletlerin desteği ile yavaş yavaş Osmanlı Devleti'nden ayrılırken, yüz yıllardır Anadolu'da Türklerle iç içe yaşayan Rumlara da İnebolu'nun batısından başlayıp Batum'a kadar uzanacak olan bir Pontus Devleti kurma hayalleri içine girmişlerdi. Bu devletin başkenti olarak da Samsun'u seçmişlerdi. Bu nedenle Samsun ve çevresinde çok yoğun çete faaliyetlerine başladılar. Din adamları bu çeteleri kışkırtmada aktif rol oynamışlardır.

Bütün bunlara karşı Osmanlı Devleti aldığı çeşitli tedbirlerle Müslüman halka karşı yapılan bu yıkıcı ve acımasız faaliyetleri durdurmaya çalışmıştır.

Mütareke ile beraber Samsun'daki Rumlar birden değişmişti. Akşamları dışarı çıkmak Müslümanlar için tehlikeli bir hale gelmişti. Rumlar açıkca silahlı dolaşıyorlar, yine öylece Saathane Meydanı'nda düzenledikleri at yarışlarında, atlarını Hükümet binasının önüne kadar sürerek gösteri yapıyorlardı.

Samsun'daki Rum halkının bu taşkınlıkları ve tecavüzleri Türk'ler arasında "Gâvur azması" diye adlandırılmıştı; birinci gâvur azması büyük savaşta olmuştu, ikinci gâvur azması ile mütarekede oluyordu.

Samsun'da şekavette olan Güllüce Köyü'nden Hristo, Koruluk Köyünden Hoşri, Sinemetaş Köyü'nden İstaposioğlu İstatyos çeteleriydi. Ayrıca adlarıyla tanınan Anastasoğlu Yakuf, Dimitoğlu Yago, Panayotoğlu Lefter, Deli Hambuoğlu Fidol, Trandefiloğlu Arigo, Kocaboğaoğlu Anastas, Makaryos ve Nikola, Çullu Lefter, Nikolaoğlu İstil, Kostioğlu Bırama ve Andon Paşa çeteleri de vardı.

Bu çeteler yanlarında 100'e yakın silâhlı adamlarıyla dolaşırlar, köyleri basıp yağma ederlerdi. Bu olaylardan olarak Güneyköy baskınında 13 kişiyi, Beylerce Köyü Baskınında 11 kişiyi çocuk, kadın, erkek demeden öldürmüşlerdi. Katledilen arasında bir yaşında bebekler, seksen yaşında intiyar kadın ve erkekler de vardı. (Şehitler listesi yazı sonuna eklenmiştir.)

Samsun-Duayeri mevkiinde Hoşri çetesinin kurduğu tuzağa düşen Koruluk köylülerinden 20 kişi de, yine aynı şekilde, 7 Ekim 1921'de öldürülmüşlerdi. Gebi köyünden olup, yolları kesilerek öldürülenlerin cesetleri de, dehşet yaratmak için kağnı arabalarıyla Samsun'a gönderilmişti.

Dağlarda şekâvette bulunan Rum çeteleri bazen ihtiyaçları için Samsun'daki Rum evlerine inerek barınırlardı. Samsun Polis Müdiriyeti'ne intikal eden bir ihbardan Eski Mezarlık Mahallesi'nde Yorgi eşi Evgenya'ya ait eve böyle kişilerin geldiği anlaşılmıştı. Ev sarılıp eşkiyalar ölü olarak ele geçirildiği gibi, yapılan aramada şu propaganda kağıdı bulunmuştu:

Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde devletin içindeki azınlıklar büyük devletlerin desteği ile yavaş yavaş Osmanlı Devleti'nden ayrılırken, yüz yıllardır Anadolu'da Türklerle iç içe yaşayan Rumlara da İnebolu'nun batısından başlayıp Batum'a kadar uzanacak olan bir Pontus Devleti kurma hayalleri içine girmişlerdi.

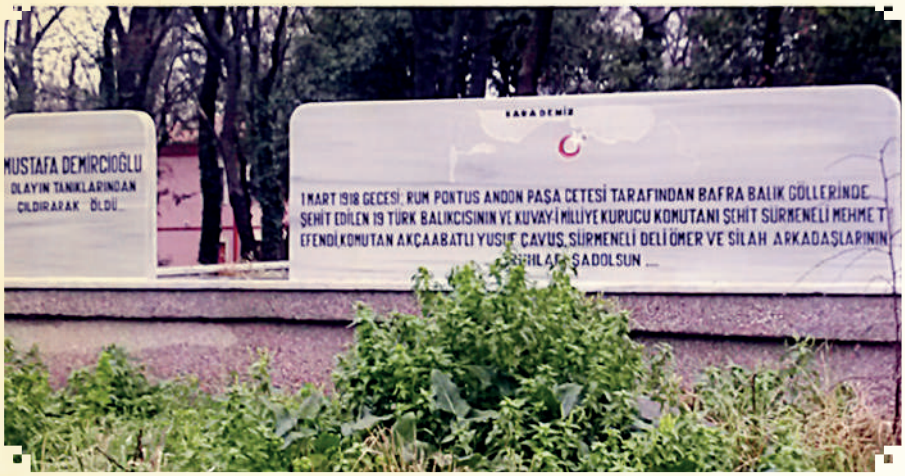

"Bizim çocuklar silâhlarınızı kuşanınız. Hepinizin gözlerinde sevinç parladığını görüyorum. Yaşınız ilerledikçe gökteki kesif renge bürünmüş bulutlar, bir süratli akışla etrafa dağılıyor. Durmayıp silâhlanınız. Sevgili ecdadımızın kıymetli bir yadigâri olarak bıraktığı bu mukaddes toprağın pek geniş ve hür bir sema altında bulunduğunu görmek ne vakit nasip olacaktır? Hemen sürat ve şevkle silaha sarılınız. Sarılınız ki, ölmüş rüyalarınıza hayat ve hakikat nuru yağsın."

Samsun'un Kavak nahiyesinde ise, Kara İlya adlı bir Rum eşkiyasının ve çetesinin, Yürmenli Köyü'nden Hurşid adlı bir Türk'ü şehid etmeleri yörede büyük etki yapmış, O'nun adına söylenen ağıtlar zamanımıza kadar gelmiştir.

1920 yılı sonuna kadar Rum şekaveti sebebiyle Samsun içinde 7 katil, 1 yaralama kaza dahilinde ise 51 katil olayı meydana gelmiştir. Muhtelif köylerde de 500 hane yakılmıştır.

Haziran 1922'ye kadar ise, Samsun ve havalisinde halktan 3'ü çocuk olmak üzere 14 kişi, 1'i başçavuş yardımcısı olmak üzere 6 asker Rumlar tarafından şehid edilmişlerdir. Halktan 4 kişi askerden 13 kişi olmak üzere, 17 kişi de yaralanmıştı.

Samsun'un Kavak nahiyesinde ise, Kara İlya adlı bir Rum eşkiyasının ve çetesinin, Yürmenli Köyü'nden Hurşid adlı bir Türk'ü şehid etmeleri yörede büyük etki yapmış, O'nun adına söylenen ağıtlar zamanımıza kadar gelmiştir.

Haziran 1922'ye kadar Kavak ve köylerinde ise Rum çeteler tarafından 830 baş hayvan, 307 koyun gaspedilmiş, halktan 8 askerden 1 kişi olmak üzere 9 katil, yine askerden 2, halktan 1 kişi olmak üzere 3 yaralama olayı meydana geliş, 1 samanlık da yakılmıştır. Köylere yapılan baskınlar ve değirmenlere yapılan tecavüzlerde ise tespit edilemiyen miktarda zahire gasbedilmiştir.

Canik Sancağı ve Amasya Sancağı'ın sınırında bulunan, Merzifon'un kuyezindeki Tavşan Dağı da Rum eşkiyalarının yatağıydı. Buradan zaman zaman Kavak, Bafra, Alaçam ve Lâdik, Vezirköprü, Havza Merzifon taraflarına tecavüz ediyorladı.

Bu mıntıkadaki Rum çeteleri de şunlardı: Merzifon'un Osmanoğlu Köyü'nden Lazar, Beyan Köyü'nden Yarküloğlu Nikola, Hacıbeli Mahallesi'nden Aris, Gelinsesi Köyü'nden Taşoğlu Mihail çeteleri...

Köprünün Armudlu Köyü'nden Kısabacak ve Hambu çeteleri, Karlık Köyü'nden Rum eşkiyaları, Düzyol Köyü'nden Patlakoğlu İlya, Göçmenoğlu İstavri, Konstantinoğlu Anastas, İncirli Köyü'nden Taşoğlu Kiryaki, Çinici Köyü'nden Savaoğlu Lazari çeteleri, Karaköy Rum eşkiyalarından Çamu, Ustabaşıoğlu Vangelos, Mahmudlu Köyü'nden Papaz Yorgi, Konstantinoğlu Dimit, İstiloğlu İstil, Tanayıloğlu Elis, Anastasoğlu İlya ve Baraş, Anesti çeteleri Kapaklı Eşme Köyü'nden Filoci, Sarı Pavlos, Kara Vasil çeteleri...

Havza'nın Aydoğdu Köyü'nden Karapınarlı Yakuf ve Kapısızoğlu Anastas, Yağıbasan Köyü'nden Anesti Çavuş, Hınka, Vasil, İlya, Panayot ve Dombak çeteleri, Karlık Köyü'nden Yortuloğullarından Limatos, yine Aydoğdu Köyü'nden Piç istil, Tatarkale köyünden Milasyesoğlu Tasas, kesrüf köyünden Virandefiloğlu Hristaki, Karacaviran Köyü'nden

Koçuroğullarından Dimitoğlu Yoriga, Papasoğullarından yanioğlu Haralambos, Atnasoğullarından Lazaroğlu Foti, Kaba Boroğullarından Hristo, Kırbaçoğullarından Mihail, Anastas, İstatyos, İyidere Köyü'nden Karayamalıoğlu Hambi, Sava ve Anesti çeteleri...

Lâdik'te ise kalabalık çetesiyle tanınan Rum eşkiyası Sokrat'tı. Ayrıca adlarıyla bilinen ve şekavet icra eden Rum çetesi de vardı.

Bu çetelerin sebep oldukları hadiselerden olarak şunlar zikredilebilir:

Pekmezci Köyü baskını (Merzifon): 13 Kasım 1918 günü çetebaşı Kosti, Vangil, Büyük Hampular ve Küçük Hampular idaresindeki 20 kişilik Rum çetesi Pekmezci Köyü'nü kuşatarak soyguna başlamışlardı. Köyün zenginleri olarak bilinen Molla Halil oğlu Osman dövülerek ve bıçakla işkence edilmek suretiyle bütün varlığı gasbedilmiştir.

Baskını haber alan Topaloğlu Ömer Ağa kaçmışsa da, oğlu Mahmud eşkiyanın eline düşmüş ve bütün zenginlikleri gasbedilmiştir.

Çakal Mezrası baskını (Merzifon): 23 Kasım 1918'de çetebaşı İstil ve 20 kişilik çetesi adı geçen köyü basıp, dayak ve işkenceyle gasbda bulunmuştur. Köyü soyup 13 adet kırmızı altın ve 1702 liralık ev eşyası, mal ve hayvanat ele geçirerek uzaklaşmışlardı.

Ortaklar Köyü katliamı (Vezirköprü): 2 Ekim 1921'de 900 kişilik büyük bir Rum eşkiya grubu Ortaklar Köyü'nü kuşatarak yakaladıkları kadın, çocuk ve erkekleri kurşun ve süngüden geçirmiştir. Bu katliamda 14 kadın, 12 erkek şehid olup 5 erkek, 3 kadın ağır yaralanmıştı. Soygundan sonra 150 hanelik köy yakılmış, ambarlardaki 3550 ölçeklik zahire yanarak yok olmuştur. Bu baskında 59 baş çiftlik hayvanatıda gasbedilmişti.

23 Kasım 1918'de çetebaşı İstil ve 20 kişilik çetesi adı geçen köyü basıp, dayak ve işkenceyle gasbda bulunmuştur. Köyü soyup 13 adet kırmızı altın ve 1702 liralık ev eşyası, mal ve hayvanat ele geçirerek uzaklaşmışlardı.

Esenbey Köyü baskını (Vezirköprü): 2 Ekim 1921 tarihinde aynı eşkiya grubu, bu 40 hanelik köyü de basarak ele geçirdiği 11 kişinin 8'ini öldürmüş, 3'ünüde ağır yaralamıştı.

Esenbey Köyü küçük olmakla beraber zengin bir yerleşim yeriydi. Yakılan binalar, zahire, gasbedilen mal ve hayvanatın maddi kıymeti 1 670 000 kuruş olarak hesaplanıştır.

Küpecik Köyü baskını (Ladik): 31 Ağustos 1921 günü 80 kadar silahlı, 100 kadar da kadın ve erkek silahsız Rum eşkiyasından oluşan çete, Küpecik Köyü'nü basmıştır. silahsız olan Rum'lar evleri ve samanlıkları ateşe verirken, yangından dışarı çıkanlar da kurşunlanmıştı; 5'i erkek. 1'i kadın olmak üzere 6 kişi yanarak can verirken 7 erkek, 3 kadın da kurşunlanarak öldürülmüştü. ayrıca 2 erkek ağır yaralanmış, 2 kadın da dağa kaldırılmıştır.

150 hanelik Küpecik Köyü'nden ancak 5 hane ve 10 samanlık kurtulabilmiştir. Toplam 213 bina ve 21 920 ölçek zahire yanmış, 159 baş çiftlik hayvanatı gasbedilmiştir. Bu maddi zayiat da, 4 730.000 kuruş olarak hesaplanmıştır.

Ayrıca hava değişimi için memleketlerine gitmekte olan 7 nefer de, Mahmutlu Köyü civarında 29 Mayıs 1919'da yine bu çeteler tarafından pusuya düşürülmüşlerdir. "Sığır çobanı" lâkabıyla tanınan Rum çetebaşı Konstansin oğlu Dimit ve 30 kadar eşkiyanın saldırısına uğrıyan bu askerler, orada katledilmişlerdir.

Dr. Nuri YAZICI'nın "Milli Mücüdelede (Canik Sancağında)Pontuscu Faaliyetler" Kitabından Derleme Yapılmıştır.

Tarihi Süreçte
Bir "Hicret" Merkezi Olarak SAMSUN

Doç. Dr. Önder DUMAN

1860'lardan itibaren sayıları milyonları bulan insan kütleleri buraya göç etmeye başlamış, Anadolu bu insanlar açısından artık vatan olarak kabul edilmiştir.

İmparatorluklar yerine ulus devletlerin revaç bulduğu ve sömürgeciliğin genel geçer akçe olmaya başladığı bir dönemden günümüze kadar geçen 150 yıllık süre içerisinde Anadolu, Osmanlı coğrafyası ve hinterlandındaki Türk ve Müslüman ahali açısından bir toplanma merkezi olma özelliği göstermiştir. Gerçekten de 19. yüzyılda Osmanlı Devletinin artık eski gücünde bulunmayışı ile eş zamanlı olarak kendini gösteren ulus devlet modası ve sömürgecilik yarışı ile beraber gerek Kafkaslar, gerek Balkanlar ve gerekse de Ortadoğu'daki Türk ve Müslüman ahali açısından Anadolu her bakımdan güvenli bir liman olarak görülmüştür. Nitekim bunun bir sonucu olarak 1860'lardan itibaren sayıları milyonları bulan insan kütleleri buraya göç etmeye başlamış, Anadolu bu insanlar açısından artık vatan olarak kabul edilmiştir. Bu 150 yıllık tarihi süreçte diğer birçok Anadolu kenti gibi Samsun da önemli bir göç ve iskân merkezi olma özelliği göstermiş, önce Kafkaslardan gelen Çerkeslere, Kırım ve Tatar Türklerine, ardından da Balkanlardan gelen Türk ve

Müslüman ahaliye yurtluk vazifesi görmüştür.

Çarlık Rusyasının güneye inme ve Kafkasları sömürgeleştirme siyasetinin bir sonucu olarak, söz konusu coğrafyada milyonu geçkin Çerkes nüfus Anadoluyu merkez alan bir göç süreci içerisine girmiş ve bu süreçte Samsun, gelen göçmenler açısından hem iç bölgelere geçiş için bir iskele hem de bir iskân mıntıkası olmuştur. Çarlık rejiminin baskılarından ve asimilasyon politikarından adeta kaçarcasına Anadolu'ya deniz yoluyla gelen pek çok Çerkes1860'ların ikinci yarısından itibaren Samsun'a inmiş, bir süre burada barınan ahali, iç bölgelere sevk edilmiştir. Samsun Çerkesler için ayrıca iskân mıntıkası işlevi görmüş, başta Çarşamba, Terme ve Kavak olmak üzere Samsun'a bağlı veya yakın kazalara önemli miktarda muhacir yerleştirilmiştir. Bugünlerde ayrıca bir miktar Kırım Türkü ve Tatar da Samsun'a iskân edilmiştir.

Samsun'a yönelik bu Çerkesgöç ve iskânını neredeyse eş zamanlı olarak Balkanlardan gelen Türk ve Müslüman ahalinin iskânı izledi. 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi (93 Harbi) sonrasında Osmanlı Devletinin önemli miktarda toprak kaybetmesi ile bu topraklardaki Türk ve Müslüman ahali de Anadolu'yu merkez alan bir göç sürecine girdi. Gelen göçmenler için tespit edilen iskân mıntıkalarından biri de Samsun oldu. 1890'lara kadar devam eden Balkanlardan Samsun'a yönelik bu ilk göç ve iskân süreci sonunda sayıları on binleri bulan muhacir Samsun merkez ve bağlı kazalarına yerleştirildi. 93 Harbi sonrasında sadece Balkanlardan değil Kafkaslardan da Müslüman Gürcüler Samsun'a iskân edildi.

1912-1913 Balkan Savaşları sonunda Osmanlı Devletinin yine mağlup olması ve yaklaşık beş asırdır vatan olarak kabul edilen toprakların tümüyle yitirilmesi sonrası Anadolu ve Samsun Balkanlardan gelen Türk ve Müslüman ahalinin ikinci büyük kitlesel göçüne sahne oldu. Cihan Harbine kadar devam eden bu göç sürecinde Samsun ve yakın çevresine önemli miktarda göçmen yerleştirildi.

19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar üç büyük kitlesel göç ve iskân süreci geçiren Samsun, Cumhuriyet döneminde de buna benzer süreçler yaşadı. Nitekim ilk olarak yeni devletin ilan edilen rejiminin daha birinci yılı dolmadan Anadolu ve Samsun Yunanistan'dan gelen mübadillere ev sahipliği yapmak durumunda kalmıştır. Milli Mücadelenin zaferle neticelenmesi sonrasında başlayan Lozan Barış görüşmelerinde Türk ve Yunan tarafları Ocak 1923'de Türk ve Yunan ahalinin değişimine yönelik bir anlaşma yapmışlar, böylelikle göç süreci başlamış ve mübadiller için tespit edilen iskân mıntıkların

1912-1913 Balkan Savaşları sonunda Osmanlı Devletinin yine mağlup olması ve yaklaşık beş asırdır vatan olarak kabul edilen toprakların tümüyle yitirilmesi sonrası Anadolu ve Samsun Balkanlardan gelen Türk ve Müslüman ahalinin ikinci büyük kitlesel göçüne sahne oldu. Cihan Harbine kadar devam eden bu göç sürecinde Samsun ve yakın çevresine önemli miktarda göçmen yerleştirildi.

dan biri de Samsun olmuştur. 1923 yılı sonlarında ilk mübadil kafilelerin Samsun'a gelişi ile başlayan bu göç ve iskân süreci yaklaşık iki yıl devam etmiş, bu süre zarfında yaklaşık 24.000 göçmen Samsun ve kazalarına yerleştirilmiştir. Mübadiller oldukça zorlu geçen bu göç ve iskân süreci sonunda çoğunlukla merkez, Bafra ve Çarşamba kazalarına iskân edilmiştir.

İlerleyen süreçte Anadolu ve Samsun yine Balkanlardan gelen göçmenler için bir sığınma noktası işlevi gördü. Nitekim mübadillerin göç ve iskân sürecinin tamamlandığı 1925'lerden 1940'lara kadar Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya'dan 400.000 dolayında göçmen Türk bayrağının gölgesine sığınmıştır. Bu süreçte Samsun yine bir iskân mıntıkası olarak düşünülmüş, net bir sayı vermek mümkün olmamakla beraber sadece Bulgaristan'dan en az 200 hane Türk ve Müslüman'ın Samsun'a yerleştirildiği tespit edilmektedir. Bu süreçte Samsun'a Balkanlardan gelen göçmen miktarı hakkında net bir rakam verilemesinin temel sebebi gelen göçmenlerin statüsü ile ilgilidir. Nitekim bu süreçte gelen göçmenlerin büyük bir çoğunluğu devletten yardım talep etmemek koşuluyla (serbest iskân statüsünde) geldikleri için, resmi kayıtlara, dolayısıyla arşiv kayıtlarına yansımamışlardır. Dolayısıyla bu süreçte Samsun'a gelen göçmen sayısının çok daha fazla olduğu rahatlıkla söylenebilir.

1950 yılına gelindiğinde Türkiye bu sefer Bulgaristan kaynaklı bir göç ve iskân sürecine girdi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Bulgaristan'da tesis edilen komünist idarenin baskı, yıldırma ve asimilasyon politikalarından kaçabilen 155.000 Türk ve Müslüman yine Türk bayrağının gölgesine sığındı. Aralık 1950-Kasım 1951 arasında yaklaşık bir yıllık bir süreçte gelen göçmenlerden 478 hanede 2367 nüfus Samsun'a iskan edilmiştir.

1950 sonrası Balkanlardan Samsun'a yönelik göçler devam etmiş olmakla beraber, bu göçler kitlesel olmaktan ziyade küçük gruplar halinde gerçekleşmiştir. Zaten gelen küçük gruplar da yakın akraba göçü kapsamında gelenlerdir. Sırası ile ifade edilecek olursa Yugoslavya'dan 1955-1958 yılları arasında yakın akraba göçü kapsamında 38 hanede 111 nüfus, 1968 yılında Bulgaristan'dan yine yakın akraba göçü kapsamında 29 ailede 96 nüfus Samsun'a yerleştirilmiştir.

Samsun tüm bu dış göçlerin yanı sıra 19. yüzyılın son çeyreğinden başlamak üzere günümüze değin iç göçlere de ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında savaş ve doğal afet gibi nedenlerle gerçekleşen bu göçler neticesinde Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Giresun ve Ordu'dan önemli miktarda nüfusun Samsun'a yerleştiği herkesin malumudur. Söz konusu iç göç günümüzde de devam etmekte ve artık tümüyle ekonomik nedenlere dayanmaktadır.

Çiziyorum

Mustafa Behçet HOROZOĞLU

Şehrine Şiir Yazdıran **Samsunlu Meçhul Güzel**

Prof. Dr. Şaban SAĞLIK

Sultan denilince de akla özellikle bizim medeniyetimizde "kadın" (sevgili) gelir. Tabii ki İslam medeniyetinde de "sultan", "padişah" anlamında kullanılır.

Türkçede "Yuvayı dişi kuş yapar" şeklinde bir atasözü vardır. Bu söz, yuva, ev, aile, dirlik düzenlik, huzur, mutluluk, sevgi gibi bütün güzel kavramları içinde barındırır. Hatta bu sözün muhatabı olan ve "dişi kuş" metaforuyla kodlanan kadın, sayılamayacak kadar işleve sahiptir. Bu yüzden olmalı, Ahmet Hamdi Tanpınar medeniyetimizi yüceltirken "saray" metaforunu kullanır ve hiçbir sarayın "sultan"sız olmayacağını söyler. Sultan denilince de akla özellikle bizim medeniyetimizde "kadın" (sevgili) gelir. Tabii ki İslam medeniyetinde de "sultan", "padişah" anlamında kullanılır. Ancak Batı medeniyetinde sultan, kral ya da hükümdar anlamıyla ön plana gelirken Türk-İslam medeniyetinde "sevgili" ve "aşk" gibi kavramları peşinden sürükler. Mesela Türkçe'de sevgili için en çok kullanılan metafor "gönlümün sultanı" ifadesidir. Bu durumda gönül saray oluyor; beden ise ülkeyi teşkil ediyor. Sevgili ise bu sarayın tek hakimi olan sultan olmuş oluyor.

Yazılan bütün şiirlere, yakılan ya da teşekkül eden türkülere bakıldığında bu durum açıkça görülecektir. Özellikle Divan şiirinde tarif edilen ve yüceltilen "sevgili" tipine

bakıldığında, bu tipin bir "sultan" olduğu açıkça görülür. Halk şiirinde de "sevgili" (yar) hep "emreden" ya da "ferman buyurandır". Bu listeyi uzatmak mümkündür.

Yine Türk kültüründe özellikle "evlilik" memleket ya da ülke değiştirten bir güce sahiptir. Nasrettin Hoca'ya atfedilen şu fıkra bu durumu özetliyor: "Nasrettin Hoca'ya sormuşlar: Hoca sen nerelisin? Hoca da cevap vermiş: Henüz evlenmedim." Nasrettin Hoca'dan ödünç alınan bu söz günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir ve evlilik yapan erkekler, kendilerini eşlerinin memleketinden saymaktadır. Hoş bir Türkçe söz olan "hanımköylü" tabiri de bu durumu ifade etmektedir.

Her ne kadar "kadın ikinci planda", "ezilen kadın" ve "erkek egemen toplum" vs. gibi söylemlerle günümüzde kadınların işlevsizleştiği söylense de, bizce kadının kültürümüzdeki yeri ve işlevi hala devam etmektedir. Hikayeci Mustafa Kutlu "Beyhude Ömrüm" adlı hikayesinde bu durumu şöyle özetler: "Karı dediğin köylü karısı da olsa bir incelik taşır elbet. Herkes sanır ki bu bizim erkek milleti zart-zurt ederek kendi dediğini yürütür, karıları adam yerine komaz. Bu laf boş bir laftır. Bizim karılar evvel Allah son sözü hiç kimseye komazlar. Görünüşte erkek öndedir. Varsın olsun derler. Hani ele güne karşı. Eh, erkek dediğin de tabiatında var, bir miktar şişinip kabaracak. Kadın bırakır onu kendi haline. Şişinip kabarsın da hovu insin diye. Süt köpüğü gibi bir şey. Sonunda ne yapar eder erkeği dediğine getirir. Hanelerimizi karılar idare eder, lakin bunun böyle yürüdüğünü aşikar etmenin ne lüzumu var, değil mi?" (Mustafa Kutlu, Beyhude Ömrüm, Dergah Yay. İst. 2011, s. 144-145)

Kültürümüzde kadının bu denli işlevsel olmasının şüphesiz medeniyet kodlarımızda da yakın bir ilişkisi vardır. Mevlana'nın, "aşk, sevdiklerimizin sevdiklerini de sevmektir" mealinde bir sözü vardır. Madem ki sevgili sultandır, her şeydir; bu durumda onun her şeyi önemlidir, güzeldir, kutsaldır... Bu arada özellikle sevgilinin yaşadığı memleket (şehir) de başka bir önem taşımaktadır. (Divan şiirinde "kûy" (köy) kelimesiyle bu durum çokça işlenir. Hatta sevgilinin "kûy"u cennetten bile güzeldir. vs.)

Buraya kadar söylediklerimizin Samsun'la bir ilişkisi var ve bu yazıda asıl onu vurgulamak istiyoruz. 1922-1978 yılları arasında yaşayan şair Osman Atilla, Cumhuriyet dönemi şiirimizin de önemli temsilcilerindendir. Aslen Afyonlu olan şair, yaşadığı hayat hikayesi gereği, başta Sivas olmak üzere Türkiye'nin birçok yerinde uzun ya da kısa süreli yaşamak zorunda kalmıştır. Edebiyat tarihlerinde "memleketçi, milliyetçi, folklorik" tarzda yazdığı şiirlerle kendisinden söz ettiren Osman Atilla, özellikle bu tarz şiir ve eserlerin diğer mensubu olan tanınmış şahsiyetlerle de dostluk kurmuştur. Mesela Ahmet Kutsi Tecer, Behçet Kemal Çağlar, Remzi Oğuz Arık ve Peyami Safa ile dostluklar kurmuştur. Ayrıca Türk Ocakları ve Türk

Mevlana'nın, "aşk, sevdiklerimizin sevdiklerini de sevmektir" mealinde bir sözü vardır.

Madem ki sevgili sultandır, her şeydir; bu durumda onun her şeyi önemlidir, güzeldir, kutsaldır... Bu arada özellikle sevgilinin yaşadığı memleket (şehir) de başka bir önem taşımaktadır.

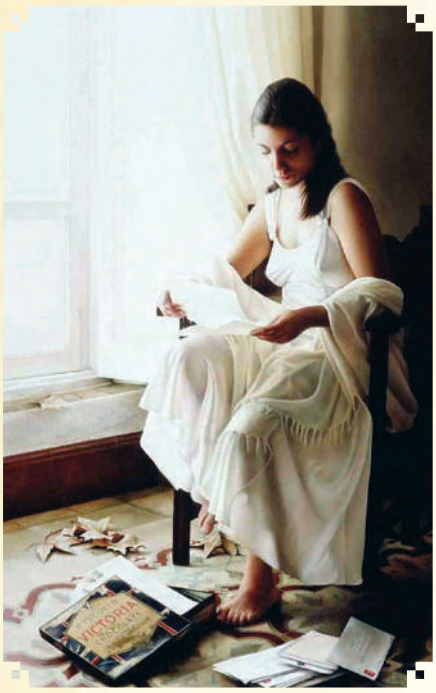

Derneği'nin müdavimlerinden olmuştur. Yakın tarihimizde Türk Ocakları kapanıp da yerine Halkevleri, Muallimler Birliği, Halk Odaları, Halk Bilgisi Derneği gibi kuruluşlar geçince, Osman Atilla buralara da devam etmiştir. O, işin siyasi ya da ideolojik tarafıyla değil de daha çok kültürel ve edebi tarafıyla meşgul olmuştur.

Osman Atilla bir ara ikamet ettiği Sivas'ta edebiyat öğretmenliği ve Milli Eğitim Müdürlüğü gibi görevler de ifa etmiştir. Bu yıllarda Sivas'ta olduğu gibi bütün Türkiye'de adı anılan müzik öğretmeni Muzaffer Sarısözen'le tanışan Osman Atilla, bu büyük müzik adamıyla da ortak çalışmalar yapmıştır. Yukarıda adını andığımız Remzi Oğuz Arık, bu arada hatırlatalım ki, Türk düşünce tarihinde "Anadoluculuk" akımının da öncüsüdür. Osman Atilla bu akımdan da çokça etkilenmiştir.

Osman Atilla, bütün bu ilişkiler ağı içinde hayatını sürdürürken, kendisini memleket ve kültür zenginliklerine taşıyacak olan bir de "aşk" yaşamıştır. Yukarıda sevgili ve kadının kültürümüzde ne kadar işlevsel olduğunu belirtmiştik. Osman Atilla da yaşadığı aşkla memleket ve kültür sevgisini sentezlemeyi başarmıştır. Sözün özü ünlü şairin aşık olduğu kişi Samsunludur ve meçhuldür. Osman Atilla bu meçhul sevgili için iki tane "Samsun" şiiri yazmıştır. Yaptığımız araştırmada Osman Atilla'ya memleketinin şiirini yazdıran bu meçhul sevgili hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Acaba bir mesai arkadaşı mı? Herhangi bir vesileyle görüp de platonik düzeyde aşık olduğu biri mi? Velhasıl elimizde bu meçhul kadın hakkında aşığı Osman Atilla'nın yazdığı iki şiir dışında herhangi bir bilgi mevcut değil. Söz konusu şiirler şunlardır:

SAMSUNLUM

VEBAL NE SENDE NE DE BENDEDİR

Gün yüzlüm, 19 Mayıs çiçeğim,
Ne sende kabahat, ne bende vebal,
Tanrım takdir kılmış ne diyeceğim,
Işık gözlerinde Mustafa Kemal,
Gün yüzlüm, 19 Mayıs çiçeğim.

Sen misin yıllardır süren hasretim,
İçimde bungunluk, başımda ağrı?
Can bulur gibidir kemiğim, etim,
Gel, söndür, durmadan yanan bu bağrı,
Sen misin yıllardır süren hasretim.

Boy desem boyun var, huy desem huyun,
Kaşların selama çeker insanı,
Korkarım ölüme götüren oyun,
Varlığın içinde varlığın tanı,
Boy desem boyun var, huy desem huyun.

Samsunlum, hayatım, bir tanem benim,
Nasıl anlatayım içimi sana?
Bardağımda suyum, gözde tütenim,
Açıla gözlerim, bahtım uyana,
Samsunlum, hayatım, bir tanem benim.

(Osman Atilla, Gözlerimin Söylettiği, Çağrı Yay. Ank. 1975, s. 99-100)

SAMSUN'A MEKTUP

"Samsun bana haram olsun yâr olmayınca"

Gün doğar, Samsun'a yola çıkarım,
Bilirim bekleyen ordadır beni.
Tükenir soluğum, adımlar yarım,
Bir türlü tutamam kalkan tireni.

Daha gişedeyken kampana vurur,
Çocukça ağlamak, âh öyle zor ki!
Odasında resmim asılı durur.
Çok gelmek istiyor, gelemiyor ki…

Ne olur beni de götür oraya,
Samsun yollarında uçan otobüs!
Bir kara kedi mi girdi araya,
Bilmek istiyorum, FELEK neye küs.

Dünyamı bulmuşum bir yalçın dağda.
"Samsunlum" diyerek açıp gözümü.
Şehirde, denizde, bahçede, bağda
Samsunlumla dolu buldum özümü.

Baştan başa dünya, baştan başa ruh
Fırçası, çizgisi dünyaya bedel.
Bir yan Yeşilırmak, bir yanda Çoruh
Sen başka cihansın, sen başka güzel.

Gelen gemilere bakıp düşünür,
Heyhat gemilerle gelmeyeceğim.
-Hayalleri engin, düşüncesi hür-
Onu görmeyince ölmiyeceğim.

(Osman Atilla, Gözlerimin Söylettiği, Çağrı Yay. Ank. 1975, s. 182-183)

Görüldüğü gibi, milliyetçi ve memleketçi bir romantik olan Osman Atilla, bu şiirlerinin içine, yukarıda kısaca vurguladığımız bütün medeniyet kodlarını ustaca yerleştirmiştir. "19 Mayıs "ve "Mustafa Kemal" kavramlarıyla yakın tarihimiz (ki bu kavramların Samsun için önemi bir başkadır); Samsun, Yeşilırmak ve Çoruh gibi kelimelerle güzel Anadolu şiirdeki yerini almıştır. Ayrıca metnin içine gömülen bir "aşk hikayesi" de şiiri bir başka düzeye çıkarmaktadır. Bütün bu çok katmanlılık şiir sanatının özüne de uygundur. Yani şiir, bir şey söyler görünür ama, o "bir şey" aracılığı ile daha pek çok şeyi de ima eder. Şair Osman Atilla'nın Samsun konulu bu iki şiirde ima ettikleri bunun kanıtı değil mi?...

ÖZTÜRK

EMLAK OFİSİ

Gayrimenkul almak, satmak veya kiralamak isteyenler,

Zamanınızı boşa harcamadan ve yorulmadan

Güvenilir ve kaliteli hizmet için buradayız.

Sezai ÖZTÜRK

Cumhuriyet Mah. Kandilli Cad.
No: 44/A Atakum / SAMSUN
Tel: 0362 999 19 09
Gsm: 0533 929 32 55

ŞEHİRDE SONBAHAR

Mustafa KARAOSMANOĞLU

yıllar geçer
nemli gözlerinde bir adam
Samsun'da her sonbahar denize bakardı
günle akşam arasından
yorgun vakitlerden geçerdi yüzündeki
kırışıklara
renksiz bir rıhtımda serinlenirdi sular
yürekleri küflenirdi boynu bükük
hatıraların
yosun tutan kaldırımlara düşerdi yapraklar
ufuklar sararır
sallanırdı limanda bakırdan gemiler
güneş buğulanırdı
Büyükcami'nin önünde sonsuz ve sonrasız
anılardan
başka bir zamana geçerdi kalabalıklar
herkesin üstünde mavi bir kubbe
herkesin altında koşumsuz bir at
bir el gökten iner
okşardı derinliklerde çarpan yürekleri
bir söz göğe çıkardı yerçekimine inat

Saathane'den martılar uçardı
başka bir vakitten gelirdi kanat sesleri
bağrışmaları başka bir andan
tatlı bir umut taşırlardı gökyolundan mavi
derinliklere
sabah alacasına sıkışırdı savrulmaları
bazen avlanırlardı şen şakrak
bazen geçip giderlerdi
kanat kuşanırlardı solgun bir ışığın arkasından
Demirciler Yokuşu'nda sesler
adı maziye kalmış bir zamanı döverlerdi sokağın
örsünde
çekiç demiri eğitirdi binbir sabırla
tak tak tak
Kulaklara vururdu yansımaları
birbirine omuz vermiş çiftler geçerdi Arnavut
kaldırımlardan
taşlara değerdi topukları
keyfimtrak
tak tak tak

yıllar geçer
nemli gözlerinde bir adam
her sonbahar denize bakardı
göçmen kuşların ardından
adam yaşlanır
şehir bir ur gibi büyürdü göğsünde sevdaların
Samsun'da ve adı anılan bütün yerlerde
yazlarda ve sonbaharlarda
gökyüzüne uzatırdı azgın başını şehir
insan öğüten yapılardan
gün gelir birini harcardı diğerinin lehine
gün gelir bir öteki çıkarırdı kirlenmiş çıkınından

Dr. Abdullah Cevdet'in
Seyahat Notlarında Samsun (1912)

Doç. Dr. Önder DUMAN

Abdullah Cevdet mezuniyetine müteakip Haydarpaşa Hastahanesi Göz Tabip yardımcılığına tayin edildi ve böylece doktorluk mesleğine adım attı.

İsmi çıkardığı "İctihad" dergisiyle özdeşlemiş olan, ancak buna karşılık kıraathane muhabbetlerinde "hani şu batıdan damızlık erkek getirelim diyen değilmiydi" konuşmasının nesnesi haline gelen Abdullah Cevdet, fikirleri ve yazılarıyla Osmanlı son döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında dikkati çeken şahsiyetlerdendir. 1869'da Arapkir'de doğan Abdullah Cevdet, 1894'te Mekteb-i Tıbbiye'den mezun oldu. Öğrenciliğinin ilk yıllarında dinî vecibelerine bağlı biri olarak tanınmasına rağmen, sonraki yıllarda biyolojik materyalizm ile tanıştı ve buna dair kitaplar çevirdi. Mezun olduğunda ise dine oldukça mesafeli bir konumdaydı. Öğrencilik yıllarında ayrıca, daha sonra İttihat ve Terakki adını alacak olan İttihad-ı Osmani Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Siyasî faaliyetleri nedeniyle takibata uğradı ve hatta hapis yattı.

Abdullah Cevdet mezuniyetine müteakip Haydarpaşa Hastahanesi göz tabip yardımcılığına tayin edildi ve böylece doktorluk mesleğine adım attı. Bu arada siyasî faaliyetlerine devam eden Abdullah Cevdet, 1896'da Trablusgarp'a sürüldü. Burada da muhalif tutumunu sür-

dürmesi üzerine Fizan'a yeni bir sürgün kararı çıktı. Bu durumda Tunus üzerinden Paris'e kaçtı ve Abdülhamit'e karşı muhalefetini burada sürdürdü. 1897'de Cenevre'ye geçti. 1898'de birkaç arkadaşı ile beraber muhalif yazılar yazmama karşılığında saray tarafından maaşa bağlandı ve ardından da Viyana Sefareti tabipliğine atandı. Sarayla yaptığı pazarlıklar İttihatçılarla arasının bozulmasına neden oldu.

Abdullah Cevdet Cenevre'de 1904'te Türk kültür hayatında derin etkiler uyandıracak olan İctihad dergisini çıkarmaya başladı. 1905'te Mısır'a geçti ve dergi yayınına 1910'a kadar burada devam etti. 1910 yılı sonunda İstanbul'a döndü ve 24. sayıyı burada çıkardı. Sonraki dönemde din aleyhtarı makaleler nedeniyle İctihad defalarca kapatıldı. Abdullah Cevdet 1915'de İttihatçılar tarafından ölümle tehdit edilince, dergiyi kapatmak zorunda kaldı. Mütarekeyi müteakip İctihad'ı tekrar çıkarmaya başlayan Abdullah Cevdet, bu dönemde Kürt Teali Cemiyeti içinde etkin rol aldı. 1922'de Bahailiğin yeni bir din olarak kabul edilmesi önerisi ile hemen her kesimin dikkatini çekti. Milli Mücadele sonrasında yeni yönetimi öven yazılar kaleme aldı. Ancak mütareke döneminde ayrılıkçı faaliyetleri ve yazıları nedeniyle bir daha devlet hizmetine alınmama yönünde bir karar ile karşı karşıya kaldı. 1920'den itibaren nüfus politikası hakkında ileriye sürdüğü görüşlerinin "Avrupa'dan damızlık adam celbi" şeklinde takdim edilmesi, 1924'te kamuoyunda yoğun tartışmaların yaşanmasına neden oldu. Yazıları ve fikirleri nedeniyle hayatı boyunca sürekli tartışmaların nesnesi konumunda yer alan Abdullah Cevdet, 29 Kasım 1932'de öldü. Öldükten sonra da bu durum çok fazla değişmemiş, cenaze namazının kılınıp kılınmayacağı hususu dahi tartışmalara neden olmuştur.

İşte bu Abdullah Cevdet 1912 yılı Ekim ayı ortalarına doğru Samsun'dan Trabzon'a uzanan, kendi ifadesiyle "bir tetebbu seyahati"ne (inceleme gezisine) çıkmış ve uğradığı şehirlerle alakalı gözlemlerini ve edindiği bilgileri İctihad dergisinin 67, 69 ve 70. sayılarında okurlarıyla paylaşmıştır. Dolayısıyla bu yazı Abdullah Cevdet'in 1912 yılına dair Samsun gözlemlerine istinat etmektedir.

Abdullah Cevdet Cenevre'de 1904'te Türk kültür hayatında derin etkiler uyandıracak olan İctihad dergisini çıkarmaya başladı. 1905'te Mısır'a geçti ve dergi yayınına 1910'a kadar burada devam etti. 1910 yılı sonunda İstanbul'a döndü ve 24. sayıyı burada çıkardı. Sonraki dönemde din aleyhtarı makaleler nedeniyle İctihad defalarca kapatıldı. Abdullah Cevdet 1915'de İttihatçılar tarafından ölümle tehdit edilince, dergiyi kapatmak zorunda kaldı.

Seyahat notlarından anlaşıldığı kadarıyla Abdullah Cevdet Çarsancak Kaimakamı Mehmet Şükrü Bey'in refakatinde, Loyd Kumpanyasının Galiçya vapuruyla 11 Ekim 1912'de İstanbul'dan yola çıkmış, iki günlük bir yolculuk sonunda 13 Ekim sabahı Canik Sancağının merkezi konumundaki Samsun'a gelmiştir. Vapur akşam Ordu'ya doğru hareket edeceğinden Abdullah Cevdet hemen kıyıya çıkarak, tüm gün Samsun şehrinde incelemelerde bulunmuştur. Dolayısıyla onun şehre dair gözlemleri ve verdiği bilgiler bu bir günlük tetkikatın ürünüdür.

Abdullah Cevdet karaya ayak basar basmaz mutasarrıfı ve hükümet konağını görmek istemiş, yol boyunca gördüklerini ve de mutasarrıflıkta karşılaştığı manzarayı şöyle betimlemiştir: "*... Hükümet konağı nerede dedik, muntazamca ve müstakim bir cadde gösterildi. O caddeyi aldık ve devam ettik. Çarşının içinden çıkar çıkmaz caddenin iki tarafında boş ve bazı ağaçları havi fakat yolun her iki tarafında yüksekçe duvarla ayrılmış bir saha açıldı. Millet bahçesi olmak gerek diye kendimde bir ferah hissettim. Mezarlık olduğunu biraz sonra anladım. Derken sağ taraftabirkapıgördüm.Üzerinde "İslâm Kabristanı" ibaresini okudum. Hükümet konağına vasıl oluncaya kadar yollarda çamur bataklıkları geçmeye mecbur olduk...* Hükümet Konağı[nı] Mutasarrıf Hamdi Bey yaptırmış. Şimdi Ohannes Ferid Efendi isminde biri var. Saat alafranga 10'dur. Mutasarrıf efendiyi ziyaret için hükümet konağında ve mutasarrıfın odasındayım. Mutasarrıf efendi henüz uykudan kalkmadı, diyorlar. Biraz bekledikten sonra Ohannes Ferit Efendi zuhur ve bizi iltifata gark ediyor! Mutasarrıf uyuyor, vali uyuyor! Türkiye bu. Zemin uyuyor, asüman uyuyor. Yalnız Allah uyanık."

Abdullah Cevdet'in verdiği bilgilere göre Samsun'da "Doğru Ses"ve "Aksı Sada" adında iki gazete çıkmakta, bunlardan Doğru Ses Şems Matbaasında, Aksı Sada ise kendi matbaasında basılmaktadır. Söz konusu matbaalar motorlu ve yeni sistem makinelerle çalışmaktadır.

Abdullah Cevdet bundan sonra yazısında gerek mutasarrıflıktan temin ettiği verilere ve gerekse de kendi gözlemlerine dayanarak Samsun'un eğitimi, matbuat hayatı, sağlık sorunları, iktisadî durumu vb. konularla ile ilgili bilgiler sunmaktadır. Abdullah Cevdet'in yazdıklarına göre Samsun'da bir idadi (lise) bulunmakta ve bu idadide 7'si Hristiyan olmak üzere 180 öğrenci eğitim almaktadır. Onun tespitlerine göre idadide Hristiyan öğrencilerin sayısı her yıl azalmakta olup, bu rakam önceki sene 18 imiş. Hristiyanların kendi okullarını tercih etmeleri böyle bir sonuç doğurmuş. Yine onun yazdıklarına göre Samsun'da idadinin yanı sıra bir inas rüştiyesi (kız orta okulu), beş mekteb-i ibtidai (ilkokul) ve iki ana mektebi bulunmktadır. İlkokulların ihtiyaçları mahallî maarif komisyonu tarafından karşılanmakta olup, her ilkokulda ortalama 150 öğrenci, 4 öğretmen, birer "mubassırı" (düzeni sağlamakla görevli kimse) ve hizmetçisi bulunmaktadır. Mahallî maarif komisyonunun 2 tütün deposu, 12 dükkânı, 2 gazinosu ve birkaç evi mevcut olup, tüm bunlardan yıllık 1200 lira gelir temin etmekte ve bu gelir de ilkokulların masraflarına harcanmaktadır.

Abdullah Cevdet'in verdiği bilgilere göre Samsun'da "*Doğru Ses*"ve "*Aksı Sada*" adında iki gazete çıkmakta, bunlardan Doğru Ses Şems Matbaasında, Aksı Sada ise kendi matbaasında basılmaktadır. Söz konusu matbaalar motorlu ve yeni sistem makinelerle çalışmaktadır.

Abdullah Cevdet'in kaydettiğine göre Samsun'da gayrimüslimlerin varlığı dikkat çekici boyuttadır. Öyleki şehre denizden bakıldığında göze çarpan "*muazzam iki binanın*" ikisi de Rumlara aittir. Bunlardan biri 250 yataklı Rum hastanesi, diğeri ise bir Rum okuludur. Rumların şehrin sol cenahında, havadar bir mıntıkada oturmakta olduğunu ifade eden Abdullah Cevdet, bu mıntkayı "*Atina'nın bir parçası Samsun'a naklolunmuş zannolunuyor*" biçiminde betimlemekte-

dir. Abdullah Cevdet'in ifadesine göre yerli ahali kayıkçılık ve bahçe işleriyle uğraşırken, tüccarın çoğunluğu Trabzonlu ve Rizeli Müslümanlar ile Kayserili Rumlar ve Sivaslı Ermenilerden oluşmaktadır. Şehirde ekseriyet Rumlarda olmakla birlikte, Kavak nahiyesi sayesinde Müslümanlar seçimlerde çoğunluk oluşturabilmektedirler.

Şehirdeki bu kozpolitlik dini yapılara da açıkça sirayet etmiştir. Abdullah Cevdet'in ifadesine göre şehirde biri büyükçe 7 cami, 40 mescit, 1 Rum, 2 Ermeni, 1 Katolik, 1 Protestan ve 1 Frenk kilisesi mevcuttu.

Abdullah Cevdet yazısında ayrıca Samsun'un iktisadî durumu ile ilgili bazı tespitlerde de bulunmaktadır. Onun kaydettiğine göre Samsun'un mühim bir sahası meşe, kayın, servi ve çam ağaçlarından oluşan ormanlarla kaplı olmakla beraber, bu ormanlardan ekonomik anlamda istifade edilememektedir. Samsun'un yüksek yerlerinde demir, kurşun ve gümüş madenleri bulunmakla beraber, bunlar da tıpkı ormanlar gibi iktisadî bir katma değer olarak kullanılamamaktadır. Abdullah Cevdet tüm bu olumsuzluklara karşın tütünün Samsun ekonomisini ayakta tuttuğuna dikkat çekmektedir. Onun ifadesine göre 35 bin dönümün üzerinde bir sahada yapılan tütün ziraatinden yıllık 14 milyon kilo mahsül alınmakta, dünyanın her tarafında meşhur olan bu tütünden mamul sigaranın değeri aşağı yukarı 12 milyon Osmanlı lirasına tekabül etmektedir. Abdullah Cevdet bu ekonomik değere sahip Samsun'un, Samsun-Sivas demiryolu hattının tamamlanması ile Türkiye'nin en önemli şehirlerinden biri olacağına dikkat çekmekte ve ardından Samsun'da Müslümanların ticarete olan kayıtsızlıklarını şu ifadelerle yermektedir: *"Samsun-Sivas hattının ikmalinden sonra Samsun Türkiye'nin en mühim bir şehri olacaktır. Fakat Türklerin ve Müslümanların değil."*

Abdullah Cevdet'in gözlemlerine göre Samsun'un sağlık sahasında önemli sorunları mevcuttur. Çaltı Burnu ve çevresindeki bataklıkların sebep olduğu sıtmanın halkı ciddi biçiminde etkilemekte olduğunu belirten Abdullah Cevdet, lise ziyaretinde bu hususa dair gördüklerini şöyle anlatır: "...İdadi mektebinde dershaneleri ziyaret ederken çocukların yüzünde bu musibetin tarihçesini ve sutûr-ı akıbetini okudum. Müdür efendi tazallüm etti: "Ekseriya ders esnasında *talebe birden bire sararır düşer, kusar, humma-i merzâginin buraya mahsus bir tecellisidir. Talebeyi ailesi yanına göndeririz. Birkaç gün sonra fakat muzmahill bir hade gelir." dedi."* Abdullah Cevdet'in tespitlerine göre sıtmanın yanı sıra sarı humma ve frengi (bilhassa Kavak ve Bafra'da) yaygındır. Yine ayrıca dizanteri, tifo, çiçek ve verem sık rastlanan hastalıklardır. Şehirde lağım şebekesinin bulunmaması bu hastalıklara, dolayısıyla ölümlere davetiye çıkarmaktadır. Samsun ve çevresinde yıllık 250-300 civarındaki ölüm bu hastalıklardan kaynaklıdır.

Abdullah Cevdet seyahat notlarında ayrıca Samsun'un elektrikle aydınlatılmasının nasıl yapılabileceği hususuna ve bunun maddi kazanımlarına temas etmektedir. Tüccardan Yelkencizade Hüseyin Efendi'den aldığı malumata göre konuşan Abdullah Cevdet, şehrin doğusunda denize akan Mert Irmağının şehrin elektriği ve hatta ileride inşa edilecek olursa tramvayları için gerekli enerjiyi temin etmeye yeterli olduğunu belirtmektedir. Abdullah Cevdet'in hesabı şu şekildedir: *"Elektrik fabrikasının tesisi ve hututunun tevzi, tahminen beş yüz bin frank sarfıyla mümkndür. Bu meseleye yakından merbut olan petrol sarfiyatı şu merkezdedir: Samsun şehrinde ve havali-i muttasılında yevmiye 250 teneke petrol yakılmaktadır. Senevi vasatiyen 100 bin teneke eder. Her ay 7500 teneke istihlak olunuyor demektir. Her teneke 14 kuruşa alınıyor. Demek ki her gün 4500 kuruş gaz parası veriliyor. Senevi 14 milyon kuruş petrol parası olarak Samsun ve havalisinden çıkıyor. Elektrik istihsali halinde hem bu paranın nısfıyla ihtiyacat-ı tenviriye tesviye edilecek, hem de para memlekette kalacak, diğer imarata sarf olunabilecek."*

SAMSUN'DA OKUL ARAZİSİ

YILAN HİKAYESİNE DÖNDÜ

Akasyam Haber

SAMSUN'da bulunduğu alana 10 bin kişilik cami yapılması için başka bir yere taşınan 48 yıllık Tarım Anadolu Meslek ve Tarım Meslek Lisesi ile ilgili sorun 4.5 yıldan bu yana çözülemedi.

Okulun önce başka bir yere taşınıp sonra da binalarının yıkılmasının ardından mevcut alana ne yapılacağı ile ilgili yeni bir süreç başladı. İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından alana 24 ve 32 derslikli iki okul yapılaması için proje hazırlandı. Ancak daha sonra Büyükşehir Belediye Meclisi imar planı değişikliğiyle okul alanını 'Kent Parkı'na dönüştürdü. İki kurum ve okul aile birliği arasında fikir ayrılığı yaşanınca konu yeniden yargıya taşındı.

Samsun İl Müftülüğü, Atakum İlçesi'nin sahil kesiminde 30 dönüm üzerine kurulu 2 bin 700 metrekare kapalı alana sahip Samsun Tarım Anadolu Meslek ve Tarım Meslek Lisesi'nin bulunduğu yere 10 bin kişilik cami yapılması için 4.5 yıl önce çalışma başlattı. Müftülük, Türkiye'de sadece 6 tane olan 48 yıllık okulun bulunduğu arsaya cami yapılması isteğiyle Valiliğe başvurdu. İl Milli Eğitim Müdürlüğü ise bakanlığa yazı yazarak görüş istedi. Bakanlıktan gelen olumlu yanıt üzerine, 12 Temmuz 2013'te Büyükşehir Belediye Meclisi'nde yapılan nazım imar planı değişikliğiyle okul

alanı kullanımı, cami yapımı için 'dini tesis' alanına çevrildi. Alan, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan Milli Emlak Genel Müdürlüğü'ne, ardından da Diyanet İşleri Başkanlığı'na devredildi.

Okul Aile Birliği, 30 Ağustos 2013 tarihinde imar plan değişikliğinin iptali için Samsun 1'inci İdare Mahkemesi'ne başvurdu. Mahkeme, yürütmeyi durdurma istemini reddetti. Okul Aile Birliği ardından ret kararının iptali istemiyle Samsun Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurdu. Dava süreci devam ederken, okul 2014-15 eğitim döneminde kullanılmayan Gelemen Yatılı Bölge Ortaokulu binasına taşındı. Adı da 'Gelemen Mesleki Eğitim ve Teknik Anadolu Lisesi' olarak değiştirildi. Bunun üzerine öğrenci velileri tarafından taşınma işleminin iptali için de Samsun İdare Mahkemesi'ne ikinci bir dava açıldı.

İlk olarak imar planı değişikliğinin iptali için açılan davada Okul Aile Birliği lehine karar çıktı. Samsun Bölge İdare Mahkemesi 21 Ekim 2014'te aldığı kararla 1'inci İdare Mahkemesi'nin kararını kaldırarak, imar planı değişikliği işleminin yürütmesinin durdurulmasına karar verdi. Mahkeme kararı sonrasında Büyükşehir Belediye Meclisi'nin Şubat 2015'teki toplantısında okul alanı kullanımının, cami yapımı için 'dini tesis alanı' kullanımına dönüştürülmesini içeren imar planı değişikliği oy birliği iptal edildi. Bunun üzerine de okulun eski yerine taşınması için öğrenci velileri de Samsun Valiliği'ne 300 dilekçeyle başvurdu.

Okulun taşınma işleminin iptali için Samsun 2'nci İdare Mahkemesi'ne açılan dava da 30 Kasım 2015'te sonuçlandı. Mahkeme taşınma işleminin iptaline karar verdi. Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 29 Şubat 2016'da Tekkeköy ile Atakum Kaymakamlıkları ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine Valilik oluru ile birlikte gönderilen yazıda Gelemen Mesleki Eğitim ve Teknik Anadolu Lisesi'nin Atakum İlçesi'ndeki eski binasına taşınması kararı bildirildi. Ancak 2016- 2017 eğitim öğretim döneminin başlamasına rağmen okul eski binasına taşınmadı ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün kararıyla bina yıkıldı.

Mevcut okul alanına 24 ve 32 derslikli 2 yeni okul yapılacağı bunun içinde mevcut binaların yıkıldığı ifade edildi. Fakat Samsun Büyükşehir Belediyesi Meclisi geçen Şubat ayı birleşiminde Tarım Anadolu Meslek ve Tarım Meslek Lisesi arazisinin imar planında eğitim alanından 'Kent Parkı' alanına çevrilmesine karar verdi.

Alınan bu son karara Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü itiraz etti. Yapılan imar planı değişikliği için iki defa sunulan itiraz Büyükşehir Belediye Meclisi'nde ret oldu. Bunun üzerine Okul Aile Birliği Başkanı Hatice Kaya tarafından yapılan son imar planı değişikliğinin iptali talebiyle Samsun 1'inci İdare Mahkemesi'ne dava açıldı. İl Milli Eğitim Müdürlüğü de okul aile birliğinin yanında davaya müdahil oldu. 4.5 yıl önce cami yapılması talebiyle başlayan süreç sonunda gelinen noktada ise konu adeta bilmeceye döndü. Söz konusu alana ne yapılacağı ile ilgili kurumlar arasında da fikir ayrılığı yaşanınca yeni bir hukuki süreç daha başlamış oldu.

Atakum Kent Konseyi Başkanı Murat Erkan, mevcut alana yeni bir bina kütlesi yapılmasını doğru bulmadıklarını belirterek, şöyle dedi:

"Bu alan Atakum İlçesi'nde bölgedeki iki yeşil alandan bir tanesi. Buraya iki tane okul binasının yapılması buradaki yeşil alanı yok edecek ve yoğunluğu ciddi anlamda artıracağı düşüncesindeyiz. Keşke buradaki doğal yapının eski okulun olduğu haliyle kalsaydı. İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Bakanlık görüşü alınmadan yeni bir imar değişikliğinin yapıldığını gerekçe göstererek itiraz ediyor. Gelinen noktada yargı süreci devam ediyor. Bizim görüşümüz bu alana eski haliyle eğitim kurumu olarak devam edilmemesi durumunda yeni okul binalarının, beton kütlelerinin yapılmasının planlama açısından kent açısından doğru olmayacağı yönünde. Mutlaka Büyükşehir Belediyesi de Atakum İlçesi içerisinde Tarım Anadolu Meslek ve Tarım Meslek Lisesi yapılması için uygun bir alanı tahsis yoluna gitmeli."

BİR AĞIZ DERLEMESİ

Uğur DEDE

Yoğun göç, farklı ağızları da beraberinde getirmiş, birbirinden farklı ağızlar telaffuz edilir olmuştur.

Literatür Ağzı; bir şive içinde oluşan, ses ve söyleyiş değişikliklerine dayanan küçük kollara, bir ülkenin çeşitli bölge, il veya ilçelerinin sözcükleri söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verilen ad "aksan" olarak tanımlar. Örneğin; Ege ağzında genellikle "biliyorum" sözcüğü yerine "biliyom" kullanılması gibi.

Samsun'da ise durum biraz daha farklıdır. Çoğu zaman birbirine bitişik iki ilçe bile iki benzemezdir. Yoğun göç, farklı ağızları da beraberinde getirmiş, birbirinden farklı ağızlar telaffuz edilir olmuştur. Kimi Trabzon kimi Rize, kimi Erzurum ağzıyla, kiminin de Çorum-Amasya ağzıyla konuşup durur. Ülkenin örnek ağzı olarak sunulan İstanbul ağzı ise yazılı ve görsel genelleme ile en yaygın olanıdır daha doğrusu en cazip olanı.

Samsun ağzı için eğer bir tanım yapılacaksa içinde diğer ilçelerde de görülen benzerlikleri en çok yaşatan ilçe göz önüne alınması gerekecektir ki, o da Vezirköprü'dür. Sadece tarihiyle değil, iç kesimden sahile hükmeden bir kültür aidiyeti ile ciddi bir gerekçedir.Vezirköprü. Havza ve Kavak'ın nüfus yoğunluğu ile oluşturduğu basınca Doğu ve Batı Samsun eklenince; bunu çok daha rahat gözlemleyebilirsiniz.

Vezirköprülü Lütfi Dinçerin mektupları bu konuda enfes bir örnektir. Vezirköprülü Yerel Tarih Araştırmacısı Bünyamin Kıvrak Beyin çabalarıyla gün yüzüne çıkan

1. Mektup şöyle başlar:

(Sevgili Hemşerilerim,

Benim bir ablam var onun deyişiyle abum var Köprü'de. Tam bir çarıklı erkân-ı harp. Halkımızın "âlim değil ama arif "olan cinsinden telefonla konuşuruz genellikle, bazen de mektup yazdırır yeğenime.

"Laan gadaşım! Şu çalgusuynan yarenlik eden bi herif va, hani patlak gözlüce Uzay Göğnüm mi ne diye onun nenesine benzedüsün sen beni emme gine neyse hadi.

Gadaşım, dün gece bakla dolması yapduyduk ağzığıza layık. Sacekmeğinin içine soğanla birlikte goyup yirken sizi haturladuk; semaver de yanıyodu. Yeğenin ufak göbel susağı nasıl dıktıysa ağzına az daha boğuluyodu. Bereket, iki küreğinin arasına zımzığı vurdum da rahatladı. "Yav ana, iki de bi dıkı dıkı ve dıkı dıkı ve ha! deyip de beni kömüş gibi iştahlandıran sensin" demez mi? Şuğa bak, zamane hiçi işte n'olacak.

Benim Köroğlu gine sabahın köründe gidiyo paça içme için Arasta'ya soğna da akşama kadar didinip duruya. Herif! Bak; mutaflık öldü, tabaklık öldü, nalbantlık öldü, gunduracılık öldü, terzilik öldü, semercilik öldü baba mesleği deyip inatlaşma diyom emme, ağnadamıyam ki…

Bi gürültü paturtu gidiya bu sıra. Köprü'de seçim varmış gine. Anaaam, bi gıymetlendük bi gıymetlendük sorma gitsin. Herkesin Abu'suymuşak marimse.

Sizler nasılsığız?

İstanbul gine galabalık mı?Gırk yılda bi oraya geldik de ilk çarşıya çıkışta cüzdanı gapduduyduk kör olupta teneşürlere gelesicelere, yan çarpına gidesicelere…

O ne galabalık uşaaak! O galabalık? Hele Sayit abin…

Helak olmuştu herif; gan-ter içinde galmıştı.

Bağa bak, aklımdayken ekleyim. "Hadi gel köyümüze geri dönelim" şarkısını söyleyerekten dönmeye galkarsağız İstanbul denen Hürmüz'den güçün de yeterse şöyle Sassaray'damı, Çeltek'temi olu, Gabalu tarafından mı olu göl kenarında bi ev yapdumaya bak. Şimdi yapduduğuz yoğsa Reis'e de söyliyecem bundan soğna biz size; İstanbul'dan dönenlere vize uygulayacak; geri gabul etmiyecek sizi. Bunu da bilin.

Neyse gaypak yapacam; işim va, inşallah iyisiğüzdü. Gözden ıraksınız emme göğülden ırak değilsüğüz. Unutmayın bizi, unutmayalım sizi.

Ne mutlu her yıl toplanıp hasret gideriyomuşuz orda. Duyuyok ki yaşlusu, genci Köprü'müzü rezil değil, ismiyle müsemma olaraktan vezir ediyomuşuğuz, var oluğ sağ oluğ.

Gıdım gıdım değül bi çok selam ediyük herkese.

Hadi galın sağlıcanan).

2. Mektup da unutulan Türkçeyi hatırlatır. Sadece bir ağzı değil lime lime edilmiş ve sonra başka başka uyuşmazlarla pahalıya satılan ucuz bir güncel dil azarlanmış, şiirsel bir uslüpla bu azar adeta şamara dönüşmüştür:

(Abum ozan olmuş yine. Tatlı şivesiyle Türkçemizi zenginleştirmek istemiş. Onun için normal, bazıları için anlaşılmayan kelimeleri ekte açıklıyorum.

Gadaşım, dün gece bakla dolması yapduyduk ağzığıza layık. Sacekmeğinin içine soğanla birlikte goyup yirken sizi haturladuk; semaver de yanıyodu. Yeğenin ufak göbel susağı nasıl dıktıysa ağzına az daha boğuluyodu. Bereket, iki küreğinin arasına zımzığı vurdum da rahatladı.

Yüzlerce kelimemiz vadu bizim Köprü'de
Gorkarım unudulu gullanmazsak gitgide,
Bi gaçını söyleyim, işte şimdi sizlere,
Hadi diğneyin beni; gidin ruhen Köprü'ye…

Bunaduysa bi insan denü ki: ***"YAĞAZLADI"***
Söğse bazıları diyok ki ***"GALAYLADI"***
Doğursa kedile, derük oğa ***"GUNNADI"***
Hastanın rengi solsa, ağna ki;" ***MARAZLANDI"***

Caket giyer erkekle, denü adına: ***"SAKU"***
Bulguru döğmeyiçün vadu her yerde ***"SOKU"***
Taranmamış gadunun, olu saçu ***"YAPUKLU"***
Çok da gösterişliyse; olu sağa ***"COFCOFLU"***

Haşladıysan zebzeyi; yapmışsundu ***"BÖRTDÜME"***
Hızlu atıp bişeyi, derük; ***"KÖYDÜRÜVEME"***
Gendünden habersüzse, olu o insan, ***"SEME"***
*Bilerek aldumazsa, garşuluğu:"****SİFDİNME"***

Köpeğe ***"ENÜK"*** *derle, yavrusuna da* ***"GOLBEZ"***
*Ateşdeki kesdane bişinci olu:"****KOMBEZ"***
Yerlü-yersüz gonuşan sayılu burada, ***"DENSÜZ"***
Evlatlık çocukların lakabıda ***"EMEKSÜZ"***

Körebe oynasınla; biz oynuyoruk: ***"YUMULAK"***
*Sac ekmeği gaşukdu güzel yapınca:"****SUSAK"***
Leylak güzel bi çiçek, bizde adı: ***"ZARZALAK"***
Kilotsuz gezen çocuk, utanu çünkü ***"ŞALLAK"***

Tahta bakrak kayboldu; onun adıydı, ***"KÜFLEK"***
Bilye mi başga yerde, gobelle derle: ***"ENEK"***
İshal olup bozulsa, barsak olu; ***"ÖTÜREK"***
Çok konuşan geveze, olu sıfatı ***"ZEVZEK"***

Beşiğe toprak gonu, hazırlanmışladu: ***"HÖLLEK"***
Atın koşma şeklüdü, makbuldü hem de, ***"YÖĞRÜK"***
Bazen "yeriz" manası, bazen de "yırtık"tır: ***"YİRÜK"***
*Dişsüz ağız geveze, olursa derük:"****KEÇÜK"***

Çok öğsüren hastala, bilinü ***"AFAGANLU"***
Burun üstü yatarsak, şeklimiz: ***"YÜZÜGUYLU"***
Gandurucu kimsele, hem ***"FERMANLU", "TOPUKLU"***
Ya bezdendü, ya posttan bizde ***"NAMAZLOĞU"***

"Kömüş" derük mandaya, bide derük ki ***"COMBA"***
Çiftetellü oynadu, kılarnet bu: ***"GIRNATA"***
Soğanlu, gıymaludu nefis olu: ***"MIHLAMA"***
Buğalunca ne güzel, ferahlıkdu: ***"TOHTAMA"***

Çok sulu ve yağluya uygun düşmüşdü: ***"CIMCIK"***
Semaver onsuz olmaz, arkadaşıdu: ***"ÇAYNIK"***
Sulu, çamurlu yere basma sakın ***"CİBİLLİK"***
Sincap bilmez esgile, oğa derler ki: ***"HERLİK"***

Olsa da yisok şimdi bi böğürtlen: ***"GARAMUK"***
Cimriye "PAHAL" derle bi de denü ki: ***"GISMIK"***
Gücük tahta parçası- bi de batar ki: ***"GIYMUK"***
Gapı biraz açuğsa hem ***"GIYNAŞU" "GISIRUK"***

Lütfi Hoca unutma dil her şeyin aynası
Niye geldik dünyaya, nedü bunun manası?
Ağna, öğren her şeyi, iki nefes arası
Doğdun-öldün kısaca muammanın yasası

Abu'n der ki, her zaman Köprü'müze gelelim
Nerde olsak her yerden, oğa hizmet edelim
Yaşama sevinciyle zor da olsa gulelim
İnsanoğlu fanidü, sevelim, sevilelim)

Durum bundan bundan ibaret gardaşlar.

Hadi oyalanın konuştuğunuz dililen, gayri kalın sağlıcanan…

ELTİ ELTİ GÖR BAK NE ETTİ

Tahsin ÇAYIROĞLU

Hançerli Mahallesi'nde bahçe içinde ahşap iki katlı, eski evin halleri de başkaydı!

1975 yılının Nisan ortasında güneşin yüzünü yeni yeni gösterdiği bir Samsun sabahında çocuklar her zamanki gibi evlerinin önünde oynuyordu. Ecevit Hükümeti, Kıbrıs Barış Harekatı'ndan sonra düşmüş ve hükümeti kurma görevi cumhurbaşkanı tarafından Süleyman Demirel'e verilmişti. Siyasi kulislerdeki hareketlilik ister istemez çocukların da iç dünyalarına yansımıştı. Ama bu yansıma büyüklerin yaşadığı gibi değil, aksine çocukçaydı, muzipçeydi. Birbirlerinin tiplerine göre siyasi parti liderlerinin adlarıydı dillerindeki! Bu şekilde yapılan şakalaşmalar ve takılmalar sürüp giderdi!

Bu arada çocuklar ya maç yapar, ya da başka oyun oynarlardı. Mızıkçılık yapmak isteyen "Demirel, Demirel" diye bağırmaya başlar, diğeri de "Ecevit, Ecevit" diye mukabele ederdi. Buna mahallenin diğer çocukları da eklenince kadro tamamlanıyordu! Artık sokak, sokak olmaktan çıkıp Ankara'nın minyatürüne dönüşüyordu! Demirelciler, Ecevitçiler derken Türkeşçiler ile Erbakancılar da çocukların küçük dünyalarındaki yerini alıyordu!

Hançerli Mahallesi'nde bahçe içinde ahşap iki katlı, eski evin halleri de başkaydı! Bu evde iki erkek kardeş altlı üstlü otururdu. Büyüğünün adı İbrahim olup, çocukları Sedat, Fadik ve karısı Sa-

fiye ile yaşardı. Kardeşi İsmail ise annesi Dudu teyze, karısı Ayşe ve çocukları Büşra, Yusuf ile beraber otururdu. İbrahim çalıştığı kaportacıda kardeşine de iş ayarlamış ve iki kardeş birlikte işe gidip, gelirlerdi. İki kardeşin bu zamana kadar olan iyi ilişkileri Dudu teyzeyi hep mutlu etmişti! Ahir ömründe çocuklarının huzuru için sürekli dua eder ve Allah'a şükrederdi.

Aradan geçen zaman zarfında zamanın değiştiği gibi evin havası da değişmeye başlamıştı! Akşam mesai sonrası yorgun argın eve dönen bu adamların asıl işi aslında, eve geldikten sonra başlıyordu. İki elti sanki birbirleri sözleşmiş gibi azar azar, fakat mütemadiyen kocalarına birbirlerini çekiştiriyordu. Zamanla geçer, alışılır diye düşünülen bu çekişme bitmek yerine daha da harlanıyordu! İbrahim bu duruma aldırmasa da, İsmail ister istemez etki altında kalıyor ve karısını ikna etmek için yalvarırdı. Bu defa Ayşe'nin okları İsmail'e çevriliyordu. Her akşam işlenen konu yüzünden İsmail'in ruhsal dengesi de bozulmaya başlamış; birkaç içinde artık gülmeyen, mutsuz, düşünceli ve somurtkan bir İsmail peyda olmuştu. İsmail kafasında Ayşe'nin sözleri demir döven çekiç misali; "Sen aptalsın, sen uyu! Abin seni kandırıyor. Sen safsın!" diye donk donk donklardı. İsmail karısına "sus" dedikçe Ayşe; "Senin gücün ancak bana yeter! Abin karısına nasıl davranıyor, biraz örnek al" diyen atarlı sözleri İsmail'i üzüyor, zavallı adam girdaba yakalanmış sandal gibi olmuştu. Anasının da rahatsız olmasından utanan İsmail ezildikçe eziliyor, adeta kıvranıyordu ve karısına: "Karıcığım, bir tanem, ruhum lütfen, o bahsettiğin kişilerden biri abim ve diğeri de yengem! İnsaflı ol, acı bana! diye inlese de, nafile!

Sabriye'nin de Ayşe'den aşağı kalır bir yanı yoktu, ancak İbrahim ta başta tutumunu belli ettiğinden karısı durması gereken yeri biliyordu. Zaten İbrahim de karısının söylediklerini pek umursamazdı. Ancak bazen çekiştirmenin ölçüsü kaçmaya başladığında İbrahim sert yüzünü göstermekten çekinmezdi. Bu durumu iyi bilen Safiye kocasını kızdırmadan, ama sözünü de esirgemeden gemisini yüzdürürdü! Diğer taraftan Ayşe'nin gemiye iyi kılavuzluk yaptığını bildiğinden kendisini geri çekmesi de işine geliyordu.

Dudu teyze iki arada bir derede kalmıştı! Küçük oğlunun yanında kaldığı için gelinini kırmama

Sabriye'nin de Ayşe'den aşağı kalır bir yanı yoktu, ancak İbrahim ta başta tutumunu belli ettiğinden karısı durması gereken yeri biliyordu. Zaten İbrahim de karısının söylediklerini pek umursamazdı. Ancak bazen çekiştirmenin ölçüsü kaçmaya başladığında İbrahim sert yüzünü göstermekten çekinmezdi.

ya özen gösteriyordu. Zamanın değiştiğinden, büyüğe saygı ve küçüğe sevgi kalmadığından, kocanın değersizleştiğinden şikayet eder durur ve kendi gençliğinden örnekler verirdi. Aslında onu asıl üzen el kızlarının kavgasından ziyade, çocuklarıydı. Ne de olsa ana yüreği, yangın yeriydi. Ne vardı sanki. Koca bina kime yetmiyordu ki. Herkesin kapısı ayrıydı ve kimse kimseye yük değildi. Sahi ben yükmüyüm İsmailime, diye düşünürdü biran. O zaman kahroluyordu işte.

Ayşe'nin sesi şimdilerde eskisinden daha çok çıkmaya başlamıştı. Öyle ki, bazen sözlerinin hedefine kaynanasını koymayı da ihmal etmiyordu. Bu durumda kadıncağız onun hırsının geçmesini bekler, sonra da onun gönlünü almak için çabalar dururdu. Ah İsmailim ah, dinlemedin beni, dinletemedim, diye de iç geçirirdi için için. Ama nafile.

Çok ağlamaklı olmuştu Dudu teyze. Buralarda sulu gözlü derler onun gibisine. Bu durum daha çok torununun dikkatini çeker ve sorardı: "Babaanne neyin var, sürekli ağlıyorsun?" İçindeki yangını nasıl anlatacaktı torununa. Neden ağladığını onun dışında herkes biliyordu aslında. Yaşlı kadın: "Büyükbaban için ağlıyorum torunum, bir başıma koydu beni buralarda" derdi.

Dudu teyzenin derdi çoktu, ama dermanı yoktu. Arada kalan iki oğullarına mı yansın, yoksa kendine mi? Bunca yıl aralarına nifak girmemiş, birbirlerinden başka arkadaşları olmayan bu iki kardeşin durumu değişmişti. Tabiri

Çok ağlamaklı olmuştu Dudu teyze. Buralarda sulu gözlü derler onun gibisine. Bu durum daha çok torununun dikkatini çeker ve sorardı: "Babaanne neyin var, sürekli ağlıyorsun?" İçindeki yangını nasıl anlatacaktı torununa.

caizse bir soğukluk peyda olmuştu. Kara kedi girmişti iki göz ağrısının arasına. İç geçirdi Dudu teyze: "Vah yavrucaklarım vah. Oyuncak oldular gelinlerin elinde, beni de oyuncak ettiler." Sonra ölümün gelmesini hiç bu kadar çok istememişti. "Ölüm, ölüm kara ölüm, çabuk gel Yusufuma götür beni", diye sık sık iç geçir olmuştu. Son olaylar yaşlı kadına konuşturmayı unutturmuştu. Daha doğrusu konuşmaları artık iç geçirmelere dönüşmüştü. Konuşmaktan korkar olmuştu, Dudu teyze. Yanlış anlaşılmak istemiyordu, ya da küsmüştü.

Aradan aylar geçmişti, ama gelinlerin kocalarının başını yemesi bitmemiştir. Her akşam yapılan dırdırlar sinirleri iyice zorlamaya başlamıştı. Dudu teyze, oğullarının birbirine düşman olmasından ödü kopuyordu. Elindeki tespihle bol bol zikreder, Allah'a çok dua ederdi. "Yusufum hayatta olaydı, bir çare bulurdu", diye düşünür ve mümkün mertebe olayın dışında kalmaya çalışırdı. Ancak biliyordu ki, gemi fırtınaya doğru demir alalı çokolmuştu.

Yaşananlardan en fazla İsmail etkileniyordu. Özgüvenini yitirmeye başlamış ve daha asabi bir adam olmuş çıkmıştı. Üzüntüsünden iştahı kesilmiş ve avurtları da çökmüştü. Şakakları beyaza durmuştu. Aklından film şeridi gibi bir sürü düşünceler gelip geçiyordu. Ayşe'yle tanışması, onu sevmesi, evlenmesi, annesinin yanında olması ve Büşra'nın olması, Yusuf'un olması. Oğluna rahmetli babasının ismini vermişti İsmail. Karısı gerçi istememişti, ama oldu bittiyle halletmişti. Başta hepsi güzeldi, ama şimdi çok mutsuzdu ve pişmandı. Evden ayrılmaktan boşanmaya kadar bir sürü fikir aklını meşgul ediyordu. Bu işin sonu ne olacaktı? Bir yandan abisi, diğer yanda karısı. Ve arada kalan sevgili anası.

Tüm bunlara rağmen hayat devam ediyordu. Hele çocuklar için değişen bir şey yoktu. Onlar için önemli olan oyun oynamaktı. Yine bir gün çocuklar her zamanki gibi evin önünde oynuyorlardı. Sesleri sokak aralarına dek yankılanıyordu. Gülüşmeler, bağrışmalar birbirini izliyordu. İbrahim'in oğlu Sedat en büyükleri olup, genelde grubun lideri konumundaydı. Büşra ile Yusuf da kuzenleri

Sedat'ın peşinden ayrılmaz, hep birlikte oynarlardı. Mahalleden bazı çocuklar da oyuna dahil olunca cümbüş başlardı. Faik, Kadir, Esra, Hasan, Özlem takımın diğer oyuncuları idi. Nenelerini ziyarete gelen Mehmet ve Ali de oyuna dahil olmuştu. Gelişi güzel oyunlardan sonra çocuklar sıkılmaya başlamıştı. Her kafadan bir ses çıkıyor, ancak netice çıkmıyordu. Nihayet Mehmet, yakarı denilen ve Salman Köyü'nde oynadıkları oyunu teklif etti. Oyunu şöyle anlattı: "Karşılıklı iki kale kurulacak ve kalenin kaptanları eşit sayıda elaman seçecek. Tekerleme sonucu mendili eline alan kalenin üç metre ilerisinde mendil elinde koşmak için hazır duracak. Kaleden kendinden önce çıkana karşı ateşli sayılacak ve onları dokunup, yakabilecek. Ateş paslaşması yapılabilecek. Yanan oyun dışına çıkar. Mendilci yanmadan kalesine dönerse oyun kazanılır. Oyun karşı kalede kimse kalmayana dek devam eder. Karşı kale ele geçirilirse de kazan patlar" dedi. Oyun bir tartışıldıktan sonra kale kaptanları elamanlarını seçmeye başlamıştı.

Kaptanlar elemanlarını seçmişler ve herkes kalesindeki yerini almıştı. Tekerleme sonucu mendili Mehmet tutacaktı. Mehmet kalenin önünde durarak saymaya başlamıştı bile. Mehmet'in birden koşması ile Sedat da birden ok gibi yerinden fırlayarak Mehmet'i kovalamaya başlamıştı. Onu Ali takip etti, sonra Kadir. Daha sonra Yusuf ve Faik. Kızlar ise kalede kalmıştı. Bütün sokağı bir koşturmaca, bir hengame kaplamıştı. İlk tur başarı ile tamamlanmış ve

Kaptanlar elemanlarını seçmişler ve herkes kalesindeki yerini almıştı. Tekerleme sonucu mendili Mehmet tutacaktı.

Mehmet mendili kaptırmadan kaleye dönmüştü. Ancak rekabete dayanan oyunda sinirler de gerilmeye başlamıştı. Yine Mehmet mendili tutarak ikinci turu başlatmıştı. Oyunu kızıştırmak için Kadir; "Türkeş, Türkeş" diye Mehmet'e takılmaya başladı. Bu defa karşı kaleden Büşra da Kadir'e: "Ecevit, Ecevit" diye seslenince, Fadik de hemen: "Rahşan, Rahşan" diye karşılık verdi. Birden oyunun seyri değişerek lakap yarıştırmacaya dönüşmüştü. Mehmet ve Sedat çocukları ikna etmeye çalıştılarsa da bir sonuç alamadılar. Rahşan sözüne sinirlenen Büşra, Fadik'in saçını çekince Fadik de ona bir tokat indirmişti. Ablasına dayanamayan Yusuf, Fadik'i çekiştirip, itince kız yere düşerek ağlamaya başladı. Sedat ve Mehmet araya girmekte geç kalmışlardı. Karşılıklı bağırmalar ve çığlıklar sokağı inletiyordu. Çocukların sesine dışarı koşan Ayşe kızını kucağına aldı ve Yusuf'u da yanına çağırarak çocukları eve yolladı. Akabinde bütün çocukların korku dolu bakışı altında büyük bir hırsla Fadik'in kulağından tutarak çocuğu azarlamaya başladı. Kardeşine dayanamayan Sedat: "Yenge, yapma ne olursun" demesine kalmadan suratına inen tokadın etkisi ile çocuk yeri öptü. Çocukların sesine zaten tetikte olan Safiye'nin de sokağa inmesi kaçınılmazdı. Ayşe'ye: "Sen benim çocuklarıma nasıl vurursun" demesine kalmadan bir anda kadınlar saç saça, baş başa kavgaya başladılar. Bütün sokak bir anda Deli Yusuf'un evinin önüne toplanmıştı. Siyasetin nabzı artık Abbasağa Sokak'ta atıyordu sanki.

Malûm olduğu üzere olay karakolda bitmişti. Mahalle muhtarının arabuluculuğu sayesinde eltiler hakkında tutanak tutulmamış ve komiserin hoşgörüsü ile kadınlar salıverilmişti. Aslında salıverilen eltiler değildi. İbrahim salıverilmişti, İsmail salıverilmişti ve en kötüsü Dudu teyze salıverilmişti.

Bir hafta içinde İsmail işten ayrılmış ve Kılıçdede Mahallesi'nde yeni bir ev tutmuştu. Baba ocağındaki hayatına karısının hırsı galip gelmişti. Dudu teyze oğlunun davetini gözyaşları içinde nazikçe: "Babanın ruhu var yavrum bu evin içinde, bırakamam. Allah yolunu ve bahtını açık etsin. Allah sana sağlık ve huzur versin yavrum. Merak etme bana bir şey olmaz. Hem İbrahim burada, o beni yoklar, yalnız komaz" dedi. İsmail anasının elini öpüp çıkarken Dudu teyze bir iç çekerek: "Kuma gemisi yürür, elti gemisi yürümez" dedi.

Samsunspor'un

Yeni Stadyumunun Çimleri Neden Tutmuyor!

Akasyam Haber

Samsunpor'un Tekkeköy'deki yeni stadyumunun çim ekim ihalesini alan firmanın çimleri sahaya bir türlü tutturamaması sebebiyle Samsunspor maçları başka stadlarda oynanıyor.

Olimpiyatlara yetişeceği açıklanmış olmasına rağmen, TOKİ tarafından inşaatı tamamlanan Samsunspor Stadyumu henüz Gençlik ve Spor Bakanlığına teslim edilemedi.

Stadyumun çim ekim ihalesi Samsun Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirildi.

İhalesini Procon Yapı'nın kazandığı Samsun Arena Stadyumu futbol sahası çim serimine firmanın resmi internet sitesi verilerine göre ilk kez geçtiğimiz Kasım ayında yani yaklaşık bir yıl önce başlandı.

BU KAÇINCI ÇİM SERİMİ

Fakat serilen çimlerin bir türlü tutmaması sebebiyle çim serim işlemi birkaç kez daha denendi.

En son çim serim işi Haziran ayında gerçekleştirildi.

Firma Karadeniz iklimine göre normalden daha kalın olması gereken, çim tabakasının altına serdiği kumu uyarılara rağmen ısrarla kendi standartlarına göre yani çok ince serdiği için istenilen randıman alınamadı.

Son olarak Adapazarı'ndan getirilen yeni çimlerin serim işlemi devam ettiği için yeni Samsun 19 Mayıs Stadyumu yeniden bakıma alındı.

Bu sebeple Samsunspor, TFF 1.lig'in 7. Haftasında Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nda Balıkesirspor Baltok'la karşı karşıya gelecek.

EMKA
PEYZAJ&TASARIM

Bitki Üretimi - Uygulama - Satış

"Biz bildiğimiz işi yapıyoruz"

Hizmetler

- Çevre Düzenleme ve Peyzaj Projeleri Bahçe Bakımı
- Otomatik Sulama Sistemleri
- Peyzaj Aydınlatma Sistemleri
- Sert Zemin Uygulamaları ve Malzeme Satışı
- Bitkisel Uygulama ve Satış
- Rulo Çim Uygulamaları

Emine KARAÇUHA YILMAZ
Peyzaj Yüksek Mimarı
0532 464 47 86

Cumhuriyet Mah. Atatürk Bulv. No: 284 / 6
Atakum / SAMSUN
Tel&Faks: 0362 439 32 69

www.emkabotanik.com

Samsun Yörükleri Deveciler

Samsun'a Göç

Yakup YILMAZ

Orta Asya'dan İran'a, Hazar'a, gitmiş, şehadet getirip Türkmen olmuş, Anadolu'da göç kaldırıp Yörük olmuş, Balkanlarda Evlad-ı Fatihan olmuş, Tuğrul olmuş, Çağrı olmuş, kefen giyip Alparslan olmuş.

Koca Avrasya'da Oğuzları tanımayan, üzerinde hayvan otlatılmamış, çadır kurulup ocak yakılmamış, katar katar develerle göç kaldırıp yurt tutulmamış kaç yer vardır acaba? Oğuz'un kaderine göç yazılmıştır. Orta Asya'dan İran'a, Hazar'a, gitmiş, şehadet getirip Türkmen olmuş, Anadolu'da göç kaldırıp Yörük olmuş, Balkanlarda Evlad-ı Fatihan olmuş, Tuğrul olmuş, Çağrı olmuş, kefen giyip Alparslan olmuş. Ele avuca sığmaz olmuş vesselam...

Yüzlerce yıllık bir kavim olan Oğuzlar Orta Asya'dan Anadolu önlerine kadar gelmişler. İslamiyetle şereflenince Türkmen olarak adlandırılmışlar. Daha sonra Anadolu'ya hakim olup eski göç adetlerini ve boy yapılarını buralarda devam ettirmek istemişler. Lakin Anadolu'da şehirleşmeye, yerleşmeye ve teşkilatlanmaya gidildikçe göçerlik yerini yerleşikliğe bırakmaya başlamış. Bunun yanında Anadolu'nun coğrafi yapısı sebebiyle de göç eden obalar küçüldükçe küçülmüşler. Boylar obalara, aşiretlere bölünmüş, onlar da daha küçük kabilelere ayrılmış. Günümüzde de hala küçük aileler olarak göçüp konmaktadırlar. Devasa Oğuz kültürünün minimize edilmiş halleridirler. Oğuzların tarihsel göçü çok uzun yıllar aldığı gibi yer-

leşmeleri de çok uzun zamana yayılmıştır. Hala Torosların efendileri onlardır. Onlar Anadolu'nun Yörükleridir. Onlar Konup-göçen Oğuz Türkleridir.

Her Yörük ailesinin kendine has bir göç ve iskân hikayesi vardır. Bunlardan bir tanesi de 20. Yüzyılın ilk yıllarında Samsun'a gelip buralarda konup-göçmeye başlayan Samsun Yörükleridir. Önceleri Karakeçili, Karatekeli, Çaparlı vb oba isimleriyle anılırken Samsun onlara yeni bir kimlik daha kazandırmıştır. Samsun Yörükleri ya da Deveciler...

Samsun Yörükleri 1900'lü yılların başında kendilerine yurt aramaktaydılar. Daha önce Aydın Vilayeti'nde bulunan bu Yörükler Şam'a kadar gitmiş ve oralarda barınamayıp geri dönmüşlerdir. (Hatta bir kısmı orada kalmış ve hala Samsun'daki akrabalarıyla görüşmeye devam etmektedirler.) Domaniç'ten Şam'a, Şam'dan Hatay'a- Adana'ya, Eskişehir'den Bolu Abant'a oradan Adapazarı-Karasu'ya, Bartın, Sinop derken zamanında Bafra'ya bağlı olan Nebiyan bölgesine gelmişlerdir. Yüzlerce yıllık göç hikâyeleri bugünkü Ondokuz Mayıs İlçesi-Yörükler Mahallesi'nde ve Vezirköprü Özyörük Köyü'nde son bulmuştur.

Samsun'a Yörük göçleri üç kafile halinde gerçekleşmiştir. Çeşitli sebeplerden dolayı bir çok yere göçen Yörükler, Bafra'ya bağlı Nebiyan Dağı civarına oradan da şimdiki Yörükler Mahallesine geçmişlerdir. Bir kısmı da oradan ayrılıp Samsun'un Vezirköprü İlçesi'nin Özyörük Köyü'ne gitmiştir. O zamanlar Bafra'ya bağlı olan Yörükler Mahallesi'ne bu konargöçerler üç aşamalı olarak gelmişlerdir. İlk gelen kısım on iki hanedir. Daha sonra daha küçük iki grup buraya gelmiştir. Bu Yörük aileleri genel itibariyle birbirleriyle akrabadırlar.

Yörükler göçmeden önce gidecekleri yerlere 4-5 atlı bir ekip göndererek buraları keşfettirmişlerdir. Bafra'ya gelen bu keşif ekibi Nebiyan civarını beğenmiştir. Bunun yanında Bafra da bulunan bir üst düzey memurun da Karakeçili olması onların buraya yerleşmesinde başka bir etken olmuştur. Bu memur onları buraya yerleşmesi için teşvik etmiştir. Bu şekilde 12 veya 13 gruptan oluşan ilk kafile Bafra'nın Nebiyan

Samsun'a Yörük göçleri üç kafile halinde gerçekleşmiştir. Çeşitli sebeplerden dolayı bir çok yere göçen Yörükler, Bafra'ya bağlı Nebiyan Dağı civarına oradan da şimdiki Yörükler Mahallesine geçmişlerdir. Bir kısmı da oradan ayrılıp Samsun'un Vezirköprü İlçesi'nin Özyörük Köyü'ne gitmiştir.

Yaylasına Yörüklerin değimiyle Köselik Mevkiine gelmişlerdir. Bu ilk kafileden bazı Yörük aileleri arasında Kanlı Mahmut önderliğinde Velioğulları, Esetağalar, Şereficeler, İbrahimağalar, Müttalipoğulları, Danacılar ve Karahasanoğulları vb. bulunmaktaydı.

Daha sonra buradaki Yörükler Geleriç denilen Subasan Ormanları tarafına yerleşmişlerdir. Burası bugünkü Ondokuz Mayıs İlçesi sınırları içerisindedir. Buraya yerleştikten sonra yazlak-kışlak hareketini devam ettirmişlerdir. Geleriç'te kışlayıp, Köselikte yazlamışlardır. En sonunda bu gün bulundukları yerleri satın alarak günümüz Yörükler Mahallesi'ne isikân olmuşlardır.

İlerleyen zamanlarda ikinci kafile Yörükler Beldesine gelmiştir. Onlar Adapazarı taraflarından göç etmiştir. Samsun'da bulunan ilk kafileden göçen Yörükler ile aralarında iletişim olduğundan onlar da yönlerini Samsun'a çevirmişlerdir. Onlara oradan çıktıklarında denizi görene kadar göçün denmiştir. Yörüklerin kendilerinden dinlediğimiz bu unsurların sonucunda Sinop üzerinden Yörükler Mahallesine gelmişlerdir. Bu sonradan gelen Yörükler Kalaba denilen mevkiyi oluşturmuşlardır. Onlar içerisinde bulunan bazı aileler Uzun Hasanlar, Arapoğulları, Kökeğrililer, Müslimecelerdir. Onlardan sonra da söylenenlere göre üçüncü kafile olarak 1927 yılında küçük bir grup daha yanlarına gelmiştir. Onlardan bazıları da Molla İbrahimler, Hamzalar, Kaçarlar ve Tayhanlardır.

İlerleyen zamanlarda ikinci kafile Yörükler Beldesine gelmiştir. Onlar Adapazarı taraflarından göç etmiştir. Samsun'da bulunan ilk kafileden göçen Yörükler ile aralarında iletişim olduğundan onlar da yönlerini Samsun'a çevirmişlerdir.

Yörüklerin Onokuz Mayıs İlçesi'ne gelişi kısaca bu şekildedir. Lakin henüz değinilmesi gereken Özyörük Köyü Yörükleri vardır. Onların Vezirköprü'ye geliş hikâyesini de ellerinden öpülesi büyüğümüz İlyas Toygar'dan dinleyelim:

"Bizim aslımız Horasan'dan Aydın'a gelmiştir. Osman Gazi, Orhan Gazi bizim kök dedelerimizdir. Biz Karakeçiliyiz ama Karatekeli de diyorlar. Benim babam aha bu adam (cami içerisindeki Süleyman Çavuşun mezarını göstererek) Abdülhamit'in muhafız çavuşuydu. Padişahı beş sene cumaya götür-

müş getirmiş. Daha sonra seferberlik patlayınca Abdülhamit dedeme Eskişehir'de Yörüklerin başında kaymakamlık yapmasını istemiş. Askerlik işlerini filan halletmesini söylemiş. 400 hane varmış o zaman. Daha sonra bu 400 hane dağılmış. Bizim akrabaların bir kısmı Eskişehir'de kalmış bir kısmı da Bilecik'e gitmiş. Bizimkiler oradan kalkıp Bolu'ya gidiyorlar. Daha sonra Engülü'den (Ankara)geçerek Ilgaz'dan beri Bartın'dan Sinop'a gidiyorlar. Oradan da Bafra'ya geliyorlar. Oradan da Çağlayanlardan iki kardeş, Dindarlar, Deveciler ve biz Toygarlar Vezirköprü'ye geliyoruz."

Bu Yörüklerin Ondokuz Mayıs'tan kalkıp Vezirköprü'ye gitmelerindeki önemli bir neden de sıtma hastalığıdır. Deniz kıyısındaki kışlakları olan Geleriç Bölgesi bataklık mahiyetinde olup sıtma hastalığına sebebiyet vermekteydi. Onlar da "Yörük milletine yer yurt lazım değil, sıhhat lazım "deyip göçüvermişlerdir. Göçe başladıktan sonra genelde Rum bölgesi olan Yörükçal denilen bölgeye gelmişlerdir. Daha sonra Özyörük taraflarını satın alıp buraya yerleşmişlerdir. Ama Yörükçal'da da yazlamayı devam ettirmişlerdir. Zaman zaman Tavşan Dağlarına ve Merzifon Gelinsini Köyü taraflarına da gidip buralarda yazı geçirmişlerdir. (Bu gün hala bazıları Merzifon yaylalarına çıkmaktadırlar.)

Vezirköprü'ye geldiklerinde bölgenin hâkimi Türkmen Sadık denilen bir adamdı. Oturdukları yerleri önce ondan satın almışlardır. Lakin tapularına kavuşamamışlardır. Daha sonra biri Koca İmam olmak üzere iki kişiden daha aynı yerleri satın almak zorunda kalmışlar. (Yörüklerin zamanında bu tür alımsatım ve resmi işlerden anlamadıklarından ötürü çokça kandırıldıkları görülmüştür.) En sonunda bir şekilde tapularını elde etmeyi başarmışlardır. Bu tapuların tarihleri 1926'ya kadar gitmektedir. Bir on sene de önce geldikleri düşünülürse 1915-1920 arası bu topraklara geldikleri anlaşılmaktadır.

Günümüzde Vezirköprü Özyörük Köyü'nde 20 hane ve 103 Yörük bulunmaktadır. Bunlardan daha fazlası şehir dışına ve yurt dışına göç etmiştir. Aynı şekilde Yörükler Mahallesi'nin sahip olduğu nüfusun yaklaşık %75 i kadarı da göçüp gelen Yörüklerden oluşmaktadır. Bölge nüfusunun 2153 olması göz önüne alındığında yaklaşık 1600

civarında Yörük bölge içerisinde yaşamaktadır. Bunların dışında Karadeniz Bölgesinde yörüklüklerini unutan Türkmenlerin bulunduğu yerlerde mevcuttur. Sinop'ta, Kastamonu'da ve yine Samsun'da Yörük ve Türkmen adlı köyler bulunmaktadır ve Yörük kültür izini taşıyan emareler göstermektedirler. Bir çok göçmene, muhacire ve daha bir çok topluluğa kucak açan bu göçmen şehri Samsun'a Yörükler de gelmeseydi bir şeyler eksik kalırdı. 20. Yüzyılın ortasında onların sayesinde bu topraklarda Deve kervanları göç tuttu, kılçadırları kuruldu, zeybeklerin dizleri Nebiyan'a dokundu...

Selam olsun Samsun'un Karakeçili, Karatekeli, Çaparlı, Kızılcakeçili, Tekeli ve diğer tüm obalara...

AHALİ

Türk Dehasının ... büyük hediyesi KEMALİZM, Anıtı da onun Sulhcu Siyasetidir.

YIL: 19 - SAYI: 793

CÜMURİYETCİ, HALKÇI MEMLEKET GAZETESİDİR

14 Temmuz 1937

Şark Misakı imzalandı

Odun, Kömür İhtiyacı

Orman fen memurları tarafından Kavağın Çakallı mevkiindeki köylerden ormanında tetkikat yapılmaktı olduğuna köylünün yakın ve satımı ile korunması gerekli ağaçlar için yerler ayırt edildiğini eşitmekteyiz.

Şu hale göre; badema her muhtasımı omuzbyanlar için ormanlar serbest olmadığı gibi parasız da değildir. Bu yüzden geçinen ve ticaret yapan Odun ve Kömür ...lerin bir miktar ücret vermekle de mükellef tutulacağı muhakkaktır.

Ormanlarımızı korumak için yapılacak çarelerin esasını teşkil eden bu tedbir ...dir. Bazı kimseler ...ne iş'e ettikleri gibi bunlardan sonra halk Odun ve Kömürsüz kalacak değildir. Evvelden olduğu gibi bunlardan sonra da muhtaç olda-

Majesta Pehlevî ve Atatürk

Arasında çok samimi telgraflar teati edildi

Ankara 10 (A A.) Tahranda Saadâbad kasrında Türkiye, İran, Irak ve Efganistan arasında Şark misakının akdi münasebetile İran Şahinşahı Rıza Şah Pehlevî, Reisicumhurumuz Atatürke bir telgraf çekerek samimî tebrik lerini bildirmişlerdir.

Atatürk İran Şahin şahına ayni samimiyet ve muhabbetle mukabele buyurmuşlardır.

Bu iki tel yazısını aynen yazıyoruz.

İran Şahinşahı Rıza Şah Pehlevî

Telgrafların metni

YÜCE ATATÜRK

Ali Çetinkaya İsveçe hareket etti

Sayın Nafıa vekilimiz Ali Çetinkaya beraberlerinde zevcesi ve kızı olduğu halde Temmuzun 10 uncu Cumartesi günü akşamki ekspresle Avrupaya gitmişlerdir.

İsveç hükümetinin davetli üzerine İsveçe gitmekte olan Nafıa Vekilimiz 25 gün kadar Avrupada kalacaklardır.

Ali Çetinkaya Bulgaristan, Yugoslavya, Macaristan, Çekoslovakya Almanya yolile İsveçe gideceklerdir.

Hayattan Sesler:

§ Hayat, intizarlar silsilesinin devamı; ölüm bu intizarların nihayet ve inkıtaıdır. Saadeti bekliyoruz, refahı bekliyoruz; emellerimizin, ümitlerimizin tahakkukunu ve bunun için de yarının gelmesini bekliyoruz. ...

AHALİ BASIMEVİ

Samsun Necib P. caddesi № 19

Herçeşid basım işlerinde;

Nefaset,

Ucuzluk,

Çabukluk

Bu Müessesenin güttüğü yoldur.

AHALİ GAZETESİ VE SAMSUN'DA EĞİTİM (1936-1939)

Civan ÇELİK / Tarihçi-Yazar

Gazetenin amacı 9. sayıya kadar siyasetten uzak, sosyal ve ahlaki konular üzerinde memleketine yardımcı olmaktı. Fakat olaylar karşısında siyasi olmak gereğini duydu.

I-Ahali Gazetesi

1914 yılında ellerindeki küçük pedal ile Belediye Caddesi'ndeki dükkanda Tüccarzade Dülger Ahmet Neş'at Efendi ve oğulları Mehmet, Hasan ve İsmail Cenani Mücellitlik ve Matbaacılık yapıyorlardı. İsmail Cenani(Oral)14 Teşrini evvel 1918'de gazetenin ilk nüshasını çıkarmıştı. Ahali haftada bir defa Perşembe günleri tek yaprak olarak 400-500 adet basılıyordu. Nüshası 100 para idi. Sahibi ve Müdürü: İsmail Cenani, Ser Mürettibi ve makinisti de, Abdullah Yesari Efendi idi. İdarehanesi: Belediye Caddesinde kendi binasında idi.

Gazetenin amacı 9. sayıya kadar siyasetten uzak, sosyal ve ahlaki konular üzerinde memleketine yardımcı olmaktı. Fakat olaylar karşısında siyasi olmak gereğini duydu.

Çünkü köylerde Türklere karşı Pontus Çeteleri tarafından yapılan zulüm ve vahşeti yazmak siyasi telakki edildiğinden o zaman Mudde-i Umumilikçe gazeteye müdahale edilmiş, ikinci bir beyanname ile tediyesi kanuni depozito akçesini de verdikten sonra artık bu gibi haberlerin neşrine hak kazanmıştır. Gazetenin Baş Muharrirliğini Öğretmen Kemal Emin yürütüyor, Dr. Mustafa Lütfü ve Dr. İhsan (Özgen), Telgrafhane Müdürü: Haydar Rüştü, gazetede yazılar yazıyorlardı. Samsun jandarma Kumandanı Tahir(Baykal), Pontoscu

çetelerin Samsun ve Ulusal Mücadele yanlısı, Pontus çetelerine karşı yazıları gizlice gazeteye ulaştırıyordu. Yayınlanan bu listeler ulusal birlik ve beraberliği sağlamakta, Samsunluları ulusal direnişi desteklemesine yardımcı olmaktaydı. İki yıla kadar kapalı kalan Ahali gazetesi kapanma nedenini şu şekilde dile getiriyordu. "... Evet bir zamanlar yani Mütareke zamanlarında Pontusculların köylerde ve şehirde işledikleri cinayetleri anlatan haberler yayınladığımız için Rum ve Ermeniler ve daha vatanını sevmeyenlerin, muhalif hareketimizi o vakit Samsun'da bulunan bir takım canilerin hami ve müdafi bulunan İngiliz Yüzbaşı Solter tarafından Mutasarrıf İbrahim Bey'e yazılan tezkerede gazetemizin yanlış yola saptığı zikredilmiş ve Mutasarrıflıkça gazetemiz toplatılmış ve yayını tatil edilmiştir.

Hareketi Milliye esnasındaki yayınlanan nüshalarımız Pontuscular tarafından güya mühim bir vesika imiş gibi Cemiyet-i Akvam'a yön verilmişti. " Ahali gazetesi 22 Ağustos 1921 tarihinde 19. sayısıyla yeniden yayın hayatına başladı : " Gazetesi olmayan bir memleket gayr-i mütakim isim edilse layıktır. Ceride bir beldenin, bir milletin fikrini temsil eder.

"... Hayli zamandan beri tatil-i neşriyat eden (Ahali) bugün tekrar yayına başlıyor. Memlekete, millete yararlı olduğuna inandığımız her şeyi yazacak ve neşredeceğiz."

Ahali gazetesi 2 Teşrin 1923 tarihinde 34. sayıdan itibaren her ay yalnızca " Edebi Mecmua " yayınlamaya başlıyor . 1924 yılından itibaren Çarşamba ve Cumartesi olmak üzere haftada 2 gün yayınlanmaya başlayan gazete 5 Mayıs 1929 tarihinde 500. sayısıyla kapanmış ve getirilen kazanlı tab makinesiyle 3 Nisan 1930 tarihinde 501.sayısıyla büyük boy ve 4 sayfa olarak yeniden yayınına devam etmiştir. Ahali gazetesi 1926 yılında Samsun'da yayınlanan diğer gazetelerden, gazetenin fiyatının 1 kuruş olması ve bedava dağıtıldığı gerekçesiyle yöneltilen eleştirilere şu yanıtı veriyordu: " ... Gelelim 1 kuruşa gazete sattığımıza ve parasız dağıtıldığına, bu kabahatte bizim değildir. Çünkü her nüshadan 400, 450 adet basıyoruz. Bunlardan 300'ünü sinema veyahut herhangi bir alakadarına bedeli mukabilinde satıyoruz. Kalan kısmını da abonelerimize ve mübadele suretiyle diğer gazetelere gönderiyoruz.

Şimdi bu mal satıldıktan sonra satanın o mal üzerinde bir hakkı kalabilir mi? Mesela ben ilanımı derç ettirdiğim her hangi bir gazeteyi fazla miktarda alarak istediğim yere parasız vermeme acaba kim mani olabilir "... Ne yapalım Allah başka türlü yüz karası vermesin de bizim de kabahat ve kusurumuz 1 kuruşa gazete satışımız olsun." (Sarısakal:2003,s.45-46)

İsmail Cenani (Oral) tarafından 1918'de çıkarılan Ahali gazetesi hem yazıları hem de Samsun'u işgal eden İngilizlerden aldıkları destekle Samsun ve köylerinde cinayetler işleyen Rum çetelerinin öldürdüğü insanların listelerini yayınlamıştır. Samsunluların şuurlanmasında ve milli mücadeleye gönüllü olarak katılmasında bu listeler ve yazılar önemli rol oynamıştır.

İsmail Cenani, kurduğu Ahali Gazetesini, Pontuscuların can evine saplanan bir ok gibi çıkarmaya başladı. Fakat İngiliz işgal kuvvet kumandanlığı tarafından sık sık kapatıldı. Nihayet işgal kalkınca sesini daha da yükseltti.

Ahali gazetesinin çok önemli bir özelliği de bugün bile Samsun gaze

Ahali gazetesi 2 Teşrin 1923 tarihinde 34. sayıdan itibaren her ay yalnızca " Edebi Mecmua " yayınlamaya başlıyor. 1924 yılından itibaren Çarşamba ve Cumartesi olmak üzere haftada 2 gün yayınlanmaya başlayan gazete 5 Mayıs 1929 tarihinde 500. sayısıyla kapanmış ve getirilen kazanlı tab makinesiyle 3 Nisan 1930 tarihinde 501. sayısıyla büyük boy ve 4 sayfa olarak yeniden yayınına devam etmiştir.

AHALİ

Cuma günleri çıkar. Siyasi, İçtimai halk gazetesidir.

Samsunun Adapazarı felâketzedelerine yardımı 7500 lirayı bulduğu.

Ekmek derdi karşısında

telerinde rastlayamadığımız "sanat ve edebiyat eki" çıkarmasıdır. Ahali gazetesi İsmail Cenani Bey'in vefatına kadar (1944) 26 yıl boyunca yayınlanmıştır. (Kayıkçı, Cilt 2, s. 105)

II-Samsun'da Eğitim

"Samsun Orta Okul Dikiş Biçki Resim sergisinin bilhassa bayanlarımızda alakalı takdirler uyandırdığını memnuniyetle haber almaktayız. Kızlarımız bir taraftan kültürel bilgilerini geliştirirken bir taraftan da Türk kadınlığının ezeli zevki olan Dikiş Biçki hususunda da kendilerini geliştirmişlerdir. (14 Temmuz 1937/Çarşamba) Okullardaki Nakış ve Dikiş kurslarındaki başarılar gazetelere şu şekilde yansımıştır : "Saat 17'den önce davetliler, güler yüzlü genç kızların karşılamalarıyla salonda toplanmaya başladılar. Fırka bandosu iyi bir organizasyonunun kusursuz, kıvrak havalarını güzel ve yavaş sesle şarkılarını söylediler. Değerli Vali Sayın Fuat Tuksal kısa bir nutuktan sonra kırmızı beyaz kurdelayı keserek sergiyi açmıştır. Kızların Nakış ve Dikiş işlerindeki başarıları göğsümüzü kabartmıştır.(24 Haziran 1937/Perşembe) Bu yıl şehrimiz Lisesinin son sınıf okurlarından bir kısmı diplomalarını alıp okuldan ayrılacağından, son sınıf okurları tarafından bu onurlu günün şerefin başta direktör ve öğretmenleri bulunduğu halde Kazım Paşa sinemasında 9 Mayıs 1937 Pazar günü talebelere, akşamı velilere ulusal ve sosyal konular üzerine hazırlanmış bir ayrılık müsameresi vermişlerdir. (19 Mayıs 1937/Çarşamba)

Başarılar olduğu kadar eğitim öğretim alanındaki sıkıntılar ve müfredat konuları da bugün olduğu gibi geçmişte de tartışma konusunu oluşturmaktaydı. Bu olaylar gazeteye şöyle yansımıştır : "Son yıllarda okullarımızı yakından ilgilendiren belli başlı dertlerden biri de kitaplardır. Yalnız okulları değil, çocukların velilerini de ilgilendiriyor. Eskiden kitapçılar rekabet içindeydi. Bu, fakir öğrenciler açısından sorun oluyordu. İlkokul çocuğunun kitabı hayatı olmalıdır. Ve esasen bu okulun görevi de çocuğu hayata hazırlamaktır. (19 Mayıs 1937/Çarşamba) İlkokullar için yeni bir müfredat programı yapıldı. Ortada iki program vardır. Birisi : beğenilmeyen eski program ; diğeri de: tatbik edilmekte bulunulan yeni bir programdır. Eskide bulunmayan Yurt Bilgisi, Tarih ve bir de Aile Bilgisidir. Ve bir karşılaştırma yapacak olursak, eski müfredat programı, yenisinden çok daha verimliydi. (15 Nisan 1937/Perşembe)

Öğretmenlerimizin birbirleri ile irtibat halinde olduklarını şehirlerarası da ilişkilerin olduğu görülmektedir. "Tokat ve Sivas öğretmenlerinden oluşan bir heyet bayramın 2.günü ve Şubatın 23'ünde şehrimize gelmişlerdir. O gün şehrimizden giden öğretmenlerden oluşan bir heyet Havza'da kendilerini karşılamışlardır. (11 Mart 1937/Perşembe)

Samsun 30 Ağustos İlkokulu'nun açılışı şöyle duyuruluyordu. "Şirin Samsun'umuzun en havadar ve en güzel yerinde yükselen modern bir bina her geçenin takdir ve hayret nazarlarını kendisine çevirtir. Bu muazzam bina bir irfan ve fazilet ocağı olan 30 Ağustos İlkokuludur. Bu abidenin şehrimizde yükselmesine çok candan çalışan ve inşaasında en ufak kısımlarına bile çok titiz bir alaka gösteren böyle modern

bir okulu Samsun'umuza kazandıran Sayın Valimiz Fuat Tuksal'ı saygı ve takdirle anmak bir memleket borcudur. (9 ikinci teşrin 1938/ Çarşamba)

Yine okumak için Samsun'a gelen öğrenciler için kalacak yer temininin sorun olduğu ve bu yönde çalışmaların olduğu gözlenmektedir. "Sayın valimiz Bay Fuat Tuksal'ın bir iki yıldır üzerinde durduğu işlerden biri de dışardan okumak için Samsun'a gelen lise öğrencilerine pansiyon temin etmektir. Bu yıl bu pansiyon açılmıştır. Yıllığı 150 lira olan bu ücret taksitle alınacaktır. Bu durum karşısında öğrenci sayısı günbegün artmaktadır.(19 Birinci teşrin 1938/ Çarşamba)

Üniversite okumanın çok önemli olduğu ve okumak üzere şehir dışına çıkanların haberlerinin yapılarak gazetede yayınlanıp övüldüğünü görmekteyiz. "Memleketimizde mühendislik ihtiyacını karşılamak amacıyla açılan sınavlarda değerli fen memurlarımızdan Reşit ve Faik başarılı olmuşlardır. Bu ay sonunda aramızdan ayrılarak İstanbul mühendislik mektebine gideceklerdir. Tebrik ederiz". (18 Ağustos 1938/Perşembe) Vazifesine başladığı günden beri kültür bakımından önemli işler yapan Kültür Direktörü Bay Muhiddin'i makamında ziyaret ettim. Memleket irfanına daha geniş ölçüde faydalı olmak için yabancı ülke ilim kaynaklarından da yararlanmayı düşünmüş ve bu amaç için Amerika'ya gitmişler. 4 sene sonra mesleki bilgilerini geliştirerek Türkiye'ye dönmüşlerdir. İlk tayin yerinin Samsun olması bizim için bir fırsattır....(29birinci teşrin 1938/Çarşamba)

Öğrencilere ilçelerde eğitim kampları kurulduğu görülmektedir. "10 Temmuz'da Kavak'a kampa gönderilen lise talebelerinin ay sonunda

Üniversite okumanın çok önemli olduğu ve okumak üzere şehir dışına çıkanların haberlerinin yapılarak gazetede yayınlanıp övüldüğünü görmekteyiz. "Memleketimizde mühendislik ihtiyacını karşılamak amacıyla açılan sınavlarda değerli fen memurlarımızdan Reşit ve Faik başarılı olmuşlardır. Bu ay sonunda aramızdan ayrılarak İstanbul mühendislik mektebine gideceklerdir. Tebrik ederiz".

döneceklerini, bu defaki yerlerinden memnun olduklarını haber aldık. (28 Temmuz 1938/Perşembe)

Öğrencilerin yıl sonu sergisi düzenlediğini ve Samsunlu yetkililerin de katıldığı gözlenmektedir. "Lise ve Ortaokul talebelerinin resim ve iş sergisi 27 Haziran Pazar günü Halkevi salonunda Vali , komutanlar , Belediye Reisi ve daha birçok davetlinin katılımıyla açılmıştır.(30 Haziran 1938/Perşembe)"

Şehir Kulübü'nün Ticaret Ortaokulu'nun olduğu bina olduğu da gazeteden anlaşılmaktadır." Bir müddetten beri tamirine çalışılan Şehir Kulübü açılmıştır. Ticaret Ortaokulun tahliye ettiği bu kulüb binası merkezi olmakla beraber memleketin en iyi yerlerinden biridir..(17 Mart 1938/ Perşembe)"

Gazete arşivinin önemi bakımından şu olayı aktarmak yerinde olacaktır. "Ahali Gazetesini çıkaran Cenani Bey'in yıllarca emek vererek oluşturduğu Ahali Gazetesi Arşivi, Milli Mücadele Basını adlı kitap hazırlayan Gazeteci-Yazar Ömer Sami Çoşar tarafından emanet olarak alınmış, Ömer Sami Coşar'ın vefatı üzerine kaybolmuştur. Yani Kurtuluş Savaşı'nın sembol şehri Samsun, Kurtuluş Savaşı günlerini anlatan en değerli belgelerini kaybetmiştir. (Alçın, 2011:1-2)

Ahali Gazetesi'nin üç yıllık (1936-1939) arşivi tek tek incelenerek arşivime alınmıştır. Samsun İl Halk kütüphanesinde birkaç yıllık nüshaları kalan gazete, bu arşive sahip çıkamayanların gafleti karşısında tahrip edilip, bazı resim ve fotoğrafların kesilerek alınmış olması beni üzen olaylardandı. Bu şehrin her tarihi kültürel kalıntı ve kırıntısının sürekli yok olması tesadüf değil. Bu şehrin sahipleri, sahip olduğunun farkında değil. O yüzden bugün resimlerde gördüğümüz, Arnavut kaldırımlar, kaleler ve onlarca çeşmenin yerinde yeller esiyor. Artık bu şehrin sahipleri var. Bütün Şehir Dergisi'ne bu şehre sahip çıkan duruşu ve politikası nedeniyle bir kez daha teşekkür ederim.

İŞBİLİR

HALI | MOBİLYA | EV TEKSTİLİ | LAMİNANT | PVC YER DÖŞEMELERİ

padişah

dinarsu

DORMiNA HOME

bahariye halı

FONEKS HALI

merinos

Adres: Yeni Mahalle İlkadım Bulvarı Gülsan Sanayi Sitesi No:24 55080 Canik / SAMSUN

Telefon:0362 228 78 01 - 00

isbilir@isbilir.com.tr | www.isbilir.com.tr